

Jul i Nord-Odal

2019

30 år 1990-2019

Innhold

Forord: Jul i Nord-Odal gjennom 30 år	3
Sand avholdslag	4
Bruk av truger i tidligere tider.....	15
Damehåndball i Knapper.....	19
Fjøsniessene på Soløst.....	22
En ønskedrøm	23
Da je møtte puken – trudde je.....	24
Hele slekta.....	26
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss	27
Hemstadkiosken – et kulturminne	40
Hvem var Thorvald Meyer?	41
Nordodølinger i Vefsn og Hattfjelldal på 1800-tallet.....	42
Det var ansless på Sand den gongen.....	46
Snekkersønn og museumsbestyrer	50
Med granbar under veakørja.....	54
Den kalde, fine tida.....	57
Snøkrystallvenn	60
Tanker i november.....	62
Månen etter Armstrong	63
En historie om to jenter	69
Motorpet, et senter for våre finske forfedre	71
Rætte leia.....	73
To butikker i Nordbigden.....	74
Næva hass far	79
«Vi andre stirret i skrekkblandet fryd»	80
Temmeret kom fram.....	84
Gamle skatter fra Knapper skole	86
Alene.....	88
Jul i Nord-Odal 1990-2019	89

«Jul i Nord-Odal» 2019

Utgiver: Nordre Odalen Kulturminnelag
Layout og førtrykk: Gunnar Nygård
Trykk: Flisa Trykkeri
Illustrasjoner: Jon Utheim (forside) og Rune Nor

I redaksjonen: Steinar Bjørnstad, Hans Ludvig Fredheim, Gunnar Nygård,
Bengt Ringvold, May Britt Rovelstad, Ola Erik Tangen og Asgeir Østli

Jul i Nord-Odal gjennom 30 år

I en tid hvor tradisjonelle trykte medier som bøker, aviser og tidsskrifter utfordres av digitalisert, skjermbasert teknologi, er det godt å konstatere at et tradisjonelt, papirbasert tidsskrift som Jul i Nord-Odal har overlevd en mannsalder preget av en voldsom digital revolusjon.

I bokåret 2019, som markerer at den trykte boka fyller 500 år i Norge, kan vi med stolthet presentere den 30. utgaven av heftet vårt.

Det var etter initiativ av Steinar Bjørnstad at arbeidet med Jul i Nord-Odal ble startet vinteren 1990. Steinar hadde nylig kommet tilbake til hjembygda etter noen år i Eidskog. Der hadde han merket seg et populært hefte med tittelen Jul i Eidskog. Steinar mente at noe tilsvarende måtte vi kunne få til i Nord-Odal, og han fikk med seg interesserte personer fra IL Mogutten, Sand IF og Odal slektshistorielag. Det første heftet ble lansert før jul 1990 og ble en stor suksess. Redaksjonen håpet å kunne finne stoff til ytterligere to-tre årganger. Nå har det blitt 30.

Takket være iherdig innsats fra redaksjonens medlemmer og mange eksterne bidragsytere har vi kunnet presentere over 700 artikler som spenner over flere sjangre og temaer. Ikke minst er det hyggelig å registrere at vi de senere årene har fått bidrag fra flere unge og «nye» lokale forfattere og skribenter. Vi merker oss også med glede en stadig økende generell interesse for lokal historie og kultur i bygda.

Gjennom alle år har det meste av overskuddet blitt fordelt mellom de to idrettslagene (senere Nord-Odal IL). Noe har tilfalt slektshistorielaget, og de siste årene Nordre Odalen Kulturminnelag. Medregnet årgang 2019 vil vi – takket være trofaste lesere og annonsører – ha bidratt med nærmere to millioner kroner til idretts- og kulturarbeid i bygda.

Redaksjonen takker ydmykt alle som har gjort dette mulig.

*For redaksjonen
Gunnar Nygård*

Sand avholdslag

Sand avholdslag ble stiftet på Holt skole 15. oktober 1899. Da var medlemmer av «Sands blaabaandsforening» innkalt til møte for å ta stilling til om denne foreningen skulle legges ned og en ny eventuelt stiftes. Den nye skulle i så fall tilsluttes «Det norske totalafholdsselskab». Etter en del diskusjon «vedtages enstemmig» å danne en ny forening.

1899 - 1919

Lovparagraf 1

Til neste møte den 5. november var det utarbeidet et lovforslag for foreningen. Forslaget bestående av 13 paragrafer ble vedtatt etter noe diskusjon. Paragraf 1 lød som følger: «Foreningens formaal er i kristendommens og fædrelandets interesse ved ethvert hensigtsmæssigt middel, der staar til dens raadighed, at afskaffe brugen af alle slags berusende eller spirituøse drikke uden som medicin.»

Første fest

Søndag 19. november holdt foreningen fest på Trudvang. I møteprotokollen fins følgende referat fra festen sirlig ført i pennen av Karen Stræverud: «Første holdt amtskolelærer Kvisli et udmerket foredrag. Derefter sang den kvindelige sangforening et par sange. Og derpaa fremstilledes et par tablaaer: 'Da barnet sov ind' og 'Barnelivets fagre

dage'. Efterat alle var forsynede med kaffe og julekage, begyndte ungdommen at lege og holdt paa dermed med liv og lyst til kl. 12. Alt gik mer end almindelig stille og pent for seg. Foredragsholderen sagde at han aldrig havde talt under slig stilhed paa Trudvang.»

Lagsarbeid

Etter festen i november er det et møte hos Karen Rovelstad på Rud skole i desember, og så er det ikke noe nytt møte før 8. april 1900 på Holt skole. Merknaden i protokollen til dette møtet sier litt om foreningslivet som utfoldet seg i bygda. Det konstateres at det har vært altfor lenge siden sist, men bestyrelsen og de fleste medlemmer har vært så opptatt med «ungdomsforening, syforening, læsekvælder og kvindesagsmøter, saa afholdtsforeningen havde maattet vente.» Man er imidlertid enige om at dette ikke skal skje igjen. Etter noen år ser det likevel ut til å ha gått tungt med lagsarbeidet, og i protokollen fra møte i desember 1903 står det at det ble referert en brevveksling mellom kretsformann hr. B. Thorud på Hamar og lagets formann angående spørsmålet om å oppløse foreningen. Thorud ber om at foreningen ikke må legges ned selv om det ikke var «udsigt til annet end at staa stille og vente.» Dette rådet ble tatt til følge, og i mai 1907 er foreningen oppe og går igjen.

I lagets regi holdes medlemsmøter og også åpne møter, ofte med en foredragsholder. Det arrangeres fester for medlemmene og fester der

Av May Britt Rovelstad

1899

Lørdag den 15de Oktober var medlemmer af "Kants blaabaandeforening" indkaldt til møde paa Holt skole forat tage beslutning om, hvorvidt foreningen skulde nedlægges og en ny stiftes som led af "Det norske totalafholdelseskab."

Af 75 medlemmer mødte kun 42.

Efter endil diskussion vedtoges enstemmig et fremsat forslag om at nedlægge "Bl. f." og gaa over til "D. N. S."

Dermed vedtoges enstemmig en beslutning om, at Bl. f.'s midler skulde overdrages den nye forening med det forbehold, i fald denne skulde opløses, dens efterladte midler da kun maatte anvendes i afholdsgaavnligt siemte.

Den nye forening stiftedes derpaa med 18 medlemmer, og bestyrelse valgtes.

- Valgte blev: Læremund Martha Revilstad, form.
- Læremund Karen Revilstad, næstform.
- Nils Krogsrud, kasserer.
- Karen Straverud, sekretær.
- Gorine Trøffler.

- Suppleanter: Martha Trøffler.
- Hjertelid Læ.

En komite valgtes til at udarbejde lovforslag, hvilket skulde behandles ved næste møde.

1899

Karen Straverud.
Sekretær.

Første side i protokollen fra 1899.

det er anledning til å be med seg ikke-medlemmer. Arrangementene er på noen få unntagelser nær lagt til søndagskvelder. Ofte starter møtene med salmesang, og på festene er det vanlig med foredrag og/eller opplesning før det blir bevertning og «lettere» underholdning som allsang, korsang og tablåer før «legen» (folkeviseleik) kan begynne. Det har nok vært ytret ønske om vanlig dans på festene, og på et møte i 1907 går diskusjonen lenge om nettopp dette. Enkelte var i tvil om «hvorvidt det var tilladt inden vort selskab.» Det blir bestemt å undersøke dette med fylkesformannen.

I 1910 er saken oppe igjen på årsmøtet. Det foretas avstemning, og resultatet blir enstemmig imot dans. Begrunnelsen er tydeligvis at man er redd dansen skal «ta overhånd», og at avholdsarbeidet dermed kommer i bakgrunnen. Det ser ut til at det blir folkeviseleiken som blir rådende i laget opp gjennom alle år. I 1915 er det nevnt i et møtoreferat at laget har henvendt seg til Bondeungdomslaget vedr. litt undervisning i folkeviseleik.

Etter hvert blir det også arrangert fester for årets konfirmanter og deres foreldre. 6. oktober 1912 har det møtt mange fra alle skolekretser i bygda. I møteprotokollen blir det senere anført at «lærerinde Marthea Rovelstad holdt en hjertelig tale til de unge. Haaber den bærer sin frugt.» Det er også opplesning av «Blaaveisen» og «meget god feststemning». Åtte av konfirmanter meldte seg inn i laget. Som regel var det også underholdning i form av sang, ofte ved sangforenin-

gen «Von», og tablåer og bevertning på disse festene. 11. oktober 1915 oppgis at det var ca 300 personer til stede på Trudvang. Konfirmanter og deres foreldre var innbudt og hadde fri inngang. Ellers var det adgang for alle med 50 øre i inngangspenger.

Årsberetningen for 1912 kan stå som et eksempel på hvordan laget ble drevet i disse årene. I løpet av året er det innmeldt 34 nye medlemmer, og samlet medlemstall er 86 (38 menn og 48 kvinner). Det er avholdt 6 møter og 2 fester med foredrag ved begge deler. Det har vært adgang for alle til ett av møtene og den ene festen. I tillegg har det vært 3 foredrag med adgang for alle. Foredragsholdere kom ofte utenfra, men også lagets egne medlemmer stilte opp, gjerne en av lærerne.

En junikveld i 1907 var ca 100 personer til stede på Trudvang og hørte foredraget «Afholdssagen som den største reformsag» ved «hr gaardeier Larsen» fra Hamar. Fra et synspunkt vel 100 år senere er det interessant å legge merke til at kvinnene også i høyeste grad gjør seg gjeldende, som f.eks. frk. Ida Welhaven som kommer fra Kristiania og holder foredrag i 1903. I 1912 holder frk. Anna Birkeland foredrag på Holt skole både 6. og 7. juni. Hun får følgende kommentar i møteprotokollen: «Inderligere og varmere kan ikke en sag tolkes.» I denne sammenheng kan det også tas med at da det ble opprettet en diskusjonskomité i 1914, bestod denne av tre kvinner. En studiesirkel samme år bestod av ni kvinner og to menn. (Overvekten var nok også stort sett på spinnesiden på medlemslista.)

Avholdslaget var nok ikke like populært hos alle i bygda. Stort sett gikk det tydeligvis bra under arrangementene, men i noen tilfeller er det merknader i protokollen om forstyrrende bråk utenfor lokalet. Etter en fest på Trudvang 1. påskedag 1908 er det anført følgende: *«Der kom ud paa kvælden en del ubudne gjester og nogle var drukne rentud. Og udenfor var der ogsaa fulde folk som holdt leven. Just som vi skulde afslutte festen for en staurstub mod et vindu og knuste en rute saa glasstykkerne fæg ind i salen.»* I mars 1915 var det fest samme sted med adgang for alle og ca 200 stykker til stede. Denne gangen er følgende notert: *«Alt gikk pent og rolig for sig, da det ved denne anledning ikke var nogen fyld, endda vi saa mange av de som ofte bruker at forstyrre den almindelige fred.»*

Turer

Laget arrangerte også turer. I juli 1908 var det tur til Skarnes etter innbydelse fra Søndre Odalens avholdslag til fest i forsamlingshuset Skogtun. «Odølingen» gikk ut fra Sand med 81 deltagere, og i Mo kom 30 til om bord. I møteprotokollen skriver sekretæren etterpå: «Vi var under hele turen begunstiget av smukt veir, og jeg tror ingen angret paa turen.» Søndag 27. juli 1913 «oprandt med fint solklart veir», og nå gikk turen til fots til Tjernliskogen med oppmøte ved Trauten. Denne gangen var det bare mellom 20 og 30 deltagere, for de eldre syntes det var for langt å gå. Medlemmer fra Trautskogen sluttet seg imidlertid til da de fra bygda var framme, og man samlet seg «i den store lyse stue hos E. Trøftbraaten.»

Her ble det servert kaffe til medbrakt niste, det var allsang og foredrag, servering av eggedosis og til slutt folkeviseleik. I august 1916 var det tur til Skarnes igjen, denne gangen med motorbåten «Storsjø». I juni 1917 tok man nok atter beina fatt da «et muntert selskap paa 20 – 30 stykker stevnet mot Knuktårnet» som ligger et godt stykke inne i Stange kommune nord for Trautskogen. Signaturen *Elise* beskriver turen utførlig i et nummer av «Blåveisen». De legger av gårde i «en slik morgenstund da sindene uvilkaarlig løftes mot det høie, mot det store, ædle og uforklarlige!» Som antydning er dette en fottur av god lengde og med bratt stigning på slutten, og naturlig nok smakte det med kaffe og nistemat «efter den lange march!»

«Blåveisen»

«Blåveisen», som er nevnt tidligere i teksten, var en håndskreven lagsavis ført i ei bok tilsvarende en møteprotokoll. Forslaget om et slikt organ kom på årsmøtet i 1910. Det ble enstemmig vedtatt, og Karen Stræverud ble valgt til første redaktør. I årene opp gjennom gikk denne jobben på omgang blant medlemmene. Redaktøren måtte ikke nødvendigvis skrive alle innslagene sjøl, men skulle sørge for at det ble innhold i avisa til opplesning som en del av underholdningen på møter og ulike arrangementer. Innholdet bestod av dikt, referat av foredrag eller skrifter der tema var avholdssaken, tekster fra medlemmer til sakens fremme, beskrivelser av fester og utflukter i lagets regi og også gjengivelse av korte, artige fortellinger og vitser. «Blåveisen» får som regel

Forsiden på
Blaaveisen, en
håndskrevet lagsavis.

en kommentar i møteprotokollen, og innholdet blir alltid omtalt i positive vendinger. Det kunne være «baade vakkert og godt» og ofte «udmærket».

Barnelag og fane

I 1910 ble det gjort vedtak om å stifte et barnelag, Sand barneavholdslag. Marthea Rovelstad var nok den drivende kraft også her. Samme høst var det felles sammenkomst med «voksenlaget» på Trudvang, og da var det foredrag for både små og store før bevertning med medbrakte smørbrød og sang og lek. Ved en annen anledning nevnes at man i barnelaget drakk «chokolade til sit medbragte smørrebrød». Dette laget fikk også en medlemsavis, «Maaltrosten». I 1911 kom spørsmål om fane opp. Det ble

nedsatt en komité som fikk i oppdrag å finne billigste måte for å anskaffe en sådan. I jula dette året ble det holdt basar for å få mer inntekter. Etter «underhandlinger» med en forretning i Kristiania fikk laget endelig en fane de hadde økonomi til. Den ble innviet 17. mai 1913. Om ettermiddagen gikk det tog fra Trudvang med ca 100 barn og «ikke saa faa» voksne til ei slette vest for Rovelstad. «Formanden for Sand avholdslag hr. Olaf Holtet gik i spidsen med vor nye fane, som trods det tarvelige udstyr virkede festligt paa os alle», skriver sekretær Maria Østby entusiastisk i møteprotokollen etterpå. Flere sluttet seg til toget underveis, og det ble et festlig arrangement på sletta der det var reist ei flaggstang og også en talerstol pyntet

med blomster. En «skaarsten» var bygd opp til kaffekokingen.

Hovedsaken

På bakgrunn av forsyningssituasjonen under 1. verdenskrig ble det i 1914 innført et forbud i Norge mot salg og servering av brennevin samt mot å brygge øl og lage brennevin av korn og poteter. Avholdspolitiske synspunkter kom stadig sterkere inn i bildet etter hvert som restriksjonene i de første krigsårene ble lettet, og i 1916 ble det innført et endelig forbud. I oktober 1919 skulle det holdes en rådgivende folkeavstemning om dette forbudet skulle opprettholdes eller ikke. Dette var selvfølgelig en sak som også Sand avholdslag var sterkt engasjert i, og på styremøte 29. mars 1919 vedtas det å sende en protestuttalelse til Stortinget via kretsstyret. Den er underskrevet av Jørund Sveinungsen, Ragnvald Stræverud, Gorine Føsker og Karoline Haug og lyder slik: «*Sand avholdslag, Nord-Odal, bestaaende av 78 voksne medlemmer protesterer herved paa det bestemteste mot at brændevinsloven forandres slik at det blir lettere at faa oprettet samlag. Vi er forvisset om at flertallet av befolkningen herover er imot de forandringer av avstemningsreglerne som nu er under opseiling i Stortinget fra avholdssakens motstandere.*»

På et møte på Trudvang 1. pinsedag talte J. Sveinungsen om den forestående folkeavstemningen over brennevinsforbudet og «manet til at søke at vinde de tvilsomme som denne gang vil kunne avgjøre valget.» På de to siste sidene i protokollen står en oversikt over forbudsarbeidet i Nord-Odal forut for avstemningen,

som vi ellers vet endte med et flertall for fortsatt forbud. Dette ble opphevet i 1927 etter ny avstemning året før.

Personer

Noen sentrale navn i lagssammenheng er nevnt hittil. Ellers kan det passe å ta med en oversikt over formennene i laget disse årene: Marthea Rovelstad (to perioder), Ole H. Østby, Hans Ruud, Karoline Haug, Olaf Holtet, Kari Sveinungsen (to perioder), Gorine Føsker, Jørund Sveinungsen. Til å begynne med var laget et lokallag under Hamar fylke, der det hørte til i en krets sammen med Sør-Odal, Eidskog og Kongsvinger. I 1916 ble det overflyttet til Akershus.

1938 – 1955

Etter det foregående har ikke redaksjonen hatt tilgang til møteprotokoller før i 1938. Den siste protokollen slutter i 1949, men årsmeldinga for Akershus fylke av D.N.T. for 1954 – 1955 ligger ved som eget skriv, og her står Sand på lista som ett av 19 hovedlag.

Lagsarbeid

Arbeidet i laget ser fortsatt ut til å følge malen som ble lagt i de første 20 årene. Det er møter, foredrag, fester og turer. Litt nytt har kommet inn i programmet. Etter hvert blir det arrangert leikarringkvelder. I 1944 blir det ført i protokollen at det har vært slike kvelder på Trudvang nesten hver uke den høsten. Et par ganger er det også nevnt opplesning og sang samtidig. «Tyven, tyven», også kalt tyvmarsj, har tydeligvis blitt en populær lek på møter og fester. Festene for konfirmanter er det nok slutt på,

men det har blitt vanlig å arrangere juletreffester. 5. januar 1939 var ca 90 personer med smått og stort til stede på Trudvang. Det var felespill, pianomusikk, allsang og tale før gang rundt juletreet og kaffepause. I pausen ble det utloddet ei «nydelig» kake og et julehefte.

Foredrag og taler var viktig på arrangementene. Organisasjonen sentralt sendte ut såkalte reisetaler, som frk. Gunhild Farstad på et møte i 1939. Inntektene av utlodningen denne kvelden, kr 7,30, gikk til reisepenger for henne til neste sted. Foredragsholderne kom også fra nabolagene i Sør-Odal og Eidsvoll, det kunne være presten eller en offiser fra Frelsesarméen eller folk fra egne rekker. Avisen «Blåveisen» eksisterte fremdeles, og det ble lest opp fra denne på forskjellige arrangementer. En slags programerklæring er å lese der: *«Kva avholdsfolket vil! / Me veltar or vegen ein livsfârleg stein/og ugraset rydjer, så åkren vert rein. / Me freistar å byta burt tårer for smil. / Det er det me vil!»* Ellers er innholdet en blanding av alvor og skjemt som i de første årene.

I krigsårene ble situasjonen naturlig nok spesiell. Det er notert i protokollen for 1941 at de hadde vært redde for å samles dette året. I november og desember var det møteforbud, og alle festligheter var innstilt i jula. I november 1943 er det protokollført at det er sendt søknad til politimesteren i Kongsvinger for å få tillatelse til å holde fest, og laget greide å holde oppe en viss aktivitet til tross for en del «klunder». Det var nok også populært å kunne samles

under krigen. På en fest på Trudvang i september 1944 var lokalet overfylt, og mange kom ikke lenger enn til kjøkkenet. På både møter og fester var programmet til tider såpass nasjonalt at det nesten måtte grense til det farlige. Fra sangrepertoaret kan nevnes «Ja, vi elsker», «Norge mitt Norge», «Gamle Norig», «No livnar det i lundar», «Når fjordene blåner», og ved ett tilfelle er det nevnt at man ved festens slutt klokka halv tre om natta dannet brodering og sang «Gud signe vårt dyre fedreland».

Turer

Hagens villa ved Sætersjøen var utfluktsmål et par ganger disse årene. I juli 1944 rodde man over vannet til hytta i fem overfylte båter. Det var sang og hornmusikk. Noen hadde gått i forveien og kokt lapskaus og gjort i stand. Man moret seg til «den lyse morgen», og dagen etter var det også bading, roing og leik. Høsten 1945 var det tur til «Tjernsbu», hytta til fotografen Lars Bry på Trautskogen.

En planlagt biltur til Malungen i juli 1939 for både de voksne og barnelaget ble hindret av regn, men i august gikk turen til riksbygningen på Eidsvoll og så videre til Habberstad avholdslag med fest i kommunehuset ved Minnesund. Besøk hos dette laget er nevnt flere ganger, bl.a. var det fellesmøte på Rudssetra. 19. – 20. august 1944 var 43 stykker fra Odalen på kretsstevne i Betania bedehus i Gullverket. De slo seg ned, og overnattet tydeligvis, i løa til Røen, formannen i Gullverket avholdslag. Lørdag kveld var det liv på «Lemmen», en festplass som sam-

menlignes med Grønnerudslunden. Søndagen var det stevne. Oddveig Breiby har skrevet referatet i protokollen fra dette arrangementet, og det slutter slik: «*Oddveig Breiby skalv i knea, men fikk da likevel sagt et par setninger og takket på vegne av odølingene for god mottagelse. Flere ytret ønske om mer samkvem mellom odølingene og eidsvol- lingene, noe som nok blir av når vege- n over skogen blir ferdig. Vi odølinger fikk en mindre koselig tur over skogen igjen i regnvær og søle. Ved Rudssetra tente vi bål mens vi ventet på bilen som skulle hente oss.*»

Organisering

Av medlemsprotokollen kan vi se at Rud ble utskilt som eget lag midt på 1920-tallet, angivelig for å korte ned avstand til møtene for en del medlemmer. I 1937 var det slutt for dette laget da Marthea Rovelstad måtte slutte på grunn av sykdom. Medlemstallet økte da igjen i Sand avholdslag. Barnelaget som ble dannet i 1910, hadde nok ligget nede noen år da spørsmålet kom opp igjen i 1939. I november det året deltok Anna Møller i et «kursus» over to dager for barnelagsledere, og allerede til juletefesten samme år hadde hun øvd inn sangnummer med barnelagsmedlemmer.

Mot slutten av 1930-tallet begynte man å legge planer for et eget forsamlingslokale for laget. I 1938 ble det valgt en huskomité. Samme år ble det satt inn kr 400 til husfond i Oslo sparebank, og komitéen så på et fjøs i Størjebygda som de fant «ikke hensiktsmessig og for dyrt». Så ble det vedtatt at man først burde skaffe tomt, og det var muligens å få hos Arnt

Breiby. I 1940 hadde imidlertid Sand arbeiderlag avertert huset Solvang til salgs, og et bud ble lagt inn der, men så utsatte arbeiderlaget saken «slik tidene har blitt». Etter hvert ble man også engstelige for husfondet på grunn av urolige tider, og det ser ut til at pengene ble utlånt til et medlem av laget. I 1944 kom byggesaken opp igjen. De eldre foretrakk hus, de yngre kunne tenke seg hytte. Det siste om denne saken er fra et styremøtereferat i 1947. Da var det enighet om å kjøpe to aksjer i det nye A/S Trudvang.

I 1948 – 1949 ble det tydelig lavere aktivitet i laget. Årsmøtet i mars 1949 fant sted hos søstrene Streverud på Vonheim i Bruvoll, og det gikk dro- sje fra Sand. Denne gangen satte de eldre sitt preg på møtet, og de yngre glimret med sitt fravær. I juni dette året greide laget likevel å arrangere årsmøte for Akershus fylke av D.N.T. og fylkesstevne, et arrangement som gikk over to dager. Tilsvarende ar- rangement var lagt til Nord-Odal også i 1939. (Se artikkel i «Jul i Nord- Odal» 2018.) Den gangen hadde Sand avholdslag samtidig 40-årsjubileum, og følgelig kunne laget feire 50 år i 1949. Stevnet dette året sluttet for øvrig med «mange takksigelser fra de tilreisende», og fylkesformannen uttalte at «det hele var helt udmerket». Til tross for dette blir 1949 det siste året med referater i møteprotokollen.

I nevnte årsmelding for Akershus står Sand avholdslag oppført med 12 medlemmer pr 1. januar 1955, en nedgang på 6 fra året før. Medlem- stallet i den siste perioden omtalt i denne artikkelen nådde en topp på 83 da medlemmer fra Rud kom inn

igjen. Så går det en del ned de første krigsårene med et oppsving igjen i 1944 (64 medlemmer). I 1945 er det anført 40 medlemmer.

Formenn fra 1938 og framover var Marie Østby, Dagny Breiby (2 år), Anna Møller, Theoline Flo (2 år), Oddveig Breiby, Nell Gravli (3 år), Bernhard Flatøy, som står som formann i protokollen for 1948 og 1949 og også i fylkesårsmeldinga for 1955.

Ungdomslaget Avhold og avisa «Gauken»

I mai 1949 ble det dannet et eget ungdomslag. Fra dette laget har vi hatt tilgang til lagsavisa «Gauken», men ingen møteprotokoll. Etter noen retningslinjer for redaktørene på første side åpner avisa med teksten til «Sand avholdslags marsj» av Ragnvald Streverud. Den første redaktøren, Halvar Sandsbråten, har ført følgende sirlig inn til opplesning på et møte på Gravli den 29. mai 1949:

«Til medlemmene: Vi som står i ungdomslaget 'Avhold', som ble stiftet 8. mai 1949, vet at lagets formål er: 'Få ungdommen vekkt fra rusdrikken.' Vi vet alle hvilke følger denne drikken har ført og kan føre med seg, og vi må derfor gjøre vårt til å motarbeide rusdrikken. Eksempler er det jo nok av, så ingen behøver å være i tvil om hva vi motarbeider. Måtte laget få god framgang og sette tydelige spor etter seg. Og løfter vi i flokk, så går det nok.»

Litt lenger ut er følgende å lese: «På festene våre skal vi jo danse og leike, men bare dans skaper ikke den rette stemning. Litt underholdning må til. For eks. en sketsj eller litt humoristisk opplesning.

Og så må vi huske på at fyll er inga hygge. Altså vårt motto: 'Fyll er ikke fest!'»

Det er med andre ord ingen tvil om hva som er hovedsaken for ungdomslaget, og i lagsavisa fins bl.a. tekster som omhandler idrett og alkohol, bruken av rusdrikk gjennom tidene og drukkenskapen og dens følger. Men akkurat som i forløperen «Blåveisen» veksler det mellom saklige tekster og tekster som ble opplest som ren underholdning — artige dikt og fortellinger, vitser og så en type «annonser» som ikke fins i særlig grad i «Blåveisen», og som tydelig viser at dette er en ungdomsavis. Ofte er det spøkefulle hentydninger om kjæresteri, og annonsene er underskrevet med navn på lagsmedlemmer. Et par eksempler: «Jeg efterlyser en mørk gutt, i 30-årsalderen. Sist sett på vei hjem fra Knekkerud. Dusør.» «Da det er veldig langt å kjøre alene til og fra Breiby og Sand, ønsker jeg en knakende nett jente som vil være min følgesvenn.»

Denne avisa har også til forskjell fra den foregående illustrasjoner. De er utført av Rolf Tangen, som hadde som mål å lage en tegning av hvert medlem.

Tidligere medlemmer i ungdomslaget forteller at medlemsmøtene hovedsakelig fant sted på Gravli. Ifølge notater i «Gauken» hadde nok laget noen egne arrangementer, men ellers deltok de som ungdommer flest på vanlige fester som ble arrangert på ulike lokaler som f.eks. Trudvang og Knekkerud. Sistnevnte lokale lå på østsida av Råsen litt nord for Sand ved nåværende fv 24, og her var dansesalen i 2. etasje. Det erindres at Nell Gravlie og hans medmusikanter

Over: Ola Erik Tangen og Øyvind Krogsrud med lagsavisa Gauken. De to var med på stiftelsen av ungdomslaget for 70 år siden. (Foto: Gunnar Nygård)

Til høyre: Medlemmer i laget fotografert ved stiftelsen i mai 1949. Foran f.v.: Aud Gravlie, Astrid Fredriksen. 2. rekke f.v.: Bjørg Gravlie, Åse Gravlie, Eva Sandsbråten. 3. rekke f.v.: ukjent, Einar Otten, Rolf Tangen, Halvar Sandsbråten, Rolf Ambjørnsen.

skapte lystig stemning på festene. Det var ikke uvanlig med konsumering av HB på disse arrangementene, og med det fulgte gjerne noe «knuffing» festdeltagere imellom. I den forbindelse erindres også at avholdsfolk på

et vis var «fredet». Dessuten hendte det at uniformert politi dukket opp uanmeldt, og det stod det respekt av. Ungdomslaget dro også på turer, og spesielt nevnes en tur med lastebil Tyrifjorden rundt i juni et av de første

Rolf Tangen tegnet
karikaturer av
medlemmene i Gauken.

årene. Kåre Sørli fra Mo var sjåfør, og passasjerene satt på åpent lasteplan med høye karmar. Det kostet 20 kr å delta. De overnattet i telt på Vik camping, der en sykkelforening også var på utflykt, og dette var nok litt av en opplevelse for ungdommer som ikke var vant til så mye reising.

Ungdomslaget fikk en forholdsvis kort levetid. Det siste medlemsmøtet ser ut til å ha funnet sted den 31. mai 1952. Dette er datoen for det siste bidraget i «Gauken», for øvrig med alle jentene som redaktører. Organet hadde da gitt lyd fra seg i tre år slik dette verset så optimistisk beskriver: «Gauken galer jo helst om våren,/ når lauget spretter i lund og li./Men gauken vår i unge avhold,/lar tonen lyde til hver en tid.»

Kilder

Forhandlingsbok Sand avholdslag 1899-1919, 1938-1944, 1944-1949

«Blåveisen» 1916-1926, 1937-1940, 1941-1945

«Gauken» 1949-1952

Medlemsprotokoll Sand avholdslag 1899-1945

Årsmelding for Akershus fylke av D.N.T. for 1954-1955

Store norske leksikon

Ola Erik Tangen

Øyvind Krogsrud

Protokollene er overlevert til redaksjonen av Stian Gravlie. De vil bli levert videre til Statsarkivet på Hamar.

Bruk av truger i tidlige tider

Truger har gjennom tidene blitt brukt både vinter- og sommerstid. I Norge er det først og fremst om vinteren vi kjenner til utstrakt bruk. Truger var et hjelpemiddel til å ta seg fram i skogen, utmarka og fjellet, og vinterens snødekke ble takket være trugene snarere en ressurs enn en hindring. Som smågutt så jeg flere par truger som hang på stabburet heime på Krogsrud, og i guttedagene var det fascinerende å prøve ut bruken av dem.

Trugene har nok vært i bruk i hundrevis, kanskje tusenvis av år. Ved hjelp av dem kunne mennesker ta seg fram i all slags snø, i løssnø, men også på skare, der topplaget av snø hadde frosset til tynt islag. De ble også brukt ved slått av vinterfor til husdyra på blaute myrer der det var vanskelig å bruke vanlig fottøy. Folk slo gras som ble tørket og lagt inn i små utløer for henting med hest og sleip når første snøen kom ved juletider.

Trugene ble brukt både av folk og hester. Når de flyttet føttene framover, trykket de ned snøen så den ble bærekraftig nok til at de lettere kunne ta seg fram. Å vasse i djupsnø uten truger ville være tungt, nærmest umulig, om en hadde et stykke å gå.

Kara brukte trugene når de hogg tømmer om vinteren, og kvinnfolka når de tråkket opp vegen til brønnen for å hente inn vatn eller bære vatn til husdyra i fjøs og stall.

Jeg husker at truger også ble brukt i forbindelse med toppjakt og spilljakt på storfugl. Det ble lagt ullvatt eller skinnfell under truga slik at en kunne bevege seg lydløst på skareføre.

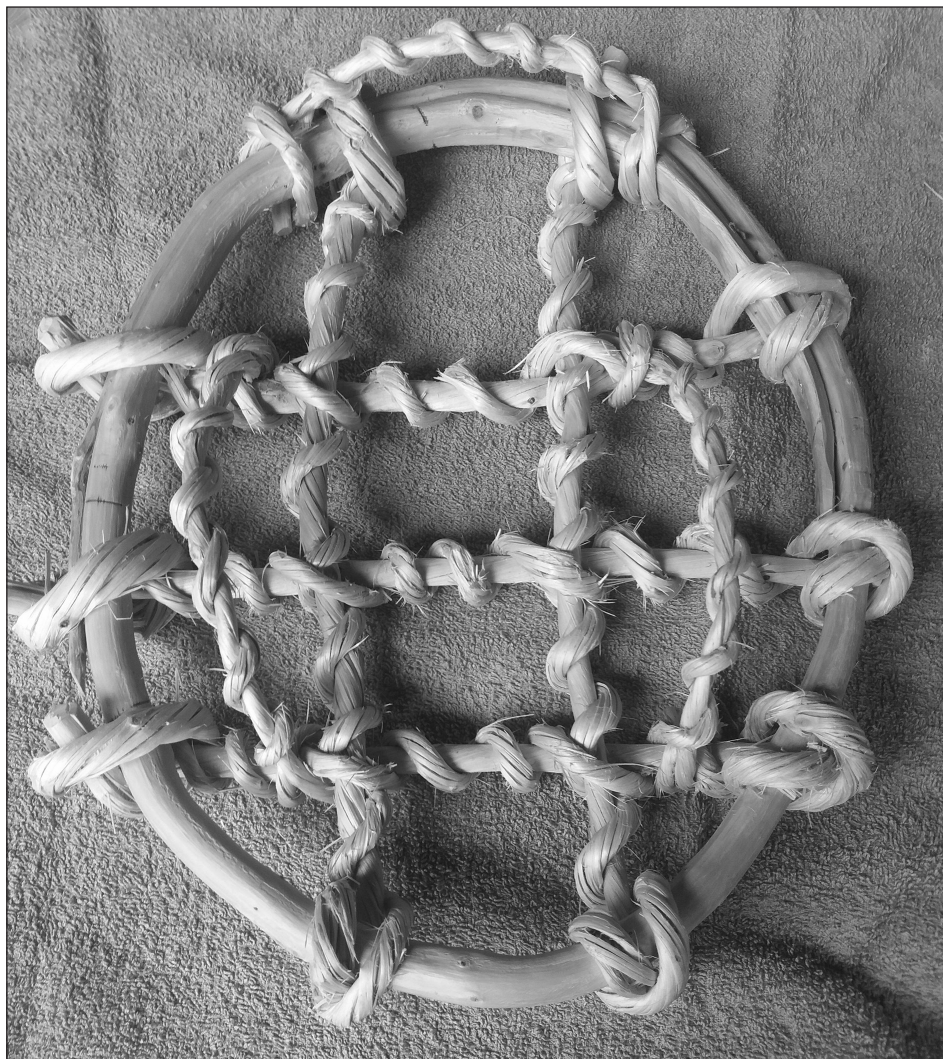
I stabbur og i låver på mange garder henger fortsatt truger. De var i bruk i skogen helt fram til 1950-tallet da maskinene tok over i skogsdrifta.

Trugemakerne og håndverket

I de fleste bygder var det mange som hadde lært seg kunsten å tvinne vidjer og lage halsbånd til husdyr eller nyttige gjenstander til bruk i husholdningen. Det var først og fremst husmenn som hadde dette som attåtnering, i tillegg til inntekten de hadde for pliktarbeid på garden de tilhørte.

I truger ble vidjer brukt mellom en ring av grankvister eller bruse (einer). Det ble laget en bøyle som i størrelse var stor nok til å bære karer eller kvinnfolk på fra sytti til hundre kilo.

I sommerhalvåret samlet trugemakerne materialene. De søkte etter smidige grankvister og bruse (einer) i utkanten av jordene og i næringsrik utmark der grana står glissent. Vidjer var det nok av i grøftekanter og i krattskog langs stier og veger. Teger kunne de dra ut av bjørk som vokste

*Truge med ring av einer og flettverk fra vidjer av bjørk laget av Sven Johnsrud.
(Foto: Øyvind Krogsrud)*

på myrer. De kunne være mange meter lange. Teger kunne bare tas ut i sommerhalvåret når myra var tint opp etter vinteren. Vidjer var det tilgang på hele året.

All barken måtte skaves av med redskap som ikke ødela langsgående

fibre. Kanten på et hoggjern kunne brukes. Vidjene måtte så ligge i kokende vann i en snau halvtime, slik at de ble myke nok til å bli bøyd. Dette skjedde mellom klosser på et Brett. Kvistene skulle bøyes i en oval ring og festes med små spiker slik

at formen ble beholdt etter tørking. Inne i ringen ble det flettet inn teger eller vridde vidjer som støvlene sto fastbundet på. På tvers inne i ringen er det to langsgående vridde vidjer, og på tvers av dem er det tre. I disse er det festet to bøyer på utsida av de langsgående vidjene. Disse blir en støtte for fottøyet som snøres fast med reimer.

Trugemaker Sven Johnsrud

På 1980-tallet besøkte jeg trugemaker Sven Johnsrud (1901-1992) i Gardvik. Hans store hobby var å lage truger. Jeg la merke til at hendene hans var grove og trælete. De bar preg av at å vri vidjer krever sterke hender og fingre. Han fortalte om da han lå i koia sammen med tømmerhoggere. Han hogg tømmer om dagen, og om kvelden reparerte han truger for de andre hoggerne og for hester som ble brukt til lunning av tømmer og til å tråkke opp veger der tømmeret skulle kjøres ned til bygda. Jeg ble mektig imponert og sa nærmest for spøk at jeg gjerne skulle hatt ti par

Over:
*Trugemaker Sven Johnsrud
med sjøllagde truger foran
verkstedet sitt i Gardvik.
(Foto: Øyvind Krogsrud)*

Til høyre:
*En trugemaker demonstrerer
et tradisjonsrikt håndverk på
setermesse på Glomdals-
museet i august 2019.
(Foto: Åse Krogsrud.)*

Også i våre naboland var trugene i flittig bruk. Øyvind Krogsrud fotografert med et eksemplar fra Dalarne i Sverige sommeren 2017. (Foto: Åse Krogsrud)

truger. Året etter ringte han meg og sa jeg kunne hente dem. De ble veldig ettertraktet. Noen ville bytte til seg truger for håndverk i never og til og med kniver.

Truger i dag

Å lage truger er i dag et tradisjonsrikt håndverk med få utøvere. Vi finner

ofte truger som dekorasjonsgjenstander på vegger i stabbur, låver, hytter og koier. De minner oss om tidligere tider. Men trugene brukes fremdeles til sport, friluftsliv og trening. Det er da helst en kanadisk modell som er lang, smal og leddet, som er lett å ta seg fram med — og som nok har lengre levetid enn de tradisjonelle trugene.

Damehåndball i Knapper

Nå skal jeg fortelle ei historie fra Knapper som du må være over 70 år for å huske. IL Mogutten ble stiftet i juni 1950. Den gangen var det bare gutter som drev med idrett. Marit Hemstad hadde riktignok deltatt i EM i friidrett i Oslo i 1946, og hun var også deltaker i langrenn i OL samme sted i 1952. Dette har «Jul i Nord-Odal» omtalt tidligere.

I Knapper var det en gjeng med jenter som var forut for sin tid. I 1952 fant de ut at de ville spille håndball. I Moguttens regi meldte de på et lag i Glåmdal håndballkrets og deltok i serien dette året. Ti kamper ble spilt. De øvrige lag i serien var Magnor, Kjellmyra, Skarnes, Flisa og Brandval. Den første kampen ble spilt den 28. mai, og de avsluttet serien den 26. september. Kampene ble spilt ute den gangen. Laget hadde følgende spillere: Ase Bergseteren, Asbjørg Bergseteren, Vesla (Ingrid) Sørlund, Reidun Sæther, Karin Skogstad, Turid Kvernstuen, Ragnhild Kvernstuen, Jørun Holseth, Marit Hemstad, Bodil Engen og Gerd Rudsdammen. Alle tilhørte Knapper skolekrets med unntak av Gerd Rudsdammen som tilhørte Gardvik. Vesla, Karin, Reidun og Gerd lever i beste velgående.

Av Steinar Bjørnstad

15-åringer ble 16

Laget hevdet seg meget bra i serien. Det var stor stemning da de slo Kjellmyra, for de hadde blitt kretsmestere året før. Den gangen var det slik at du måtte være 16 år og ha legekort for å delta i idrett. Vesla Sørlund, Turid Kvernstuen, Ragnhild Kvernstuen og Karin Skogstad var bare 15 år da serien startet i 1952. I forbindelse med utstedelse av legekort hos dr. Løfsgård ordnet han så jentene ble 16 år med et pennestrøk. Han gjorde alt for idretten.

Trente på Sion

Jentene hadde ingen oppmann eller noe støtteapparat rundt seg slik at de ordnet det meste selv. Reidun Sæter var den som ledet treningen.

Vinteren 1952 trente de inne på Sion. De betalte kr 10 for å leie lokalitet. Det var ikke akkurat så romslige treningslokaler, men de gjorde nytten sin den gangen.

Da våren kom og de trente ute, spilte de mot guttene i skolekretsen. Søren Rønning og Oddmund Mellem husker godt disse treningene og at jentene ikke var så greie å hamle opp med.

Personlig husker jeg veldig godt 17. mai i 1952. Blant underholdningen på Knapper skole var det håndballkamp mellom jentene og de sprekeste fedrene til skolebarna. Jentene hadde ingen problemer med å vinne kampen selv om herrelaget gikk hardt til verks.

*Over: Karin
Haagenrud
(t.v.) og Vesla
Engebråten med
ei drakt
fra 1952.*

*Til høyre;
Bodil Engen
(Hjertås) og
Gerd Rudsdam-
men (Engh) var
med på laget.*

Fjøsnessene på Soløst

I adventstiden før jul sydet hele skolen av forberedelser og forventning til den store høytiden. Handelsstanden var for lengst i gang med kjøpefesten sin. Jeg savnet den stille julefølelsen av forventning mot et punkt hvor innlevelse og opplevelse går i ett. Da så jeg plutselig at jeg hadde en mulighet til å gi elevene mine et slikt enestående sansekonsentrat. De skulle få oppleve å være fjøsnesser, omgitt av snødekte jorder og en høy grenseløs himmel på årets aller mørkeste dag. Noen dagers organisering, og så ble ideen gjort til virkelighet.

Jeg bodde i et lite rødmalt hus omtrent en kilometer fra skolen. På tomte sto et bitte lite stabbur og en utepeis. I nabolaget var det to småbruk med uthus og dyr og velvillige eiere. En rask kontakt med foreldrene om rammebetingelsene for fjøsnessprosjektet, og så var grunnlaget lagt for den mest tettpakkede opplevelsestimen jeg noensinne har opplevd.

Det hele startet om kvelden ved bussholdeplassen nedenfor skolen. Nysnøen hadde dekket alle spor etter biler; plassen var hvit og stille og tok imot en hel klasse med smånesser kledd med ullkofter og ullvotter, både for å illudere gammel tradisjon og også for brannsikkerhetens skyld. Alle hadde med trebolle og tresleiv i armkroken, i tilfelle nissemor hadde julegrøten klar til de kom fram. Til overmål hadde en bestefar laget en fakkell til hver av smånessene. Noen

nissekoner hjalp til med tenningen, og så satte nissetoget seg i bevegelse mot Soløst, der jeg bodde.

Himmelen var full av fine, lette snøfiller som drysset over smånissetoget. Mørket ble enda mørkere, omgivelsene ble borte, fakkelskinnet fanget inn det hvite og lukket hver enkelt inn i en vernende kappe av lysende hvitt. Alt var stille. Smånessene etterlot en fortettet stemning av intens opplevelse. De var i situasjonen med hele seg, kunne de voksne fortelle.

Jeg, nissemor, sto og ventet dem oppe på haugen. De kom i en lang rekke med røde strikkeluer, påtegnede fregner og bollekinn farget av mors leppestift. Litt ustøe snublet de framover, halvveis i brøytekanalen, halvveis i det nedsnødde hjulsporet på veien. Den dalende snøen med millioner snøfugg ble lyst opp av faklene i sakte fart mot det mørke bakteppet. En lokal variant av Melkeveien, reflekterte jeg der jeg sto.

Et sprakende bål ønsket velkommen. Fra å være alene med mørket langs veien ble smånessene nå samlet i et fellesskap rundt varmen. En av foreldrene hadde laget i stand en dugelig grøtgryte som hang i utepeisen. Da var det bare å forsyne seg av grøten med tresleivene, finne en sitteplass på butrappa, på gelenderet eller på noen tømmerstokker ved bålet, spise seg mette og klappe seg på magen på ekte nissevis. Med grøtrester i munnvikene og rester etter smørøyet på knærne ble min kjære elevflokk – nei fjøsnesser – opplyst av faklene som var trykket

ned i snøen. De dannet en levende lysring rundt oss. Risengrynsgrøt, bålknitring og stille snøfnugg hyllet oss inn i en magisk sirkel.

Neste bestemmelsessted var et småbruk litt lenger oppe i bakken. Bolle og skje fikk bli igjen mens vi tok med oss faklene og tasset i nysnøen mot låven på bruket. Bygningen så ekstra stor og ruvende ut ute i mørket, og fakkelskinnet kastet lange flakkende skygger. Det er godt å være flere sammen når mørkemaktene truer med å ta overtaket, det kunne nok både liten og stor kjenne på!

Faklene ble igjen ute, og vi nisset oss inn til det beskjedne lyset i fjøset. Det hjalp på godfølelsen å kjenne den trygge varmen fra dyra. Hver og en av smånissene ønsket sitt dyr God Jul; det var gammel tradisjon, og nissene utførte oppdraget med høytidelig alvor. Kua fikk en god klapp, kalven fikk navn, siden den ikke hadde noe navn fra før, og grisen lot seg klø på

ryggen. Hønene tok den uvante situasjonen med stor ro, mens hanen gol og gol fra kroken; han skjønte vel ikke hva denne forstyrrelsen skulle bety. Julestemningen og fjøsnissefølelsen la seg over oss som et mykt teppe.

Siste etappe var sauefjøset på Soløst. Der hvisket vi også stille et «God Jul» til dyra som klumpet seg sammen i mørket. Vi listet oss ut igjen og inn i stallgangen på låven. Som en ekstra opplevelesprikk over i-en fikk vi lov til å ta noen sprelske hopp i høyet!

Et siste ønske om en god jul til nissemor og de omtenkssomme naboene, og så bar det hjemover langs den snødekte veien i en lang rekke mens det siste fakkelskinnet lyste opp snødekte trær.

En eneste bil passerte dem på veien, sakte, undrende? Nissemor sto igjen, fylt av takknemlighet til alle som gjorde denne kveldstimen til et eventyr.

En ønskedrøm

Om jeg bare eide en fele
med følsomme strenger,
skulle jeg trylle frem sinne
så all urett måtte vike.

Om jeg bare eide en fele
med følsomme strenger,
skulle jeg trylle frem gråten
så alle fikk føle sorgen.

Om jeg bare eide en fele
med følsomme strenger,
skulle jeg trylle frem gleden
til ære for kjærligheten.

Men jeg trenger ingen fele
med følsomme strenger –
jeg må lytte til de andre
for jeg kan jo ikke spille.

Av Edel Rudshaug Sæther

Da je møtte puken – trudde je ...

Da je var smågutt, var je itte akkurat ta den rolige typen. Det var full den gongen je gikk tværs gjennom lekegrinna, at døm skjønnte at detta gikk det itte an å hølde att meir. Je var både høgt og lågt og ødela det mæste ta det je hadde ta kleer. Sjøl om je var gla i det je hadde, så ørke je itte le væræ å rote mæ borti alt det gærne som var. Og de som kjente æ mamma, veit full hå frimodig ho kunne væræ i uttalelsa sine. Så da det var som værst, så sa æ: «Viss du itte er følk nå, så kommer puken og tar dæ.» Denna beskjeden satt nukk litt, mæn det vart fort glømt, sjøl om je nukk lurte på håkke detta var, og håssen detta vesenet såg ut .

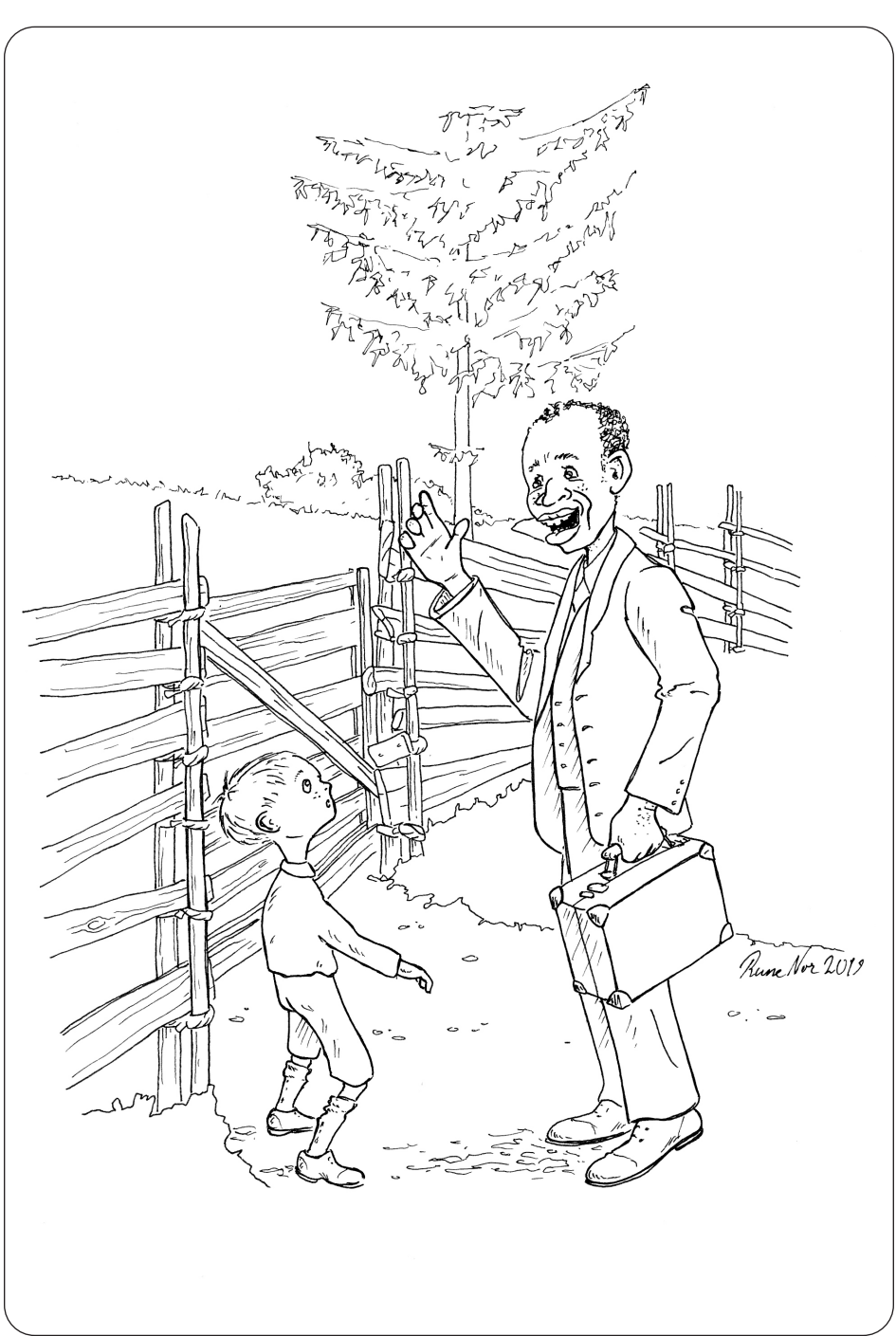
Tia gikk med hyss og formaninger, like tel je var en fæm - sæks år. Denna sammarn skulle som vanlig 'n pappa væræ med i sløttønna oppi Søbærji, og je var med som vanlig. Detta var en tradisjon like tel heivendern tok over. Det å komma opp i Søbærje tel æ Gudrun og 'n Johan tiss je var orntli trevlig. Med kuer, kælver, høner, griser, hæst og kaniner og gammeldags go' fjøslukt kunne en itte nåe anna enn å trives der. Je var med og sveive sepratørn, og je var med og kjinne smør, som vart levert på Samvirkelaget langt neri Knapper.

De som har vøri oppi Søbærji, veit å fin utsikt det er der. En ser utover

heile bigda, og langt der nere kunne vi skimte Samvirkelaget dit æ Liv og je skulle gå før å levere smøret og handle litte grann. Nedover går det som regel greit, mæn det var så bratt at je måtte småfluge i sikksakk så det itte skulle bæræ rætt ut. Hå bratt det var mærke je da iallfall da vi skulle oppatt. Det var nesten flaut å itte klare å hølde følje med æ Liv, mæn det er klart ho var vant tel detta, og je var itte gamle kærn.

Så var det en æfta je dreiv og rusle før mæ sjøl og hadde lite hæll ittnå å finna på. Da tenkte je at je fækk rusle oppover mot Millombærje, mæn før å komma dit måtte je gjennom ei grinn, og innafør grinna var det kælver, og dessa kælver var je ittnå særlig om. Je hadde litt dårlig erfaring frå tidligere, da bukken hass Gudbrand Morterud ga mæ gratis skjuss over grinna i Morteruds bærje. Mæn je tok mot tel mæ og bejinte å klatre over, og væl nere på bakken skjedde det!

Je snudde mæ, og der kom 'n gitt. Å nei, detta måtte væræ Puken. Åffer i all vælæ skulle 'n komma akkurat nå? Je hadde itte gjort nåe gæli på lenge je. Imot nå kom den svarteste menesja je hadde sett nåen gong. Han var så svart at det skar i blått, og da han gliste tel mæ med den hviteste tønngarn je har sett nåen gong, var det slutt. Je bråsnudde mæ, og om je flaug tvers gjennom grinna, hæll om je klatre over visste je itte akkurat da,

mæn je måtte ha hatt ei dårlig landing, før begge knea var opprivne. Det var heldigvis itte meir enn 30 meter tel inngangsdøra i Søbærje, mæn det er nukk de lengste metra je har fløgi i mett liv. Je kom mæ inn grinendes og nåe førslinn og sa det som det var, at nå hadde Puken kommi før å ta mæ. Etter ei lita stønn banke det på døra. Døm offne, og der sto 'n. Han spurde vennlig på gebrokken engelsk håssen det hadde gått med mæ, da han skjønnte at han omtrent hadde skræmt hæl nåån. Han unnskildte sæ og sa at han var misjonær ifrå Afrika på besøk i Knapper og takke før sæ. Ja, aldri hadde je sett en neger før, hæl

farget som det heter nå, og skulle je fist møte nåån, så var det mærkelig rart at det skulle væræ oppi Bærjlia i Knapper.

Han var fin og vælkledd med svart dress og slips, og så var itte detta Puken allikevæl da, men håssen kunne en fæm års gammal smågutt vætæ det? Je hadde bære danne mæ et bilde je ta et vesen je aldri hadde sett før. Je håper at han kom over førskrekkelsen ta denna livredde smågutt, mæn det var sikkert fleir nord i bigden som glana da han gjorde sin anmarsj.

Skræmme onga slik da gutt, det er stigt det, mamma.

Hele slekta

Min hjemløse fetter Frode, han bor i en lilla kommode.
Min frekke kusine Sibylla, hun knabber biler i fylla.
Min forvirra storebror Tor, han vet ikke helt hva han tror.
Min illsinna søster Hanne, hun kan knapt annet enn banne.
Min langfingra bestefar Per, han stjæler det meste han ser.
Min helskrudde far Tor, han er gift med min gale mor.
Min ravgale mor Mina, hun er berykta helt til Kina.
Min dømte niese Synøve, hun er ute på prøve.
Min blakke nevø Hank, han ønsker å rane en bank.
Min sjørøveroldefar Svein, han spikker seg to nye bein.
Min skrullete oldemor Rosenrød, hun er dessverre død.
Kjøter'n vår heter Klegg, den drømmer om postbudets legg.

Og jeg, jeg er født inn i stormen, og ingen kan laste meg det.
Jeg fester og turer, jeg fjaser og tuller og kan ikke annet enn le,
men når noen spør meg om slekta, da blir jeg taus og ser ned.

Av Erik Evenrud

Tilbakeblikk fra året vi har lagt bak oss

Bensinstasjon i 90 år

Under den store jubileumsfeiringen kunne Esso på Sand også åpne en flunkende ny vaskehall til over 6 millioner kroner. Gaven til kundene var foruten kaker og pølser også gratis bilvask. John Henrik Gjørven overtok etter sin mor Venke Gjørven i 2016 og er fjerde generasjon etter at oldefar Amund startet A. Sandberg AS i 1928.

Våre skiskyttere 1958–2018

Viktor Storsveen har brukt 15 år på å samle inn materialet til boka «Våre skiskyttere 1958–2018». Med lokale øyne er det interessant å se at Gry Østvik (55) får behørig plass i historien. Gry vant den første europacupen for kvinner i 1983, og Viktor Storsveen understreker at Gry Østvik spilte en viktig rolle i jobben for å øke anerkjennelsen for kvinnelig skiskyting på begynnelsen av 1980-tallet.

Milepelen kulturhus 30 år

Under jubileumsforestillingen mottok Fredrik Amadeus Sannerud (12) kulturstipendet på kr 10 000 og prisen «Kav odøling» for å fremme odalsdialekten i hverdagen og på scenen. Det ble et spesielt øyeblikk i salen da han hyllet Jan Werner Danielsen med sin tolkning av «O, helga natt». – Det er sjukt at de sammenligner meg med

Jan Werner. Han er et stort forbilde for meg, uttalte Fredrik etterpå. Skuespiller Jonas Strand Gravli mottok Nord-Odal kommunes kulturpris. – Det er veldig stort. Det er overraskende at jeg skulle få pris. Det er her jeg er fra, og det var et stort øyeblikk å være konferansier i kveld, sa prisvinneren. Han er også en forkjemper for dialekten sin selv om han ikke har bodd her på noen år. Foruten Fredrik fikk også Roar Lishaugen kulturminnelagets dialektpris for 2018.

Her kommer 15 leiligheter

Bjarne Sand vil bygge 15 leiligheter på jordet rett øst for Sand sentrum. Går alt etter planen, kan leilighetene være innflyttingsklare allerede før jul i 2020.

Nytter ikke å kutte med «ostehøvel»

Den økonomiske situasjonen i kommunen er prekær. – Dette er det strammeste budsjettet jeg noen gang har laget, sier rådmann Runar Kristiansen. Det er med tungt hjerte Kristiansen har arbeidet med budsjettet for 2019 de siste månedene. – Det er tøffe tiltak vi må igjennom, men det er helt nødvendig. Det er ikke mulig å fortsette sånn som vi gjør i dag – det kan jeg si helt klart, konstaterer rådmannen i Nord-Odal. Debatten ble kort og gemyttlig før kommunestyret vedtok et av de strammeste budsjettene på lang tid.

Fredrik Sannerud og Roar Lishaugen fikk årets dialektpris, «Kav odøling». På bildet er de sammen med Siri Føsker fra kulturminnelaget, som deler ut prisen.

(Foto: Gunnar Nygård)

Fredrik Sannerud fikk årets kulturstipend for ungdom, mens Jonas Strand Gravli mottok Nord-Odal kommunes kulturpris for 2018. Ordfører Lise Selnes overrakte prisene.

(Foto: Gunnar Nygård)

Reiser kommunens høyeste byggverk

Tårnet som nå bygges på Mapeis fabrikkanlegg blir det høyeste byggverket i Nord-Odal. Når det står ferdig sommeren 2019, blir produksjonstår-

net 45 meter høyt. Til sammenligning er det gamle tårnet 37 meter. 820 tonn med stål blir brukt. Prosjekteringen har tatt ett år og er gjort i tett samarbeid med Mapeis tekniske avdeling i Italia.

Best å være lege på landsbygda

Nohman Hassan Ishaq er ikke helt som andre leger. I stedet for å søke seg til større byer og sykehus vil 29-åringen være fastlege på Sand. Nå slår han et slag for fastlegeordningen i en tid da ordningen er i krise og mange kommuner sliter med å skaffe fastleger. Han stortrives i jobben som fastlege ved Nord-Odal legesenter.

Ser at Nord-Odal er veldig utsatt

Det siste året har kommunen opplevd gjentatte langvarige strømbrudd. Nå ønsker ordføreren å diskutere utfordringen med Eidsiva. Direktør Trond Hagerud anslår at Mapei tapte 2 millioner kroner på strømbruddet den 2. januar. Hele fabrikken var mørklagt, og all produksjon stoppet. Fylkesmannen uttaler at situasjonen ikke er holdbar. Han lover at saken vil bli fulgt opp.

Tidenes raskeste juniormester

– Jeg må innrømme at det er stort å vite at jeg har gått raskere enn løpere som i ettertid har blitt både verdensmestre og olympiske mestre. Ordene tilhører en særdeles fornøyd Hallgeir Engebråten. Under junior-NM på skøyter i Vikingskipet i januar satte han fire mesterskapsrekorder: På 1500 m, 3000 m, 5000 m og poengsum sammenlagt. Klubbkameraten Tobias Fløiten ble nr. 3 sammenlagt.

De siste innsatte skal ut

Fredag 8. februar forlater de siste innsatte Bruvoll, og fengslet i Nord-Odal er historie. Nå kan eiendommen bli solgt. – De to siste ukene har vi systematisk overført innsatte til an-

dre fengsler. Flertallet er overført til Ilseng, opplyser avdelingsleder Levi Tyriberget.

Best i Hedmark på service

Ingen over og ingen ved siden i Hedmark. Nord-Odal kommune er best på service. Det har Forbrukerrådet kommet fram til i den store kommunetesten, der kommunenes evne til å kommunisere opplysninger om forskjellige tjenester og tilbud er målt. – Det er ingen tvil om at god kvalitet på nettsiden er avgjørende for hvordan servicenivået oppleves, sier rådmann Runar Kristiansen.

Fredrik samlet alle MGPjr-finalistene hjemme i Nord-Odal

Det var et stort sirkus rundt den unge sangstjernen etter at MGPjr-finalistene hadde sjarmert et fullsatt Milepelen. Blant mange unge stjerneskudd var Fredrik Sannerud ettertraktet blant sine egne. Han skrev utallige autografer og stilte opp på alt av bilder. – En av mine beste kvelder, uttalte Fredrik.

Juniorverdensmestre

Isak Høiby, Hallgeir Engebråten og Tobias Fløiten knuste resten av verdenseliten og ble juniorverdensmestre i lagtempo på skøyter i Italia. Anført av hærfører Engebråten var de lokale gutta sju tiendedeler bedre enn Russland som tok sølvet. Nederland var nesten to sekunder bak på bronseplass.

Eldreministeren kom på besøk

Beboer Harriet Vangen er godt fornøyd med maten fra kjøkkenet ved sykehjemmet på Sand. Den 19. februar

fikk hun og sykehjemmet besøk av eldreminister Åse Michaelsen. – At dere har eget kjøkken her på Sand, gleder hjertet mitt, roste Frp-statsråden, som kom for å høre mer om de lokale erfaringene. Her blir det satset på hjemmelaget. Statsråden vil at flere kommuner skal gjøre som Nord-Odal.

Lysuker i Odalen

Lysukene blir i fiskens tegn i år. Kjell Grinden og Kristin Bengtsons fantasifulle fisker fra Storsjøen, 18 i slaget, presenteres på Fiskens dag, og flere aktører henger seg på.

Hele kommunen uten summetone

Rådmann Runar Kristiansen og ordfører Lise Selnes reagerer etter at Nord-Odal nok en gang mistet viktig infrastruktur. Tirsdag 22. januar forsvant både telefon og infrastruktur i fem timer. Kabelen som forsyner Nord-Odal med internett og mobiltelefoni, skal ha ligget høyere i bakken og i en annen retning enn hva entreprenøren hadde fått oppgitt før gravingen tok til. Entreprenøren vil ikke bli overrasket om de får regning.

Går så det suser

Odal Sparebank gleder seg over tidenes beste resultat og nesten 1000 nye kunder i 2018. – Vi er 43 ansatte, og banken er en betydelig bidragsyter til våre lokalsamfunn. Årsregnskapet viser tidenes beste resultat med 85,6 millioner før skatt, en forvaltningskapital på 6,6 milliarder kroner og at vi med det er en av de større bankene i Eika-alliansen, sier en fornøyd administrerende banksjef Torleif Lilløy.

Flere veier skal skiltes

Flere fylkesveier i Nord-Odal mangler skilt med veinavn. Nå skal det bli lettere å finne fram. Statens vegvesen har som mål å skilte alle veier som mangler gate- og veinavnskilt, varsler seksjon for plan og trafikk i Hedmark i et brev til Nord-Odal kommune.

Gruer og gleder seg

Lørdag 4. mai dukker Jenny Aalborg, Martin Håkenrud og Vårin Sæther Hemstad fra Nord-Odal ungdomsskole opp i Klassequizen på NRK. – Det blir nok hard konkurranse, for det er de beste elevene fra hele landet vi skal konkurrere mot, sier Jenny Aalborg. – Dette er vi kjempetolte av, sier rektor Eva Oppi Trøftbråten.

Nordodølingen Ole Andreas Nesset

er en av utfordrerne til toppscorertittelen i 1. divisjon. Han er en av Ull/Kisas viktigste spillere som skal kjempe om opprykk til eliteserien. Drømmen om eliteseriespill er ikke slukket selv om han har passert 30 år.

Møkkakjører er verdens beste jobb

Han var egentlig konditor, men endte opp i en diger septikbil. Trond Lishaugen har ikke angret et sekund. Latteren runger blant de tidligere kollegene i Br. Stenskjær, slik den har gjort siden Trond kom inn i firmaet i 1997. I pauserommet på Granerud ble pensjonisten Trond Lishaugen hyllet av ledelse, medarbeidere og kommuneansatte.

Vant Matteknekker'n

For femtende gang arrangerte Mapei og Nord-Odal ungdomsskole

Hjemmeseier i Matteknikker'n: Martin Håkenrud, Jenny Aalborg og Jonas Østmoen sammen med Mapei-direktør Trond Hagerud. (Foto: Anders Hagen-Næsset)

Jenny Aalborg, Vårin Sæther Hemstad og Martin Håkenrud kom helt til den TV-sendte finaleunden i Klassequizen for ungdomsskoleelever. (Foto: NRK)

Matteknækker'n. Vertene gikk av med seieren. Nord-Odal ungdomsskole ved Jenny Aalborg, Martin Håkenrud og Jonas Østmoen kapret førsteplassen, og de fikk hver sin iPad i premie. På andreplass kom Åsnes ungdomsskole, mens Kongsvinger ungdomsskole kapret tredjeplassen.

Krafttak for kreft på isen

Skøytegruppa i Nord-Odal IL inviterte til familiedag og Krafttak mot kreft lørdag 16. mars. Det ble gått 1277 runder på 60 minutter, og aksjonen hentet inn kr. 25 000 til Kreftforeningen. Sponsorer og privatpersoner donerte et beløp pr. runde. Sportslig leder Tom-Ole Løvås håper selvfølgelig på en gjentakelse til neste år. – Det

ble en stor suksess, så dette satser vi på igjen til neste år, sier Tom-Ole.

Bitter kirkestrid

En bitter kirkestrid har ført til at også den andre presten i Nord-Odal slutter. Samtidig har lederne av Mo menighetsråd trukket seg. – Jeg har ikke noe ønske om å komme tilbake til Nord-Odal. Nå ser jeg meg om etter en annen jobb, forteller en frustrert kapellan Anniken Urianstad. Dermed forsvinner begge prestene i Nord-Odal.

Mange ville se

«Odølinger» i Milepelen

Omkring 700 personer fikk med seg «Odølinger i bere tier». – Vi har fått

Stig Jarle Fjeld og Stine Sannerud i en noe opphetet samtale i «Odølinger i bere tier».

(Foto: Gunnar Nygård)

mange gode tilbakemeldinger, og jeg vil kalle det en suksess, sier en fornøyd Bengt Ringvold. Han er styremedlem i Sand kulturkomite og tekstforfatter sammen med Thor-Egil Danielsen. Både voksne skuespillere og barn ned til seks år sto på scenen i Milepelen fredag 5. og lørdag 6. april.

Martin lever ishockeydrømmen i Finland

Det er ikke vanskelig å slå fast at Martin Haukerud ikke er redd for å utfordre seg selv. I januar gikk plutselig mange drømmer og mange tanker over i virkelighet. Martin var bare 14 år, men han pakket bagen og dro til Finland for å bli en best mulig ishockeykeeper. Nesbuen med sterke røtter i Nord-Odal er ikke som alle andre ungdommer. Fra han ble bitt av hockey-basillen som tiåring, har han hatt ett mål for øyet: Jeg skal bli best.

Best i korpsmesterskapet

Nord-Odal skolekorps med 27 musikanter fra 10 år og opp til 18 deltok i Hedmark og Oppland-mesterskapet for skolekorps. Nordodølingene ble ledet av dirigent Silje Adelheid Sagen. Det viste seg at det var nettopp Nord-Odal skolekorps som skulle stikke av med en velfortjent seier. Korpset kan feire 50-årsjubileum i år. – En skikkelig bursdagsgave, sier en stolt leder Bjørn Siegwarth.

Landemerket rives

I omkring 30 år har den vært et landemerke på Sand. Nå skal utescenen ved Sandsjøen rives og erstattes av en pøviljong. – Planen er å rive scenen etter Morodalsfestivalen i juni, opp-

lyser Rune Skolbekken, rådgiver for vann, avløp og miljø i Nord-Odal.

Deler bestemors matgleder

Anne Aamodt åpner kafe i Mo-senteret rundt St. Hans. Hun ønsker å skape et nytt møtested med hverdagslig atmosfære for sambygdinger i alle aldre. I kafeen i Mo-senteret satser hun på lokale råvarer, og maten lager hun fra bunnen av, mest mulig bærekraftig. Det er bestemoren Ebba som har vært inspirasjonen.

Spillelag vant sju millioner

De hadde spilt sammen i nesten 15 år, de fem kameratene fra Nord-Odal. Lørdag 25. mai vant de nesten sju millioner kroner. Sjefen for spillelaget ble oppringt av Norsk Tipping og underrettet om at de hadde vunnet 6 972 360 kroner. Spillelaget hadde levert inn et 120-rekkers Lotto-system på Esso Sagstua.

Tøm dassen på rette plassen

Nå kan båtfolket på Storsjøen bruke doen med god samvittighet, og badende trenger ikke være bekymret for uhumskheter i vannet. Endelig er septikbrygga for tømming av båtdoer sjøsatt ved brygga på Bukkeneset.

Morodalsfestivalen for 11. gang.

Morodalsfestivalen er et spesielt arrangement som gleder mange. Funksjonshemmede og deres ledsagere fra hele landet – og utlandet med – samles på Sand en gang i året. Gamle og unge nyter musikken, sola og livet. Amfiet foran utescenen nedenfor Milepelen var fullt hele dagen. Det var rundt 1500 betalende deltakere på festivalen.

Inkludering og glede med Bigdepride

De skrev «bigdehistorie». Denne helgen handlet det om inkludering og glede i bygda. Morodalsfestivalen ble avløst av Bigdepride søndag 16. juni. Rundt 1200 fargerike mennesker fylte Sand med stolthet og glede denne dagen.

Den vesle jenta kom «hjem»

Nordre Odalen Kulturminnelag har fått på plass statuen av den litt «glemte» kunstneren Hans Christian Bergersen. Nå er jenta på plass i vestveggen på det gamle kommunehuset i Mo. Skulpturen ble avduket av ordfører Lise Selnes og Randi Fjørstad fra Sørums kunstforening. Hans Christian Bergersen ble født i Knapper i 1916 og døde i Sørums i 2011.

Jomfrutur med den nye turistattraksjonen

I sommer blir det turistbåt på Storsjøen. I første omgang blir det varpebåten «VB54» som skal benyttes. Den tar opptil 15 passasjerer. Nord-Odal kommune eier båten. – Mo båtforening

Over: Statuen på plass ved det gamle kommunehuset i Mo.

Til venstre: Kirken var med og laget god stemning på Bigdepride.

(Fotos: Gunnar Nygård)

Stor suksess: Mange benyttet anledningen til å cruise med Varpen på Storsjøen.

(Foto: Gunnar Nygård)

skal stå for driften i sommer, forklarer Christian Bråtebekken. Sommerturere er blitt mulig etter at Hedmark fylkeskommune går inn med 150 000 kroner i støtte. Totalbudsjettet er på 250–300 000 kroner.

Dengte løs da klubben åpnet lokale
Kunja Taekwondoklubb i Nord-Odal er glade for å ha fått egne lokaler. – Vi skulle kanskje ha klippet en snor, men slik gjør vi ikke her. I stedet klipper vi av mursteiner, innledet Ingrid Bogsrud før Kunja Taekwondo i Nord-Odal erklærte det nye lokalet i «Odalsruta» på Sand for åpnet. Lokalet ble åpnet i skikkelig taekwondo-stil!

Odalsbryggeriet legger ned etter fire år

Ove Bakken (36) startet Odalsbryggeriet så sent som i 2015. Nå skal bryggeriet legges ned. – Kort oppsummert har det vært både opp- og nedturer. Salget har aldri vært veldig bra, men jeg levde av det de to første åra, tok ut lønn og hadde ingen annen inntekt.

Så det begynte greit, men i 2018 ble dagligvareomsetningen dårligere og dårligere, forteller Bakken.

EU-midler drypper på Bygde-Norge
Nord-Odal var først ute i Glåmdal med å få EU-midler til å bygge ut wifi i sentrum. Kommunen var blant de første som søkte på EU-midler. De fikk i alt 15 000 euro til prosjektet, og nå står nettet klart.

Utvider boligfelt

I alt blir det 140 tomter til sammen i Garvikåsen. Det er nesten tredobling av dagens antall. Rådmann Runar Kristiansen sier bakgrunnen for de nye tomtene er at kommunen ønsker en fortetting rundt Mo. Området er sentrumsnært og har fin beliggenhet i forhold til det meste. – Det er viktig for oss at vi har opparbeidede regulerte områder, sier rådmannen.

Merker og rydder opp i Storsjøen

Odalen Sjømerkeforening jobber for å gjøre det lettere å ferdes på Storsjøen.

Det jobbes på dugnad. De ber om at alle som ferdes på Storsjøen, sender inn tips om hvor det er steiner, grunner og lignende.

Nå har Asgeir Vestli fått pumpene i drift

Lille Gardvik har fått to bensinutsalg. Når den gamle saga også satser på bensin og diesel, måtte selvfølgelig navnet bli Saga Petroleum etter det kjente norske oljeselskapet. – Saga Petroleum vil ikke starte noen pris-krig, sier Asgeir.

100 år gamle miljøsynder

I Sandsjøen, rett ved siden av bryggeområdet til Sand Båtforening, ble det for 2 år siden etablert ei ny og innbydende sandstrand. Den offentlige badeplassen er en del av arbeidet med å gjøre Sand mer attraktivt. Ganske raskt ble det oppdaget en del gamle glasskår på badeplassen og i sjøen. Kommunen har forsøkt å rydde opp, blant annet gjennom masseutskifting. Badeplassen er foreløpig stengt. Samtidig er det satt opp skilt der man advarer mot

glasskår. – Vi håper å kunne gjenåpne badeplassen neste sommer, opplyser Ellisiv Hovig i Nord-Odal kommune.

Per Thomas først med Odalsbunaden

Odalsbunaden, som er inspirert av en gammel vest fra 1700-tallet, er endelig klar. Per Thomas Nyhuus ble førstemann til å ta i bruk den splitter nye herrebunaden som får en forholdsvis stiv pris. Rundt 90 000 kroner må man ut med for en komplett drakt.

Best i hele landet

Nord-Odal kommune er faktisk på 7. plass av alle landets kommuner når det gjelder å ha god beredskap mot ekstremvær. I gruppa for mellomstore kommuner er Nord-Odal helt på topp. Undersøkelsen er gjennomført av Cicero senter for klimaforskning etter oppdrag fra forsikringsselskapet If.

Madder Mortem – 20 år med metall fra Odalen

Det blir jubileumskonsert på Parkteatret i Oslo, og hit kommer fans fra hele Europa. For Madder Mortem er større «ute» enn her hjemme. Det var

«Saga Petroleum»: Tore Nyberg er en av de mange mosokningene som setter stor pris på å kunne fylle drivstoff i nærmiljøet.

(Foto: Gunnar Nygård)

på et rockeverksted for ungdom at bandet ble født. – Uformelle arenaer som ungdomsklubben, der en kunne «klundre» og prøve seg fram, var gull verdt. Det var ei helt fantastisk tid. Uten rockeklubben, ikke noe Mad-der Mortem, sier frontfigur Agnete Kirkevaag.

Statsministeren åpnet Mapeis nye fabrikk

At statsministeren kommer for å åpne et nytt fabrikkanlegg er ikke hverdagskost i Odalen. Tirsdag 1. oktober klippet Erna Solberg snora ved Mapei på Sand. – Jeg heier på alle som får det til i Norge, sa statsministeren til Glåmdalen om hvorfor hun sa ja til å foreta den offisielle åpningen. Mapei har nå investert 190 millioner kroner i ny pulverfabrikk, nytt lager og transportkontor. Arealet under tak

er utvidet med 8000 kvadratmeter, og med det nye produksjonstårnet i drift mer enn doubles kapasiteten.

De skal styre Nord-Odal – kommunevalg 2019

Her er det nye kommunestyret i Nord-Odal: Lise Selnes, Jan Bjerke, Odd Kjetil Sløtte, Vivi-Ann Strand, Njål Slettemark Føsker, Mari Føsker, Bjørn Peter Sandmo, Jan Benny Nyborg, Arve Lindemark og Najwan Abdrahman (Ap); Ragnhild Haagenrud Moen, Ole Theodor Holth, Inger Anne Østmodalen, Arne Løfsgaard, Hans Marius Krogsrud, Marte Emilie Rustad, Henning Solhaug, Ine Hageberg og Kjell Ola Bakke (Sp); Finn Egil Sandmo og Per Thomas Nyhuus (H); Gunnar Nygård og Arild Hovden (SV); Ragnar Martinsen og Torild Gravli (FrP).

Statsminister Erna Solberg skjærer båndet og erklærer Mapeis nye anlegg for åpnet. Hun assisteres av Trond Hagerud, Bente Vestby (til venstre) og Silje Strandborg Lie. (Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

Skal få slutt på langvarige strøbrudd

Snart skal hyppige og langvarige strøbrudd være historie. – Eidsiva Nett bygger ei ny 22 kilovolt (kV) linje mellom Sør-Odal og Nord-Odal for å gi kommunene sikrere strømforsyning, sier prosjektleder Jan Olav Grøvold i Eidsiva.

Lang reise fra krig til politikk

Hun ble løftet fra aller siste plass på Arbeiderpartiets liste og rett inn i kommunestyret i Nord-Odal. Hun flyktet fra krigen i Irak, men ble raskt innhentet av ny krig i Syria. Etter tre år i Libanon kom Najwan Nabeel Anwer Abdrahman som kvoteflyktning til Nord-Odal. Nå er 34-åringen kommunestyrerepresentant. Hun vil ikke skuffe de som stemte på henne. Hun forteller at hun er en aktiv dame, og at hun er med i Norsk Folkehjelp og kvinnenettverket. Her er hun blitt kjent med mange.

Tinglum får plass i bispedømmerådet

Tidligere sogneprest i Nord-Odal Thomas Tinglum får fast plass i bispedømmerådet. Det er som prestenes representant at Tinglum har fått plass ved biskopens bord de neste fire årene. I bispedømmerådet kan han komme til å få selskap fra Nord-Odal. Njål Slettemark Føsker har fått en varaplass for Åpen folkekirke.

Mari er vår yngste lokalpolitiker

Mari Føsker er den eneste kommunepolitikeren i vårt distrikt som er født i dette årtusen. Den 19 år gamle studenten mener alvor. – Jeg har tenkt å engasjere meg og gi ungdommen i

Nord-Odal en stemme i kommunestyret, sier den ferske AP-representanten.

Fantasi og blå Odal-sjel

Bjørg Skogholt realiserte sin bluegrasfantasi for et fullsatt Milepelen. På «kav odøling» fremførte bandet utvalgte låter, og det dukket opp både skjeer og sag på scenen for å skape den rette lyden. Bjørg sammen med søster Tone, orkesteret og gjesteartister skapte skikkelig bluegrasstemning.

Vindkraftsaken fortsatt i det blå

To år på overtid er det fortsatt ikke tatt noen endelig avgjørelse om vindkraftanlegget i Nord-Odal skal realiseres. Nå erkjenner utbyggeren at de begynner å få det travelt om de skal klare å få til full drift innen fastsatte frister. Ordfører Lise Selnes synes det er uheldig at det drøyer med avklaring.

Torpet gjenreises som utfartsperle

Tusen dugnadstimer har til nå gått med for at Torpet i Nord-Odals finnskog igjen skal komme til heder og verdighet. Den gamle finske boplassen, som i mange år var et populært skisenter, settes i stand og blir Nord-Odals utfartssted på vinterstid. Løypenettet kan kobles til Solør sitt nettverk på Vestmarka.

Nå må det ryddes opp

Kommunen har sett seg lei på ruinene etter brannen i tidligere Berg Servicesenter og krever at eieren rydder opp. Branntomta ble frigitt av politiet i høst. Ruinene framstår som skjemmende for bygda og gir nedsatt trivsel for både fastboende

og tilreisende. Slik brannruinene nå fremstår kan dette medføre skader på miljøet står det skrevet fra Nord-Odal kommune til eieren.

Historiske kvinner

To kvinner kaprer de to øverste

posisjonene i kommunestyret i Nord-Odal. Da det nye kommunestyret konstituerte seg, ble det formelt klart at Lise Selnes fra Arbeiderpartiet går på sin tredje periode som ordfører, mens Senterpartiets Ragnhild Haagenrud Moen debuterer som varaordfører.

Takket være sterk framgang for Senterpartiet kunne Ragnhild Haagenrud Moen sikre seg plassen som varaordfører de kommende fire årene. Lise Selnes tar fatt på sin tredje periode som ordfører. (Foto: Gunnar Nygård)

Hemstadkiosken – et kulturminne

Fra venstre Jørgen, Lars-Martin, Eva og Trond foran kiosken. (Foto: Gunnar Nygård)

– Det har aldri vært så mye folk i Setersgrenda før, ikke engang da pinsevennene hadde teltmøter, ble det sagt da Hemstadkiosken i Knapper ble gjenåpnet søndag. Samtidig var det veteranbiltreff. 248 veterankjøretøyer fra fjern og nær kom, og i tillegg var det mange sambygdinger som ville være med på den store begivenheten.

En av dem var Eva Hemstad Kullbråten. For henne ble dagen preget av

gode minner. – Så fint at kiosken er satt i stand igjen, sa hun. Fra hun var 12 og i omtrent ti år framover hjalp hun mora i kiosken.

Alle voksne i Knapper husker Hemstadkiosken. Fra 1962, da Olga Hemstad kjøpte «Diplomis-kiosken» fra en fabrikk i Våler, til 1979, var den et samlingspunkt for store og små i grenda. Den sto ved vegkrysset ved møbelforretningen og skolen. Senere ble den overtatt av IL Mogutten, som plasserte den på sletta i hoppbakken ved Knappåsen. Etter hvert ble det slutt på aktiviteten i hoppbakken, og kiosken forfalt. For noen år siden fant de to søskenbarna Lars-Martin og

Av Gunnar Nygård

Trond Jernberg ut at de vil ta vare på den og sørget for at den ble plassert hjemme hos Lars Martin i Sætersgrenda. For et års tid siden startet de på et nitidig restaureringsarbeid. I dag framstår Hemstadkiosken så nær sin originale stand som mulig, både utvendig og innvendig. Søndag kunne Jernberg-gutta ønske velkommen til gjenåpning av kiosken.

Ildsjelene Lars-Martin og Trond fikk

mye og svært velfortjent ros for innsatsen, blant annet fra Nordre Odalen Kulturminnelag som var representert ved Jørgen Bekken og Gunnar Nygård. Jørgen takket de to gutta for å ha utført et viktig kulturminnearbeid og overrakte et skilt og en Tiedemann-plakat fra den tiden da tobakkreklame var tillatt. Og ikke minst: Lars Martin og Trond fikk også kulturminnelagets hedersskål i keramikk.

Hvem var Thorvald Meyer?

Sommeren 2019 overrakte Nordre Odalen Kulturminnelag en innrammet informasjonsplakat til Nord-Odal legesenter. Plakaten forteller historien om Nord-Odals første aldershjem, Thorvald Meyers Minde. Hjemmet ble oppført i 1915 på stedet der bygget som blant annet huser legesenteret nå står.

Det var forretningsmannen Thorvald Meyer som var drivkraften bak hjemmet, og han ble også beæret med å få navnet sitt knyttet til institusjonen.

I 2018 satte kulturminnelaget opp et lokalhistorisk blått skilt på bygget.

Legesekretær Jorunn Lund tok på vegne av legesenteret i mot plakaten, som ble hengt opp i venteværelset. Bengt Ringvold representerte kulturminnelaget.

Du kan lese om Thorvald Meyer og opprettelsen av aldershjemmet i Jul i Nord-Odal 1998.

Fotos: Gunnar Nygård

Nordodølinger i Vefsn og Hattfjelldal på 1800-tallet

For en tid siden kom jeg over en artikkel i avisen «Fædrelandet» fra 7. juni 1871, der det står: «For nogle Aar siden begyndte et engelsk Kompagni her i Vefsn at drive Skovbrug i det Store. Af den Grund begyndte ogsaa Indvandring af udenbygds Folk efter en større Maalestok snart fra det ene og snart fra det andet Prestegjeld, ligesom der ogsaa kom en Del Svensker, som for det meste havde havt Arbeide længer syd i Norge. Besynderlig nok kom ogsaa en hel Del Odølinger, især fra Nordre Odalen i Hedemars Amt.»

Påstanden om at det kom mange odølinger til Vefsn bekreftes også på hjemmesiden til Norsk kulturarv: «Et stort sagbruk («Engelskbruket») blir etablert, og slik blir Møsjøen møteplass for engelske plankebaroner, skogbruksfolk fra Odalen, samiske fløtere, svenske fjellbønder på byttehandel og skreddere med impulser fra London og Paris.»

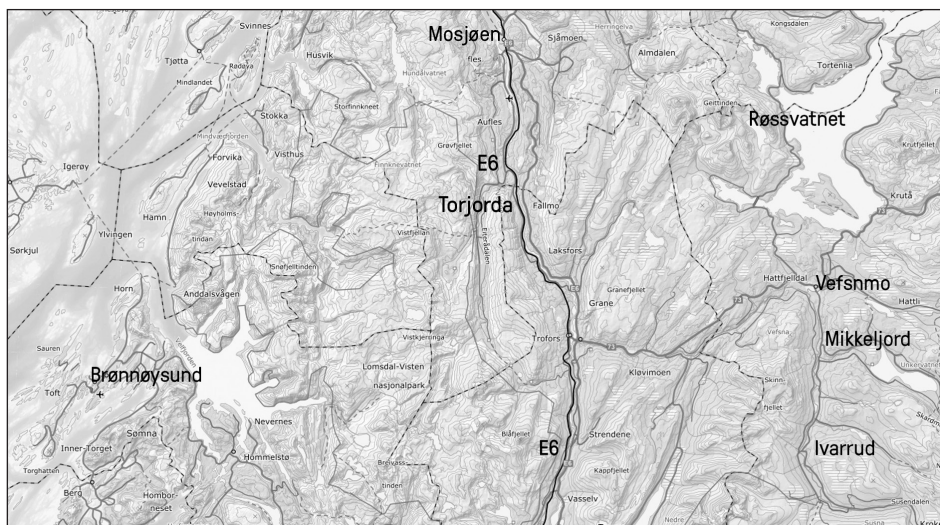
Engelskbruket var et stort sagbruk som ble opprettet av fem engelskmenn på Halsøya ved Møsjøen i 1865. For å skaffe nok råstoff kjøpte engelskmennene opp all skogen langs elva Vefсна og opp i Susendalen og det

ble igangsatt en storstilt tømmerdrift i Grane og Hattfjelldal, noe som varte i omtrent 35 år, og som førte til både rovdrift på skogen og store miljødeleggelser. Disse skogsdriftene var det som trakk nordodølingene til det, den gang, ukjente stedet på Helgelandskysten i Nordland. Hvordan de, for mer enn 150 år siden, fikk rede på arbeidsmulighetene så langt unna Odalen kan man undres over. Men hvem var det som tok denne lange turen, og hvordan gikk det med dem?

Ettersom det oppgis i flere kilder at «en hel del» nordodølinger flyttet nordover (ingen andre bygder er nevnt spesielt i de kildene jeg har funnet), skulle man tro at det ville være enkelt å finne spor etter dem, men det har vist seg ikke å være tilfelle.

I utflyttingslistene i kirkebøkene for Nord-Odal har jeg bare funnet ni navn, og av disse er det bare tre menn i «arbeidsdyktig alder». De andre er en «hustru», en «pige» og fire barn.

Den første som meldte flytting til Vefsn, var Arne Trondsen Knapper som dro nordover allerede i 1859, altså flere år før de store tømmerdriftene begynte. Om han var en av odølingene som arbeidet for Engelskbruket, er uvisst. Han giftet seg i 1870 med Dorothea Marie Mikkelsdatter fra Vefsn, og de bosatte seg på Torjorda i Eiterådalen. Der bodde de til 1878, da de flyttet til Sørvassdalen, også i Vefsn. I 1885 brøt de opp, og sammen

Kartet viser de stedene det med sikkerhet bodde nordodølinger; Torjorda, Vefsnmo, Mikkeljord og Ivarrud.

med fire barn emigrerte de og slo seg ned i Walworth County i Sør-Dakota.

I 1865 reiste Hans Pedersen Linnerud fra Linnerud i Austvatn til Vefsn sammen med kona Mari og barna Karen Fredrikke, Randi, Peder og Sina Ovidia. I «Gardshistorie for Nord-Odal» sies det at de reiste med hest til Trondheim, og at Hans' bror Peder fulgte dem til Trondheim og kjørte hesten tilbake til Nord-Odal. I 1891 bodde de på plassen Vefsnmo i Susendalen i Hattfjelldal. De fikk to barn til etter de dro nordover: Hans (f.1868) og Fridtjof (f.1872), begge født i Hattfjelldal. Dattera Sina Ovidia bodde fortsatt sammen med foreldrene i 1891, mens sønnen Peder var tjenestedreng på plassen Mikkeljord i Susendal. Dattera Karen Fredrikke var gift og bodde med mann og fire barn i Vevelstad kommune. Alle hennes barn var født i Hattfjelldal, den yngste i 1890.

I Susendal bodde også Søren Finnsen Østmoen (f.1842), men det er ikke funnet opplysninger om når han reiste til Vefsn. Han ble gift med Maren Johanna Olsdatter fra Hattfjelldal. Søren begynte som skogsbetjent for Engelskbruket og bodde fra 1878 til 1880 på Bjorbekkmoen i Grane. Fra 1880 til 1885 var han handelsmann på Nystad i Grane, og etter det flyttet familien til plassen Ivarrud i Susendalen. Søren og Maren fikk minst sju barn, og to av dem, Oline (f.1891) og Mari (f.1899), flyttet som voksne til Nord-Odal. Oline var jordmor og ble gift med Erling Morterud og bodde på Sand. Mari ble gift med Arnt Solli og bodde på Nyrud i Mo.

I 1867 meldte Gunder Sørensen Værket (24 år) flytting fra Nord-Odal til Vefsn, men han har jeg ikke funnet i noen papirer derfra.

I 1868 meldte Mari Kristine Finnsdatter Østmoen (19 år) flytting til Vefsn.

Hun var søster til Søren Finnsen, og det er sannsynlig at hun reiste til sin bror. Hun ble gift i 1872 i Hattfjelldal med Anders Kristoffer Bentsen. Hennes datter Dina (f.1872 i Hattfjelldal) flyttet til Nord-Odal og var gift med Julius Nyhus som drev landhandel på «Snippen» på Østmoen fra 1895. Dina var søskenbarn med Oline Morterud og Mari Solli Nyrud, så det var tre jenter med foreldre fra Østmoen som flyttet fra Hattfjelldal til Nord-Odal.

Disse få som her er nevnt er ikke nok til å si at det flyttet «en hel del nordodølinger» til Vefsn, slik avisen «Fædrelandet» skrev i 1871, men det betyr ikke at det ikke var flere som dro. Utflyttings- og innflyttingslistene i kirkebøkene er svært mangelfulle, da det var på langt nær alle som brydde seg om å melde flytting. Dessuten er kirkebøkene for Vefsn, Grane og Hattfjelldal bare delvis digitalisert, slik at det kan være registreringer der som jeg ikke har hatt tilgang til. Folketellingene er heller ikke fullt ut

digitalisert for det aktuelle området og i det aktuelle tidsrommet, så der er det også lite å hente, bortsett fra for 1891. Om de hadde vært tilgjengelig, er det allikevel ikke sikkert at de hadde vært til hjelp, ettersom mange av de som kom til Vefsn-området, antagelig bare oppholdt seg der noen år før de reiste videre; noen kanskje til Amerika slik som Arne Trondsen Knapper.

At det dro flere nordodølinger til Vefsn-området enn de som er nevnt over, er ganske sikkert. I den nevnte avisartikkelen i «Fædrelandet» er det nemlig omtalt to nordodølinger, uten navn, som møtte en heller trist skjebne:

«Den ene kom her til Vefsn [...] og blev strax ansat i Arbeide hos Kompagniets Fuldmægtig. Han var en flink Dambygger, og det var saadant Arbeide han fik, saafremt der var noget. [...] blev han Assistent ved Tømmermerkningen og Vaaren efter fik han Opsyn med Flødningen. En vakker Junimorgen skulde

Bildet viser en av plassene på Iovarrud i Susendalen. (Anno Norsk skogmuseum)

han efter Ordre reise nedover og træffe Overbestyreren for at hjelpe til ved en Flødning, men han kom ulykkeligvis til at lægge Veien om Handelsstedet Mosøen. Han blev der beruset, hvilket ikke var usædvanligt. Endelig da Pengene vare slupne op og ingen Kammerater havde mere noget med ham at gjøre, maatte han i Selskab med en anden Mand begive sig derfra. Da de vare komne et Stykke paa Veien, erindrede hans Kammerat, at han havde glemt Noget og maatte af den Grund tilbage. Odølingen var fra den Stund forsvunden og gjenfandtes først halvannen Uge efter i en Birk, hvor han havde forkortet sit Liv ved Hængning formodentlig drevet af Samvittighedsnag over sit lastefulde Liv.

Den anden Odøling var kommen her lidt før end den første, har næsten hele Tiden beskjæftiget sig med Skovdrift og har ved dette Arbeide klaret sig nogenlunde. I Høst blev det derimod paa Grund af Krigen med Tyskland og Frankrige en saadan Indskrænkning i Driften, at mange Drivere maatte afskediges. Han blev ogsaa en af disse. Han var da ikke saa ubetydelig Skyldig. Da hans Kreditorer fik høre, at han ikke fik nogen Drift, var det en Selvfølge, at de prøvede at faa til sig, hvad han eiede. Han begyndte nu at blive mismodig og var saaledes hele Vin-

teren til udpaa Vaaren, da han dræbte sig selv paa samme Maade som den ovenfor omtalte».

Hvor mange, og hvilke, nordodølinger som søkte arbeid på Helgeland på slutten av 1800-tallet, får vi antageligvis aldri vite. Det er ikke usannsynlig at flere oppholdt seg der for en periode før de dro tilbake til Nord-Odal. Lange «arbeidsreiser» var ikke ukjent på den tida. Det er for eksempel bevart et brev fra Lars Hansen Løkker og Ole Christoffersen Berger (begge fra Austvatn) skrevet på slutten av 1860-tallet. De forteller om sin reise, til fots og med hest, til Malung i Sverige, der de var på tømmerhugging for Franstad og Hormens Brug. Dette brevet kan du lese i «Jul i Nord-Odal» fra 1999.

Kilder:

www.lokalhistoriewiki.no
Avisen «Fædrelandet»
Gardshistorie for Grane
Gardshistorie for Nord-Odal
NRK, «Historien om Susendalen», 2006
Norsk kulturarv
Diverse kirkebøker og folketellinger

Engelsbruket på Halsøy, Mosjøen ca. 1870. (Helgeland museum)

Det var ansless på Sand den gongen

«Vi var ofte å vækja vatne i røre tell Magasinbækken ne'på Sandsgar'n», sier Hans Marius Lerdalen.

«Det var jo slik at ingen ta øss gutta ville væra dårligst, så vi måtte flige igjennom røre en gong hæll to på sammar'n.»

Røret som bekken gikk i, hadde utløp litt nord for Sand gamle kommunehus, der bekken renner nå, og endte ca 40 meter lenger mot øst, egentlig bak eller ovenfor kiosken til Halfdan Danielsen.

«Je spekuler om røre var bortimot en meter å tjue centimeter i diameter, så vi måtte huke øss, å så måtte vi væra breibennte, før det rann bestandig litt vatn i bøtten ta røre. Je hører ennå håssen det let da vi flaug igjennom. Vi var itte akkurat stille ta øss der vi skrævæ øss fram tell vi var i are enna.»

Vi tenker oss tilbake til slik smågutter i tiårsalderen hadde det på Sand i 1960. Mye har forandret seg, men for Hans Marius er minnene fra ei sorgløs tid den gang fine å tenke tilbake på. Han forteller om samlinga på idretts-plassen om sommerkveldene. Den lå rett over veien for huset til Lars og Olava Hesbråten, der Mapei ligger i dag.

«På æftan etter skula var det ofte å ta sæ oppover dit. Det var nukk nåen ingre, mæn de fleste var nukk ældre

hæll mæ den gongen.» Han forteller at det var ikke akkurat noen oppvisning i fotballutstyr og klær, det var bukser og støvler av alle slag.

«Ofte vart det spærke i nebrætte langstøvler, å nåen hadde tjukke skor, så det var å bruke det vi hadde heme. Nå var det slik at de ældste gutta værde laga, å så var vi klare før en omgang hæll to.»

Han forteller videre at heile gjengen jo ble tørste etter hvert. Da var det å gå opp i Bukkåsila, som lå i skråningen nord for Mapei slik det er i dag.

«Vi la øss på magan før å få drøkki detta kale å goe vatne, å så hølt vi øss på eine sia, før på væssida ta ila hång det mjølkekjøre i et tau.»

Hans Marius forteller at dette var melkekjølinga til Gudrun Storbråten. I et tau imellom noen busker var melkespannet nedsenket i det kalde ilevannet.

«Detta var det ingen ta øss som rørte. Vi hadde respekt før mjølkekjøla hennes Gudrun Storbråten.»

«Om vi hadde vøri å drøkki ilvatn, så var det nåe anne som var bere lenger ne på Sand. Det var Happy Cola'n som 'n Halfdan Danielsen søllte i kiosken sin. Tru den var go. Det var nåa ringer utapå flaska, så vi tala mie på håkke som hadde att mæst, der vi satt på åttetomsplanken bak hækken ved kiosken hass. Å så var det slik at det var itte hør hælj det var pølse å få kjøft i kioskluka, mæn såg vi sen-

nepskrokka me en trepinne i, visste vi hå det betidde.»

Det ble mange timer om sommerkveldene ved kiosken «hass Halfdan». Den lå slik til at alle som passerte veikrysset, så dit bort. Hans Marius forteller om en sommerkveld da det kom et svensk ektepar i ei blå Folkevogn. Det ble lagt merke til, for det var ikke ofte det var så «langveisfarende» besøk på Sand. De studerte både bilen og de to svenskene som hadde kommet «heilt hit». De spurte Halfdan om han hadde noe frukt å selge. Han ristet på hodet, men så sa han: «Je har itte æppæl hæll bananer, mæn je har nåå påsår me fruktdrops. Se her!» Men det ble ingen handel, og plutselig var den blå Folkevogna med de fremmede skiltene forbi prestegarden og på veg nordover.

Den gang ble det brukt mye tid på å skrive bilnumre i krysset på Sand, og det var slik de fikk se Folkevogna fra nabolandet. Det bilskiltet var veldig forskjellig fra det som var vanlig. Den tida hadde jo nesten alle bilene her i bygda en D først i skiltnummeret.

Hans Marius forteller om datidens varelevering på Sand. «Hamarruta», som kom fra Kongsvinger, kom rundt halv seks om kvelden, svingte rundt flaggstanga foran Sand gamle kommunehus og satte alt av salgsvarer i kommunegangen. De som da hadde bestilt noe til neste dag, måtte hente varene der i løpet av kvelden. «Det mæste ta varen var pakke i att-tette asker, mæn je kommer høvv nåe som itte var det. Det var druer i opne asker. Itte før det at det vart borte så mange druer på toppa, mæn je veit

*Joda; visst har vi hatt rundkjøring på Sand tidligere! Dette bildet er tatt i 1960.
(Foto: Bjarne Westheim)*

vi måtte smaka på nåa eine. Naa så gøtt!» forteller han.

Så var det en spesiell hendelse der en maikveld. Med bussen kom det et telt, og på merkelappen sto det: Sogneprest Lars Røken. Dette var litt merkelig. Sognepresten og telt, nei, de fikk ikke det til å stemme, og de hadde helt rett. Teltet ble borte til neste dag, men det ble ikke hentet av Røken. Nei, det var nok en luring som hadde bestilt det i hans navn for å slippe å betale. Vi kan vel tenke oss at det var en person som passet godt på hvilke varer som ble lagt inn i kommunehusgangen noen kvelder, men han var nok heldig på sin måte. Ingen hadde sett noen som gikk derfra med et telt under armen i den lyse maikvelden.

Nå som julekvelden snart er her, må vi la Hans Marius fortelle: «Ja, så var det detta me julgaver da. Je hadde

fått tak i nåe tell 'n far, mæn et håarta tell 'a mor vante ennå. Je spekulerte nåa daer, mæn så bestæmte je mæ, så da jula nærme sæ, gikk je tell 'a Randi i Manufaktur'n. Å det var itte bære, før fisst måtte je gå førbi det likeste ta alt, bokhandæl tell 'a Olaug. Je såg inn me a je traske fort førbi å var gla da fristelsen tell å gå inn der itte hadde tii overtake. Så var je inne blant teiruller å glidlåser å mie anne som je nesten itte visste hå skulle brukes tell. Å der på ei hille sto kvinnfòlggolukta. Je har itte glømt lukta ta tei å parfime den dag i dag. 'Denne tror jeg din mor vil like', sa 'a Randi. Ho var jussom litt penere i språke ho hæll mæ, mæn det var bære huggalt. Trur du itte det vart ei flaske me 4711. Itte at je visste hå det betidde, mæn lukte gøtt gjorde det, å så tenkte je på 'a mor. Nå tenkjer je ho blir gla julkvæl.»

Over: Hans Marius Lerdalen med ei flaske Happy Cola fra Halfdans kiosk. (Foto: Gunnar Nygård). Til høyre: Halfdan Danielsens kiosk i 1953. Arnold og Else Ihler ved luka. I rutete drakt: Helene Ihler med dattera Tove Elisabeth i vogna. (Foto: Ådne Ihler).

Det Hans Marius minnes videre med denne fine «luktenesflaska», var at den hadde hun i lang tid etterpå, så hun tok nok godt vare på gaven hun fikk den julekvelden.

Dette var et lite tilbakeblikk til 1960,

og neste år fortsetter vi «vandringen» på Sand fra den gang. Vi må jo blant annet innom Sand Kafe og oppleve Wurlitzer' n, da ei krone eller to kunne redde hele kvelden med musikk.

Til venstre: «Gata» i Sand rundt 1960. Halfdan Danielsens eiendom med salmakerverkstedet nærmest vegen. I bakgrunnen skimtes den gamle stallen foran kjerka. (Ukjent fotograf)

Under: 17. maitoget 1960. Bildet er tatt i det som nå heter Fasanvegen. (Foto: Bjarne Westheim)

Snekkersønn og museumsbestyrer

– Som smågutt var jeg ofte med far på turer til auksjoner og skrotbuer i Oslo. Far var ute etter nyttige ting han kunne bruke på snekkerverkstedet. Det var nok da samlemanien ble vekket i meg.

Hans Marius Lerdalen syntes også det var moro å være med faren, Halvard, på verkstedet. Han arvet farens ferdigheter i snekkerfaget, og etter tre år på yrkesskolen i Kongsvinger bar det innover på arbeid i «bin», nærmere bestemt på Saxi-fabrikken, der det ble laget foldedører.

Av Gunnar Nygård (tekst og foto)

Fra 1974 var han tilbake på Sand og jobb i farens bedrift, Nærum Snekkeri. Halvard hadde egenhendig bygd verkstedet med bolig i andre etasje rundt 1950. Etter hvert ble Hans Marius også sjøllært glassmester. De siste årene fram til pensjonsalderen drev han verkstedet alene.

Hans Marius ble tidlig interessert i både lokalhistorie og mer generell historie, ikke minst takket være lærer Berstad på sentralskolen.

I 1981 kjøpte han et gammelt, fint innrammet bilde av kong Haakon på en auksjon på Sand. Det ble begynnelsen til det som etter hvert har vokst til å bli en gedigen «kongesamling»

Hans Marius med det første kongebildet han kjøpte.

Museumsbestyreren ønsker velkommen til snekkerverkstedet.

som består av bilder, plakater og andre trykksaker, minnetallerkener og andre gjenstander knyttet til den norske kongefamilien.

Alt er samlet i leiligheten der Hans Marius vokste opp. Etter hvert er «museet» fylt opp av en rekke gjenstander av så vel lokalhistorisk som kulturhistorisk verdi; fra bruksgjenstander til aviser, blader, skilt og duppeditter av mange slag. Snekkersønnen har også samlet flere Jesus-bilder. Uansett hvor i leiligheten du fester blikket, oppdager du noe som vekker interesse.

Hans Marius har gjerne ei god historie å dele om de fleste gjenstandene.

Hele museet, snekkerverkstedet i underetasjen inkludert, bærer preg av bestyrerens kreativitet, fantasi og lune humor.

I uthuset står to veteranbiler; en Oldsmobile 1960-modell og en 1965 folkevognboble som han og kona Erna cruiser rundt med på godværsdager om sommeren.

– Jeg tar gjerne imot besøk. Det er bare å ringe og avtale tid, sier Hans Marius og legger til at han ikke krever noen kollekt. Det er lurt å sette av god tid. Omviseren er glad i å prate, og han stresser ikke.

Dette gamle «unionsspeilet» fra 1906 er ett av mange klenodier i kongesamlingen.

Med granbar under veakørja

I fjor hørte vi om nissen med fjøslykta som gikk til låven og møtte unga liljelaften. Nå kommer fortellinga om morgenen på julaften, denne dagen da alt skal være på «støll» til kvelden.

Det er en egen stemning i huset når en våkner på julaften. Ute er det ikke helt lyst ennå, og det er helt stille i huset. En kjenner på julestemningen der en ligger for å våkne og ta denne viktige dagen til seg. Jeg tenker tilbake på kvelden i går, med alle de spente unga som kom opp til oss nissene på låven, og den stemningsfulle rusleturen hjem. Ute har det nå blitt lysere, og med et fint snødryss fra oven er julestemningen virkelig på plass før jeg har kommet meg ut. For det er det jeg skal, ut og opp i skålen. Med «islendingsgenser, nåe på skalla og græpævotter» er jeg klar. Klokka er ikke fullt ni ennå så enda en gang har denne tradisjonen gått bra. «Je skær jussom væra oppi skåla før lise ta dagen har kommi heilt.»

Inne ved døra til skålen snur jeg meg og ser ut, må liksom mimre litt over denne morgenen. Det kommer julestemning fra lufta, store snøflak som legger seg som et fint teppe foran meg. Ellers er det helt stille, eller ...?

Bak meg i et hjørne ved noen vedkabber piler det ei lita mus. «Jaså, du har itte fått julefred ennå», tenker jeg. Ja, så er det bare meg og musa ute

her akkurat nå. «Huggalt» å få besøk, selv om «musemor» ble fort borte. Jeg hører noen biler i «storvægen». Ja, det er vel siste innspurt på julehandlinga for noen i dag. Ja, slik er det, noen handler helt til butikken stenger. Det blir noen tanker i ei slik stund. Så er det dette med vedhogginga da. Jeg veit ikke om noen annen som følger denne tradisjonen som jeg har på julekveldsmorgenen, men det gjør ingenting. Dette er godt «nedarvet» her hjemme.

Midt på 1930-tallet ble det stablet en god del bjørkeved i skålen her. «Kriseve», sa bestefar. Ja, hele nordveggen var stablet opp med fine bjørkekabber, men gjennom åra har det blitt veldig mye mindre. På nesten nitti år må jo vedstabelen ha blitt mindre, selv om det ikke har vært noen «krise» som jeg veit. Nå har det seg slik at hver julaftenmorgen blir det en bjørkekabbe mindre. Bjørka har blitt nesten hvit og hard, men med kløverøksa i handa over hoggestabben tar det meg ikke lang tid før denne ærverdige veden ligger i «veakørja». Jeg har regnet ut at jeg må bli noe over 110 år før alt er borte, så det blir gammel og tørr «kriseve» på mange julaftener i framtida.

«Det vækser fort i kørja», snart er den full, og da blir det bæring både ned på kjøkkenet inne hos oss og inn i Veslestua til slutt. Idet jeg skal gå ut i det fine «julesnøværet», hører jeg

noen som banker på et vindu. Joda, i nabohuset ser jeg noen som står og vinker. Jeg vinker tilbake og tenker at enda en gammel juletradisjon er på plass, akkurat slik som i utrolig mange år. «Nåe så huggalt», tenker jeg.

Snart er lyden av øks og vedkabbe mot hoggestabben borte. Den lyden er kjent for alle. I en slik stille morgen når lyden langt, og jeg tror vel at de som har hørt meg, må få litt julestemning. Den siste «kørja» blir stående ute på

trappa, og med «granbar under veakørja» og en nisse på toppen er enda en slik koselig morgen blitt historie. Ja, om et år er det akkurat slik igjen. I gamle dager var det slik at veden til de første juledagene skulle hogges veldig tidlig, og noen steder begynte de klokken fire om morgenen. I noen deler av landet var naboer samlet til felles vedhogging, og utstyrt med tyristikker for å lyse opp og med bål ute for å varme seg, var ikke dette helt ufarlig. Det kan jo tenkes at en

nabo eller to også hadde «en på innerlomma» så tidlig på dagen, og da kunne nok dette bli riktig lystig. I ei bygd her på Østlandet brant det ned en stor skåle på denne måten. Dette var virkelig en katastrofe, for den gang var de helt avhengig av veden, ikke bare til varme, men også til all matlaging.

Alt dette med vedhogginga har jo sammenheng med at det ikke skulle utføres noe arbeid før ut i romjula, ikke så mye da heller, men i de første juledagene skulle alt arbeid ligge nede. Det å holde på en del slike tradisjoner er viktig, for igjennom året er mange dager nesten helt like, så når det er jul, kan en markere de dagene med å følge noe av det som ligger bak oss i fortida.

Vi kan tenke oss tilbake til ei bygd her på Østlandet før det var elektrisitet i hus og hjem. På høst- og vinterkvelder når alle hadde gått til sengs, lå hele

bygda i stummende mørke. Kanskje ulmet det i en peis som sendte noe lysskimmer inne i et rom, men ellers var det helt mørkt. Julekveldsnatta skulle det imidlertid være annerledes. Da skulle det lyse natta igjennom, om det var på en stor gård eller i ei lita tømmerstue langt til skogs. Dette ble betegnet som «julevak», og i noen deler av landet var det vanlig med et måltid ved de tider de mente det var midnatt. Det var også viktig at ingen rørte eller flyttet på talglyset eller tyristikka etter at den ble tent. Det var ikke bra for gården eller huset de bodde i. De «underjordiske» kunne flytte på seg hvis lysene ble forandret på. Alle hadde stor respekt for «mørkets krefter» den gang.

Mye kan fortelles om jula i dag og i gamle tider, så «tenkj telbarsat» til da sjøvefolka måtte holde lyset «i live» hele julekveldsnatta. En stor forskjell i forhold til slik vi har det i dag.

Den kalde, fine tida

Finnes det noe vakrere enn en solrik, iskald vinterdag i Nord-Odal? Når lufta kjennes kald på vei ned i lungene og kommer tilbake som hvit røyk som snart blir borte over hodet. Når trærne og til og med husveggene er lodne av frost. Når snøen knirker høylytt under skoene. Når småfuglene napper lekent på meisebollene som noen har vært så greie å henge ut. Når ungene aker ned bakken og virvler opp snø som mest ligner på englestøv der det drysser dovent ned igjen. Da er det vakkert. Da er det no' grådig fint!

Alt er likevel ikke bare vakkert. Vinteren kan være slitsom og styrete, spesielt om man har små barn: klissvåte klær, tette vintersko med en stram odør av våte sokker, dammer etter smeltet snø overalt i huset, vasking og tørking av klær på mer og mer oppfinnsomme steder etter hvert som stolryggene blir fylt opp av utebukser og varmedresser. Det er bare å stålsette seg når det første snøfallet kommer: Fra nå og frem til mai kommer du aldri til å bli a jour med klesvasken.

I tillegg må du beregne ti minutter ekstra til påkledning hjemme hver morgen før du kjører til barnehagen, samt enda fem minutter til avkledning når du kommer frem. Så er det bare å håpe at fireåringen ikke slår seg vrang og ikke vil samarbeide i det hele tatt. På ettermiddagen er det det samme, bare motsatt, og da må du altså regne

med å måtte vaske eller tørke alt av klær og fottøy i tillegg. Heldigvis har vi skotørkeren vår i kjelleren, på vaskerommet. Jeg husker med gru en barnefamilie i nabolaget der jeg bodde da jeg var liten, som hadde skotørkeren i gangen. Det luktet varm, fuktig tåfis allerede før man kom inn. På vinteren trenger man dessuten så mye mer utstyr enn på sommeren. Man må ha med seg en svær sekk med ekstra tøy til barnehagen. Man må ha ski, skøyter, akebrett, hjelm, spark, refleksvester og hockeykøller, for ikke å snakke om snowboard og alt stæsjet det fører med seg.

Ta en titt i boden til en gjennomsnittlig norsk barnefamilie, og du vil tro du har kommet til overskuddslageret til den lokale sportsbutikken. Det finnes knapt et idrettslag som er bedre utstyrt. Mye av det må man ha med til enhver tid selvsagt, så bilen er konstant stappet full av rot.

Det er heller ikke bare sportsutstyret som må være i orden. Til og med den skakke snømannen nedi hagen skal ha sitt, så ikke prøv å være tom for gulrøtter ved første snøfall. Det blir bare grin.

De ettermiddagene min bedre halvdel jobber kveldsskift er de verste. En typisk torsdag ettermiddag på vinterstid kan forløpe omtrent sånn:

Når kjeledresser og søkkblaute votter er hengt opp, skoene står i skotørkeren og unga er trygt plassert under hvert sitt pledd, hutrende og sultne, må jeg se til å få fyr i ovnen igjen før

jeg kan sette i gang med middagen. Da er det bare å stable ved og opptenningsbriketter inn i ovnen, tenne på alt sammen, hvis jeg er så heldig at lighteren virker, og håpe på at det tar fyr. Deretter bærer det ut på kjøkkenet. Magen rumler, unga maser, fingrene er stive og kalde etter å ha hengt opp alle de våte klærne, og snart viser det seg at ingen har husket å kjøpe middag. I fryseren finnes det ingenting som det ikke tar tre timer å tine opp, og i skapet ser jeg bare supper som ingen liker.

«Jeg er sulten!» roper begge unga i kor. Jeg hører på bristen i stemmene at de mener alvor. Jeg finner frem brød og det siste vi har av pålegg og tenker at jeg må huske å dra på butikken så fort vi får spist.

«Hva er det til middag?» spør en av de håpefulle små idet jeg kommer ut i stua og oppdager at ovnen har slukket.

«Toast», svarer jeg, litt surere enn de fortjener. Det er bare så innmari frustrerende med den forbanna ovnen, og nå ser jeg at vi har igjen bare én tennbrikett. Jeg stikker den inn under en av kubbene og prøver å få litt luft

imellom, tenner opp, krysser fingrene og går og setter meg.

«Er det bare én til hver?» spør eldstemann og vifter en halvspist toast i lufta.

«Ja», svarer jeg. «En til hver.»

«Men jeg er mer sulten etter denne.» Bak ham slukker den siste opptenningsbriketten.

«Jeg også», sier jeg, og denne gangen klarer jeg ikke å la være å høres sur ut. Jeg er sur.

Jeg pakker unga inn i bilen, skrapet

isen aggressivt av frontruta og begynner å kjøre mot butikken.

«Hvorfor skrapte du så fort, pappa?» spør minstemann. Jeg rekker heldigvis ikke å svare, for ved innkjørselen oppdager jeg at brøytebilen har lagt fra seg en tykk mur av snø og is som må fjernes før jeg kommer lenger.

Mens jeg måker hardpakket snø på tom mage, sitter begge unga i bilen og vinker fornøyde til meg mens de spiser hver sin halvdel av *min* toast. Til slutt kommer vi oss av gårde og får kjøpt inn alt vi trenger, men da er det for sent. Humøret er på bønn og kommer til å være det til jeg endelig kan legge meg under dyna og håpe på en bedre dag i morgen, med blanke ark og fargestifter tel.

Nei da, det er aldri så ille. Ovnene kan riktignok være utfordrende å få fyr i, spesielt når jeg har glemt å tømme den for aske, men vi har som regel et eller annet spiselig på lur, og selv om klærne er våte og barna er kalde, klarer vi oss greit. Det tar bare litt lengre tid alt sammen.

Heldigvis overskygges de dårlige vinterdagene av de gode. Det får så være at det kan bli litt vanskelig en gang iblant, for når det er fint, er det bare så innmari fint.

Som relativt fersk odøling har jeg begynt å tenke at det er få steder jeg heller ville tilbringe vintrene mine enn her på Sand. Det kan virkelig være rørende vakkert her, som beskrevet ovenfor.

Dessuten står vintertilbudene i kø. Skiløyper. Turløyper. Gapahuker.

Pilking både på Storsjøen og Råsån. Alt i gangavstand fra sentrum. Det er ganske fantastisk når man først tenker over det.

Da vi flyttet til Sand for noen år siden, tenkte jeg at det var merkelig rart at det ikke fantes noen akebakker på denne siden av Langstråmyra. Dit kjører ikke jeg på vinterstid, som observante lesere vil huske.

Snart gikk det heldigvis opp for meg at jeg hadde tatt grundig feil; Sand er et ake-eldorado! Tenk bare på den svære skråningen nedenfor Milepelen, eller på de bratte bakkene nedenfor sentralskolen. Der kan man til og med fyre opp bål og grille mens barna leker i hinderløyper så vel som i akebakken. Trygt er det der også, i motsetning til der vi akte da jeg var barn, midt i en smal vei som slynget seg bratt og uoversiktlig ned gjennom et nokså tettbebyggt nabolag.

Jeg glemte forresten enda et godt vintertilbud. Hvis du ikke er av de som liker å risikere liv og helse ved å sette utfor skaren med rumpa plassert oppå en tynn plastplate og med unga halsende etter på hver sin snowracer, eller du frykter for å rase gjennom isen med pilkestikka i den ene hånda og en kakaokopp i den andre, kan du jo heller sette lårhals og hofter på spill og stille opp på skøytebanen på Prestberget. Der trenger du ikke engang å ha med eget utstyr; de har til utlån!

(Illustrasjonsfoto: Gunnar Nygård)

Snøkristallvenn

Snøkristallvenn, du danse mæ go
– og gjorde dæ blind
Ingen, ingen ga mæ slik ro
– slike isblåe trinn

Livlig og lett i uvær og frost
som en sang gjennom vind
Og vi hørte blikstring frå en desemberrost
som var vælkåmmen inn

Je såg likheten i døkk som blenktne i kor
som små blunk attme sti'n
Stjærnen' speile auva i di jupeste spor
den natta du vart min

Mæn suset frå lia løfte høgt opp venga
og vrinske døm ne
Galoppen i sjømminga rei over enga
– du fækk aldri fre

Nå er vi over – du danser me are
je tester ut lis
Je skær mæstre å se tværs igjennom det klare
– gjennom livet som smis

Av Bjørn Ivar Lund

Rune Nov 2019

Tanker i november

Hvor mye ballast er vi egentlig født med – og hvor mye formes gjennom et levd liv? Oppvekst og opplevelser, miljø. Det er så mange interessante perspektiv på dette livet vi lever.

Heldigvis har jeg insisterende venner. Som ikke gir seg når jeg har for mye å gjøre, slik at alt som ikke handler om tidsfrister, blir skjøvet ut av bevisstheten.

En slik venn har lenge tipset meg om en podcast på P2 som heter «Sånn er du». Som jeg etter sigende bare MÅTTE høre på.

For det første må jeg da forholde meg til fenomenet podcast! Ingen tidligere erfaring. Innbefatter dermed en hel del ting jeg egentlig ikke har tid til (les: gidder). Som å finne en relevant app og laste ned den og finne ut hvordan jeg skal bære meg ad for å få hørt på denne i bilen. Fra mobilen. Koblinger og sånt styr. Haff!

Men siden denne vennen som nevnt er såpass insisterende, har jeg nå tatt meg på tak og fått det gjort. O fryd!

I denne podcasten analyserer Harald Eia og Nils Brenna kjente personligheter med personlighetstesten «Big 5». I timelange programmer. Lærerike, morsomme og tankevekkende timer som virkelig setter spørsmålsteget ved lettvinne karakteristiker, vedtatte sannheter og kategoriske inndelinger (ah – gråtonene!). For sannelig er vi mennesker sammensatte – selv de vi tror at vi åpenbart kan knekke koden på. Det man umiddelbart ser, gir ikke hele bildet.

Og jeg antar jo at dette gjelder oss alle – ikke bare de vi kjenner gjennom media.

Personligheten vår gir føringer for hvordan vi forholder oss til omgivelsene våre. Hvordan vi oppfatter våre medmennesker. Hva vi vurderer som viktig. Hvorfor vi reagerer som vi gjør. Hvilke forventninger vi har – til oss selv og andre. Jeg lurar også på hvor mye ballast vi egentlig er født med – og hvor mye som formes gjennom levd liv. Oppvekst og opplevelser, miljø. Ikke lett å sortere ut, egentlig! Jeg er neimen ikke sikker på om svarene mine på en slik test ville være de samme i dag som for tjue år siden. Men jeg er ganske sikker på at en del grunnleggende karaktertrekk ligger der hele tiden.

Hva vi kan lære av å stille oss undrende til dette! Oppdage nye ting, andre dimensjoner og vinklinger. Åpne noen dører. Drive feltarbeid, som en foreleser jeg nettopp hørte, uttrykte det. En smule selvinnsikt er kanskje ikke å forakte. Hvis vi i tillegg klarer å kommunisere rundt forskjellene – ha en dialog – kan det rett og slett skje store ting.

Jeg tror at jeg lærer aller mest av de som er ulike meg selv. At jeg bør utfordres på måten jeg tenker på, ikke bare lete etter bekræftelser på det jeg allerede tror og tenker. Det kan oppleves provoserende, og læringskurven kan være bratt. Kanskje er heller ikke målet å endre kurs, men å bli tryggere på det en faktisk står for. Fordi grunnlaget blir mer reflektert.

Det er så mange interessante perspektiv på dette livet vi lever. Det kan vi tenke litt på – en regntung og tåkete dag i november.

Av Anita Bunes

Månen etter Armstrong

Da Neil Armstrong og Edwin «Buzz» Aldrin som første mennesker i historien satte sine føtter på Månen under Apollo 11-ferden i juli 1969, var det igjen litt over fem måneder av president Kennedys tidsfrist, men Apollo-programmet var ikke ferdig med dette!

14. november 1969 dro *APOLLO 12* av sted med bulder og brak i dobbelt forstand, for kort etter starten ble raketten truffet av lynet. Strømforsyningens brenselceller og mesteparten av instrumentene i romskipet ble slått ut, men instrumentenheten på toppen av Saturn V-rakettens tredje trinn fortsatte å fungere og styrte den opp i riktig kretsløp rundt Jorda. De tre astronautene, *Pete Conrad*, *Alan Bean* og *Richard Gordon*, klarte i samarbeid med kontrollsenteret å få i gang strøm og instrumenter igjen, så etter et kort opphold i lav jordbane kunne Apollo 12 fortsette mot Månen.

19. november gikk Conrad og Bean om bord i månelanderen og landet som planlagt mens Gordon ble igjen i månekretsløp i kommandomodulen. Målet var den ubemannede romsonden *Surveyor 3* som hadde landet i april 1967, og de bommet med under 200 meter. I løpet av oppholdet fjernet de bl.a. sondens kamera for å ta det med tilbake til Jorda for analyse etter det 2½ år lange oppholdet på Månen. I

løpet av de to uteperiodene (EVA) på totalt 7 timer og 45 minutter samlet de også 34 kg jord- og steinprøver, men det ble dårlig med direkte-tv fra Månen. I begynnelsen av den første uteperioden presterte nemlig Bean å ødelegge tv-kameraet da han ved et uhell rettet det direkte mot Sola!

De to astronautene forlot Månens overflate etter et opphold på 31½ timer for å slutte seg til Gordon i kretsløp før de satte kursen hjemover. En skulle tro at Beans uflaks med kameraer var over med dette, men den gang ei. Under landingen 24. november, 800 km øst for Samoa, ble han slått bevisstløs da et 16 mm filmkamera i kommandomodulen løsnet og traff ham i panna. Til tross for disse små uhellene var likevel Apollo 12 en vellykket måneferd.

En vellykket fiasko ...

11. april 1970 lettet *APOLLO 13* fra Kennedy Space Center i det som etter planen skulle bli den tredje bemannede månelandingen. Av de tre astronautene, *James Lovell*, *Fred Haise* og *John Swigert*, var Lovell den mest erfarne med tre tidligere romferder (inkludert Apollo 8 omtalt i fjorårets «Jul i Nord-Odal»), mens det var første romferd for både Haise og Swigert. Da ca 4/5 av distansen til Månen var tilbakelagt, skjedde det en eksplosjon i en av servicemodulens oksygentanker. Servicemodulens brenselceller brukte oksygen og hydrogen til å produsere strøm til den kjegleformede

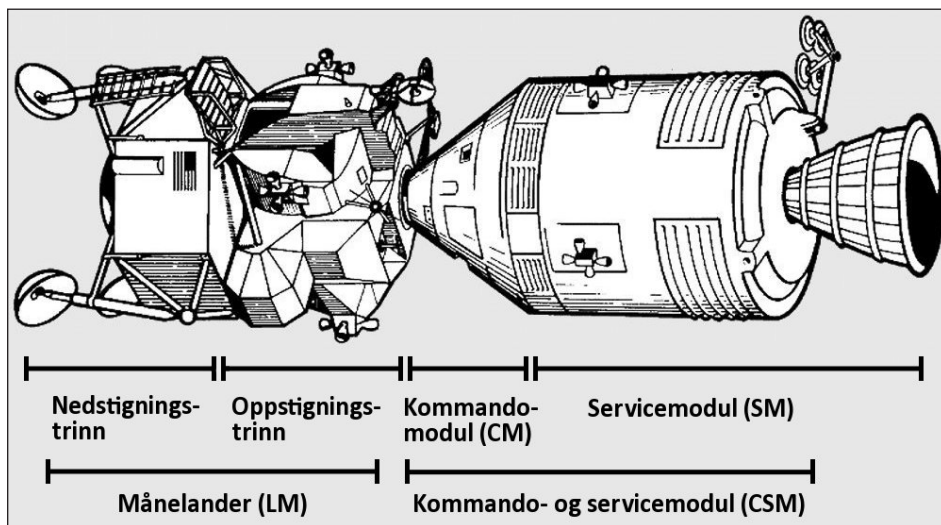
kommandomodulen der astronautene oppholdt seg, og oksygenet lekket nå ut i verdensrommet. Det var derfor avgjørende å starte opp datamaskinen og navigasjonssystemene i den tilkoblede månelanderen før kommandomodulen slapp opp for strøm, slik at månelanderen kunne fungere som «livbåt» på den videre ferden.

Den planlagte månelandingen måtte selvfølgelig avlyses, for nå gjaldt det å komme seg snarest mulig hjem til Jorda. Den tryggeste måten for å oppnå dette var med en såkalt *free return trajectory*, der Apollo 13 fortsatte mot og svingte rundt Månen før den satte kursen mot Jorda igjen. Det trengtes noen banejusteringer for å

gjennomføre dette, men den tilkoblede månelanderen hadde tilstrekkelig motorkraft og drivstoffreserver til å ta seg av den manøveren.

Rundingen av Månen gikk som planlagt, og et par timer etter ble månelanderens motor fyrt opp på nytt for å øke farten slik at hjemreisen ble kortet ned med 12 timer. Dette bidro til at den gjenværende oksygen- og strømforsyningen holdt hele veien hjem, samt at landingen ikke behøvde å skje i Det indiske hav, men i Stillehavet som opprinnelig planlagt.

For å spare strøm måtte en også skru av alle systemer som ikke var strengt nødvendig. Dette inkluderte oppvarmingen, så i løpet av hjemreisen

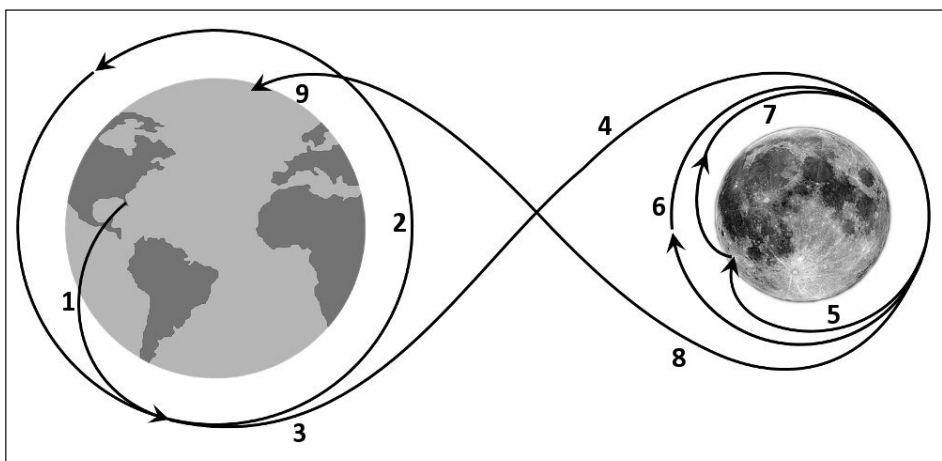
De fire hovedkomponentene av Apollo-romskipet. Ved oppskytning var månelanderen beskyttet av et deksel oppå Saturn V-rakettens tredje trinn. Kommando- og servicemodulen var plassert på toppen av dette, med kommandomodulen og de tre astronautene øverst. Etter at romfartøyet hadde forlatt lav jordbane (se punkt 3 på reiseruta), ble kommando- og servicemodulen snudd 180°, koblet til månelanderen og «rygget» så vekk fra rakettrippet mens den trakk månelanderen med seg. Resten av ferden til Månen foregikk i denne konfigurasjonen, med servicemodulens hovedmotor pekende i fartsretningen. Med sitt beskyttende varmeskjold og fallskjerm var kommandomodulen den eneste delen som vendte helskinnet tilbake til Jorda. De fire komponentene veide til sammen ca 45 tonn med fulle tanker.

sank temperaturen i månelanderens kabin til bare 3°C, neppe særlig bra for Haise, som midt oppi dette hadde pådratt seg en urinveisinfeksjon. Før landingen måtte både service-modul og månelander skilles fra kommandomodulen, for det var bare sistnevnte som hadde et varmeskjold som tålte den voldsomme heten som oppsto ved friksjonen i atmosfæren. Noen teknikere fryktet at også varmeskjoldet hadde blitt skadet i den tidligere eksplosjonen, men landingen gikk bra, og 17. april plasket Apollo 13 ned i Stillehavet sørøst for Samoa etter en ferd som hadde vart i nesten seks døgn.

Tatt i betraktning hvor mye som kunne ha gått galt, og hvordan astronautene og teknikere på bakken taklet dette, er det ikke så rart at Apollo 13-ferden er blitt beskrevet som en «vellykket fiasko».

31. januar 1971 satt *Alan Shepard, Edgar Mitchell* og *Stuart Roosa* på toppen av den enorme Saturn V-raketten da **APOLLO 14** tok fatt på den 384 000 km lange ferden til det som skulle bli den tredje månelandingen. Dette var den første romferden for både Mitchell og Roosa, mens Shepard som en av «The Original Seven» hadde vært den aller første amerikaneren i rommet i en 15 minutters suborbital ferd (ikke i kretsløp) i mai 1961. Med sine 47 år ble Shepard den eldste til å gå på Månen, i hvert fall fram til nå. (Armstrong og Aldrin hadde begge vært 39.)

Landingen skjedde i det området som opprinnelig hadde blitt valgt for Apollo 13. I løpet av de to uteperiodene på til sammen 9 timer og 22 minutter samlet de to astronautene nesten 43 kg stein og jord, deriblant en 9 kg tung stein som fikk kalle-

Reiseruta og hvor de ulike delene av raketten/romskipet ble brukt i løpet av en måneferd. 1) Raketts 1. – 3. trinn + romskip 2) Raketts 3. trinn + romskip 3) Raketts 3. trinn + romskip 4) Romskip 5) Månelander 6) Kommando- og servicemodul 7) Månelanderens oppstigningstrinn 8) Kommando- og servicemodul 9) Kommandomodul. NB! Størrelser og avstander er ikke i riktig målestokk i forhold til hverandre!

navnet «Big Bertha». Innbakt i «Big Bertha» var det en meteoritt med en sammensetning som tydet sterkt på at den var av jordisk opprinnelse. I så fall ble den trolig slått løs fra Jorda av et kraftig asteroidenedslag og kan ha svevd rundt i verdensrommet i millioner av år før den landet på Månen. Denne forskningsnyheten ble publisert i januar i år, noe som viser at vi fremdeles lærer nye ting av en stein som ble plukket opp på Månen for nesten 49 år siden. På Jorda er det for øvrig funnet flere meteoriter som trolig stammer fra Månen og Mars etter tilsvarende asteroidenedslag der. Shepard og Mitchell forlot Månens overflate etter et opphold der på 33½ timer og koblet seg sammen med kommandomodulen i kretsløp, der Roosa hadde vært alene i halvannet døgn. Etter overføring av stein- og jordprøvene til kommandomodulen og frakobling av månelanderen kunne kommando- og servicemodulen sette kursen tilbake til Jorda. Landingen skjedde 9. februar omtrent 1400 km sør for Samoa etter en ferd som hadde vart i nesten nøyaktig 9 døgn.

26. juli 1971 tordnet **APOLLO 15** til himmels med astronautene *David Scott*, *James Irwin* og *Alfred Worden* om bord i det som skulle bli den fjerde månelandingen. Apollo 15 var den første av en serie mer ambisiøse måneferder, med mer vekt på vitenskapen. Med en oppgradert månelander, som takket være større reserver av oksygen, mer batterikapasitet til strømforsyningen osv., kunne astronautene oppholde seg på Månens overflate i opptil tre døgn. Apollo 15 var også den første

måneferden som brakte med seg en liten elektrisk *månebil* som ville hjelpe astronautene med å forflytte seg over større avstander. Med unntak av en vannlekkasje (!) i kommandomodulen foregikk turen til Månen uten store problemer, og Scott og Irwin landet som planlagt 30. juli mens Worden forble i kretsløp om bord i kommandomodulen.

Kapasiteten til romdraktene var også oppgradert, så de to astronautene var ute på Månen i totalt 18 timer og 35 minutter fordelt på tre perioder. På denne tiden samlet de 77 kg stein- og jordprøver, utførte diverse vitenskapelige eksperimenter og tilbakela omtrent 28 km med måne bilen. Det ble en viss oppmerksomhet rundt oppdagelsen av den såkalte «skapelsessteinen» som ble antatt å være en del av Månens opprinnelige overflate, men analyser viste at den er «bare» 4,1 milliarder år gammel, omtrent 400 millioner år yngre enn Månen selv. Mot slutten av den siste uteperioden ble det også tid til et lite fysikkforsøk. Ved hjelp av en hammer og en fjær testet Scott om gjenstander med ulik vekt faller like fort i lufttomt rom. Da hammeren og fjæra ble sluppet samtidig, traff de også bakken samtidig og bekreftet med dette teorien som Galileo hadde framsatt i 1638. Resultatet var selvfølgelig nøyaktig som forventet, for uten denne kunnskapen hadde det ikke vært mulig å dra til Månen i det hele tatt. (Se <https://youtu.be/KDp1tiUsZw8>)

Da Scott og Irwin 2. august forlot Månen etter et opphold på 67 timer, var det den første returen til Jorda som ble filmet utenfra, takket være

månebilens tv-kamera som kunne fjernstyres fra Jorda. Hjemreisen foregikk uten store problemer, og landingen 7. august skjedde omtrent 600 km nord for Hawaii. Hele ferden varte i 12 døgn og 7 timer, over dobbelt så lenge som den avbrutte Apollo 13-ferden hadde vart.

16. april 1972 la **APOLLO 16** ut på det som skulle bli den femte månelandingen. Av de tre astronautene, *John Young*, *Charles Duke* og *Thomas Mattingly*, var dette den første romferden for de to sistnevnte, mens Young var veteran og hadde vært i rommet tre ganger tidligere (Gemini 3 i 1965, Gemini 10 i 1966 og Apollo 10 i 1969). Youngs karriere i NASA inkluderte også den aller første og den 9. ferden med romferga i hhv. 1981 og 1983, så han er den første som har vært i rommet hele seks ganger i fire forskjellige typer romfartøy – hvis Apollos kommandomodul og månelander regnes hver for seg.

Den tre dager lange ferden til Månen forløp uten dramatikk, men selve landingen tidlig på morgenen 21. april skjedde omtrent 6 timer etter skjema pga. et problem med servicemodulens hovedmotor. Young og Duke ble det niende og tiende mennesket til å sette sine bein på Månens overflate, mens Mattingly som verdens ensomste menneske fortsatte i kretsløp rundt den.

De to astronautene hadde tre uteperioder på til sammen 20 timer og 14 minutter. I løpet av denne tiden tilbakela de totalt 27 km med månebilens, samlet 96 kg stein- og jordprøver og utførte diverse vitenskapelige

målinger og eksperimenter. Et av eksperimentene gikk ut på å teste et kamera følsomt for UVC-stråling festet på et lite teleskop som ble plassert i skyggen av månelanderer. Denne typen stråling blir fullstendig blokkert av Jordas atmosfære og når derfor ikke ned til overflata hos oss, men utenfor Jordas atmosfære kan den fortelle oss ting om universet som ikke blir formidlet av synlig lys. Månelanderer forlot Månens overflate etter et opphold på 71 timer og koblet seg sammen med moderskipet i kretsløp slik at de to astronautene og stein- og jordprøver kunne overføres til kommandomodulen. Den 2½ dager lange hjemreisen gikk greit, og Apollo 16-ferden endte som de øvrige med et plask i Stillehavet, denne gangen i nærheten av den lille øya Kiribati. Hele ferden fra oppskytning til plask hadde tatt 11 dager og 2 timer og var den siste for Duke, mens Mattingly i likhet med Young fløy to turer med romferga på 1980-tallet.

Da **APOLLO 17** tordnet til værs 7. desember 1972, var det den siste bemannede månelandingen fram til nå. De tre astronautene var veteranen *Gene Cernan* (fløy Gemini 9A i 1966 og Apollo 10 i 1969) og de to «ferskingene» *Harrison Schmitt* og *Ronald Evans*. Av de tre var det Cernan og Schmitt som landet mens Evans fortsatte i kretsløp rundt Månen. Schmitt var den eneste månevandreren som hadde bakgrunn som profesjonell geolog før han ble astronaut, og han hadde tilbrakt studieåret 1957 – 58 ved Universitetet i Oslo. Som geolog var han med på å lære opp de andre

astronautene og har også bidratt med å analysere de til sammen 382 kg med stein og jord som de seks månelandningene returnerte til Jorda.

Apollo 17 ble den mest ambisiøse månelandingen til dags dato og satte flere rekorder:

Eneste måneferd med oppskytning om natta, klokka 00.33 lokaltid.

Mest langvarige måneferd, totalt 12 døgn og 14 timer.

Lengst tid nede på Månen, månelandderen sto «parkert» i 75 timer.

Mest tid utendørs, de tre uteperiodene varte i totalt 22 timer og 4 minutter.

Lengste tilbakelagte avstand, nesten 36 km (7 km fra månelandderen på det meste).

Mest stein- og jordprøver, totalt 110,5 kg.

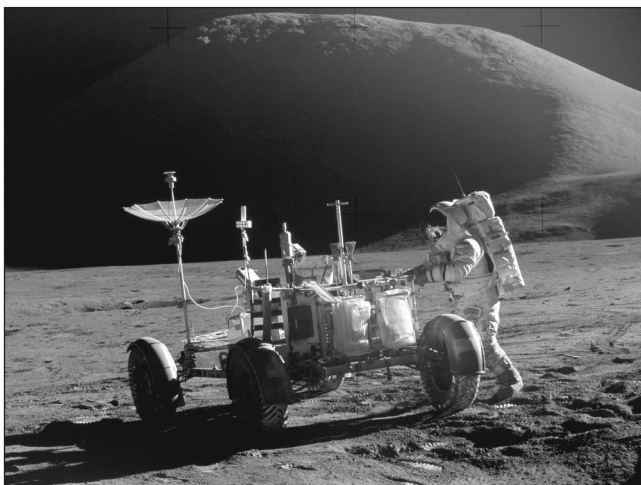
Et annet bidrag fra Apollo 17 skjedde allerede noen få timer etter starten. Da tok astronautene et av romfartshistoriens mest berømte bilder av en nesten full jord, der en tydelig ser omrisset av Afrika og med Antarktis

badet i midnattssol. Dette bildet ble kjent som *The Blue Marble*.

Som alle andre måneferder endte også Apollo 17 i Stillehavet, nærmere bestemt 600 km sørøst for Amerikansk Samoa.

Det var opprinnelig planlagt ytterligere tre ferder (Apollo 18, 19 og 20), men de ble avlyst pga. budsjettredskjæringer og fordi NASA på dette tidspunktet hadde begynt å utvikle romfergen. Av de tolv astronautene som gikk på Månen, er det pr. slutten av oktober 2019 bare fire som fortsatt lever, nemlig Edwin «Buzz» Aldrin (Apollo 11), David Scott (Apollo 15), Charles Duke (Apollo 16) og Harrison Schmitt (Apollo 17).

*Bilde av Apollo 15-
astronaut James Irwin ved
siden av den elektriske
månebilene, tatt av kom-
panjongen David Scott.
Månebilene var bygd for
en toppfart på 13 km/t på
flatmark og hadde teore-
tisk en rekkevidde på 92
km, men de kjørte bare ca
en tredel av dette.*

En historie om to jenter

Etter krigen var det slik, som sikkert mange kjenner til, at Norge tok imot barn fra Tyskland via en kirkeorganisasjon. De kom fra vanskeligstilte familier med mange barn.

Ett av disse barna var Ingrid Berger, som jeg nå skal fortelle om. Ingrid var født i juli 1941 i Braunschweig. Hun vokste opp sammen med mor, far og fem søsken; fire søstre og en bror. Ingrid var nest eldst. Da hun fikk reise til Norge, var hun så heldig og fikk komme til de snille, gode menneskene Kari og Søren Knapperholen i Knapper. De hadde to barn, sønnen Ole og datteren Birgit. Det var Birgit som hadde hovedansvaret for Ingrid, som begynte i 5. klasse på Knapper skole. Vi hadde den fantastiske læreren Marton Leine som også snakket tysk.

Ingrid lærte seg norsk ganske raskt, og vi to ble gode venner. Jeg skrev historien om oss på denne måten da jeg besøkte henne på hennes bursdag i fjor:

Minner fra 1952 – 1953 og 2018

Det var en gang for lenge siden en liten Ingrid fra Tyskland kom til kalde Norge. Det var vinter – det var desember med snø og is. En snill familie møtte Ingrid med lys og varme i enkle kår. De tok imot henne med åpne armer og viste godhet og kjærlighet.

Av Solveig Synnøve Luther, født Nybakk

*Ingrid (t.v.)
og Solveig i
unge år.*

Jeg fikk vite at det var kommet en fremmed gjest til Knapperholen. Jeg visste godt hvem familien var, og vi var til og med litt i slekt. Det ble en spennende periode. Jeg ønsket virkelig å få kontakt. Tenk å få hilse på lille Ingrid som hadde reist den lange veien fra Steinriedendamm i Braunschweig by til Knapper. Jeg skjønnte ikke at det gikk an!

Vi ble kjent med hverandre, og jeg var så spent, for sånne ting hadde aldri hendt. En fremmed Ingrid fra ukjent land, men ønsket hun å rekke meg sin hand?

Men vi ble venner, «kjemien» stemte. Vi knyttet vennskapsbånd vi aldri glemte. Fine dager og uker kom og gikk, mye lek og moro vi sammen fikk. Samme skole gikk vi også på, og du ble flink til å snakke norsk og. Den fine tiden vi hadde sammen, den satte spor i vårt sinn og hjerte. Men så kom dagen du skulle reise, da ble det tårer og sorg og smerte. Litt trøst var det – det kom brev fra Tyskland.

Møttes igjen

Vi holdt kontakten en liten stund, men tiden fløy, og det gikk mange år. Helt til en gang på 70-tallet. Da var vi på reise i området rundt Braunschweig by. Mon tro om noen fra familien Ber-

ger fortsatt bodde i Steinriedendamm 14? Huset var revet! Men en postmann hjalp oss, og vi møtte Ingrid. Det var utrolig, et eventyr! Vi var nå voksne for lenge siden med barn og familie vi fikk hilse på.

Men tider kommer og tider går, en periode på mange år. Så en dag i 2016 ringte telefonen, og det var Ingrid. Det var utrolig. Vi har kontakt igjen. Hurra for det!

Ingrid hadde en eldre søster, Karin, og en yngre søster, Ilse. Disse to hadde også opphold i Norge; Ilse hos Karen og Erling Tomter og Karin hos et ektepar i Oslo som ofte var på besøk i Knapper. Dermed hadde de tre søstrene litt kontakt under norgesoppholdet.

Da Ingrid reiste tilbake, hadde hun med seg mange jakker, gensere, sokker, votter og skjerf som var strikket av mine tanter Oline Rognstad og Asbjørg Engebråten og ikke minst min mor Dokken (Pauline) Nybakk. Det var kjærkomment for tvillingsøstrene og lillebroren. Vi brevvekslet en periode, og jeg har fortsatt et brev som Ingrid skrev til meg på «tysknorsk». Det norske språket ble glemt etter hvert.

Da vi besøkte henne på 70-tallet, var hun alene med fem barn. Mannen hadde forlatt familien. Hun hadde derfor en slitsom og tung tid. I dag har hun en snill mann. De har et flott hjem noen mil fra byen hun vokste opp i, et gods med egen vakker park.

Norgesbesøk

I april 2017 kom Ingrid med mannen Detlef og hennes eldste datter Marion på norgesbesøk. Det var en

stor opplevelse for oss alle. Vi ble tatt godt imot hos Terje Knapperholen i Orsjna, og Ingrid fikk se igjen stedet der hun hadde vært som barn for lenge siden. Selv om hovedhuset og låven fra den gang er revet, kunne hun kjenne igjen stedet med alle de gode minnene. Hun ble rørt, og hun sa at norgesoppholdet var et lyspunkt i hennes barndom.

Som dere skjønner har jeg beholdt kontakten med Ingrid de siste årene, og de tre siste gangene vi har besøkt Ingrid og mannen Detlef, har vår sønn Bent og eldstegutten hans, Tobias, vært med. Det har vært fint for oss som ikke er unge lenger.

Og slik er historien om to jenter som skilte lag i 1953, men som møttes igjen og fortsatt har god kontakt til tross for lang avstand.

Ingrid og Solveig har beholdt kontakten gjennom mange år.

Motorpet, et senter for våre finske forfedre

I løpet av siste halvdel av 1600-tallet kom de første finnene til Motorpet. De første vi kjenner til er Erik Larsen og kona som var her i 1686. I finnemanntallet dette året ble han kalt Erich Lauridsson Finde. Han var født i Sverige, men flyttet til Vermunden og deretter til Tannsjøen i Hof før han kom hit i 1685. De mest kjente er de som tilhører Sigfredslekta.

Sigfred Eskillsen hadde ni barn som ble nevnt i finnemanntallet i 1686. Sigfred (kalt Sifri Eskildsson Finde i manntallet) kom også fra Tannsjøen i Hof. Han kom i 1676 og ble da husmann på Toner før han kom til Torpet. Han skal ha bodd i Hof fra ca 1670. Vi finner personer fra denne slekta på flere plasser i bygda.

Finnene som er opphavet til hundrevis av personer her i Odalen og i Stange og i Hamar, var Daniel Olsen (mest sannsynlig Muhoinen) og Britta (Berte) Pålsdotter, som kom til Nedre Torpet i 1710. I manntall i Norge ble hennes navn til Berte.

Fra Torpet til Hamar kan vi følge slekta fra Daniel og Britta til tidligere olympisk mester i spyd Egil Danielsen. Han vant gull i sommer-OL i Melbourne i 1956 med et kast på

85,71 meter, som var verdensrekord den gangen. Han tok dessuten sølv i europamesterskapet i 1958 og ble norgesmester i fem år på rad.

Fra Daniel Olsen til Egil Danielsen har Daniel-navnet gått igjen i flere generasjoner. Daniel og Britta kom altså til Torpet i 1710, mest sannsynlig fra en finnegård ved Mulltjern i Fryksände i Värmland. Daniel var født ca 1655 og levde til 1723. Britta var født ca 1670 og levde til 1733. Britta ble etter Daniels død gift i 1725 med enkekann Ola Henriksen finne fra Grue.

Ved Mulltjärn ligger det i dag to godt bevarte finnegårder. Disse er Mattila og Juhoila. I Juhoila bodde slekta Oinoinen som tidligere hadde bodd i Mattila. Det var trolig fra dette stedet Daniel og Britta kom. Dette sannsynliggjøres ved at et par med de samme navnene hadde en datter med navn Annika til dåpen i Mattila i 1709. Når du kjører veien fra Svullrya og over grensen, kommer du til Røjdåfors, og ca 2 km opp til venstre finner du dette stedet. Juhoila er fortsatt i denne slektas eie.

Egil Danielsen er født i 1933 i Hamar og er den niende i rekken etter Daniel og Britta som kom til Torpet. De hadde fem barn som vi kjenner til: Berte (Britta) f. ca 1694, Lisbeth f. ca 1695, Ola f. 1702, Anne (Annika) f. 1709 og Marit. Både Egil og undertegnede er Olas etterkommere.

Olas kone Kari Ottersdatter (ca 1691 – 1776) var trolig fra Romedal.

Det fins plasser nordvest og nord i Knapper samt i området Rasen/Malungen som antakelig er gamle finneboplasser. Det samme gjelder mange av hemma øst for Harasjøen og Optjernsberget og steder som slutter på «fallet». Også i områder ved Spetalen i Stange og Kjærnli på Trautskogen og i Otten har det vært bosatt finner. I Falldalen øst for Harasjøen bodde Ole Olsen Torpet (1806 – 1896). Han var gift med Eli Eriksdtr. Bjørnstad fra Romedal. De hadde åtte barn. Senere tok sønnen Daniel (f. 1846) over. Han var gift med Ottine Pedersdtr. Bjerthingstadeie. De var barnløse og bodde her til rundt 1906 da de flyttet til Søbakken i Åsbygda i Romedal. Disse folkene er også direkte etterkommere etter Ola Danielsen Torpet.

I området rundt Sigfredstorpet

blir det kalt Finnskogen, og det skal visstnok ha vært flere finneboplasser i dette området.

Sommeren 2019 var planen i samarbeid med Nordre Odalen Kulturminnelag å invitere Egil Danielsen med familie til Torpet for å vise ham stedet hvor forfedrene kom fra, men så døde dessverre hans kone i juni slik at dette ble utsatt en tid. I høst gikk også Egil bort. Senere i høst, nærmere bestemt den 4. oktober, fikk vi til et besøk med sønnen Egil Ragnar Danielsen. Også han har vært en habil spydkaster og senere trener. Besøket skjedde i samarbeid med Jan Tyriberget som er kjent av familien og dessuten tidligere ordfører i Stange. Med i følget var også Egil M. Kristiansen som er en kjent lokalhistoriker fra Stange. Fra kulturminnelaget møtte Asgeir Østli og Gunnar Nygård. Det ble en hyggelig og minnerik kveld i Torpet som nå har vært under restaurering

Slektinger og etterkommere av Daniel: Egil Ragnar Danielsen, Asgeir Østli og Per Nørheim. (Foto: Gunnar Nygård)

i et par år av en gjeng frivillige med Hans Øyvind Knapper i spissen.

Hans Øyvind, som har drevet med løypekjøring i området, har lenge sett seg lei på at den gamle flotte bygningen stadig forfalt. De har nå fått til en avtale med grunneieren om

bruksrett på stedet i et visst antall år. Det er planer om å skape et skisenter der igjen. Mange bedrifter, lag og foreninger har sponset dette arbeidet. Ønsket må være at denne gamle ærverdige skogfinske plassen blir et kultursenter for Odalen og omegn.

*Skirenn i Torpet i 1980.
(Foto: Gunnar Nygård)*

Rætte leia

Je har aldri ått så mie,
je har aldri vøri rik..
Mie penger har je itte,
nei, det vart nå aldri slik..

Mæn det viktigste i livet
er da itte gods og gull,
nei, å hige etter det er bære tull.

Je har fønni rætte leia,
je har trådt min egen sti..
Je har vøri snill mot are,
je har prøvd å væra blid..

Je har fått så mange minner
langs den vægen je har gått.
Je har vøri glad før alt
ta stort og smått.

Det det handler om i livet,
det er itte å ha mæst
ta de mat'rielle tinga,
det har aldri vøri bæst.

Har du hjærte på rætt plass
og ser det store i det små
vil du finne rætte leia du skær gå.

Av Aina Helen Nyland Østby

To butikker i Nordbigden

Kåre H. Hagen

Ole Trøften startet egen butikk i Nerbråten på Trautskogen i 1913. I noen år før det hadde Johan Kjølstad, kjøpmann på Skjeppestad i Bruvoll, fraktet opp varer til Øststua Trautbråten så folk kunne komme og hente der. Butikken ble drevet av Tor Trøften, Erik Trøften og Leif og Målfrid Evensen på 40- og begynnelsen av 50-tallet. I 1952 overtok Kåre H. Hagen. Han hadde forut for det arbeidet tre år som butikkbetjent i Moen landhandleri i Bruvoll. Kåre drev i det samme lokalet i Nerbråten fram til 1965 da han bygde nytt butikklokale inntil «nyvegen». Her ble det butikkdrift i 33 år til han stengte dørene 31. mai 1998.

Vareutvalg

Vareutvalget spente over et ganske stort spekter; dagligvarer, dekketøy og annet husgeråd, litt duker og sengetøy, noe verktøy og spiker, mjøl i sekker til dyrefôr, gjødsel og etter hvert reseptfrie medisiner. I den gamle butikken hang det varer i taket, noe som var vanlig den tida, og kaffen ble malt i butikken ei tid framover også i den nye. Lageret, eller pakkhuset som det ble kalt, for den gamle butikken lå ved Svarverud, for om vinteren var det ikke bilveg fram til butikken. Torbjørn Breiby fra Breibybutikken kjørte opp varer til pakkhuset, og så måtte det rekvireres en mann med hest og slede til den videre befordringen. Etter at det ble

ny butikk, hentet Kåre dagligvarer før åpningstid tre – fire ganger i uka hos Moen landhandleri i Bruvoll. Der ble det satt av varer samtidig med levering til denne butikken. Her var det i tillegg utlevering av brødvarer fra bakeriet til Juliussen og Westheim. Etter stengetid var det ofte utkjøring av varer til kunder i Spetalen og helt ned i Strandlykkja, så arbeidsdagen kunne bli lang og strekte seg som regel godt ut over åpningstida som var fra kl 09.00 til 17.00. Opp gjennom årene ble det flere forskjellige biler som ble brukt til varetransport, og av og til ble det også persontransport. Det var lettvent å få «aka me'n Kåre» når man skulle av gårde et ærend.

Sosialt

En butikk i gamle dager var ikke bare et sted man handlet, men også der man traff folk, fikk høre nytt og kunne slå av en prat. I den gamle butikken stod det to lange krakker på hver sin side av ovnen, så det var god plass til kundene mens de ventet på tur, og kanskje litt lenger også. Her gikk praten, og mannfolka tok gjerne en røyk samtidig. Før stengetid til jul vanket det en juledram. Stoler var på plass også i den nye butikken.

En institusjon

«Butikken hass Kåre» ble nesten som en liten institusjon på Skoga. Her gikk det an å låne telefon før det ble vanlig i hvert hus. Det var postutlevering og senere post i butikk. Kåre var kommisjonær for Norsk Tipping, og lenge

hadde han tippinga også fra begge Evensen-butikkene i Bruvoll. I mange år tok han imot smør fra produsenter i grenda for videresending. Smørleverandørene kunne kjøpe subsidiert ost; det vil si at de fikk såkalte ostermerker og kunne kjøpe osten billigere

i butikken. På forsommeren var det i flere år plantesalg utenfor butikken da det kom opp en bil med planter og blomster fra Retterås på Skarnes. I tillegg til det rent butikkmessige gikk det an å få hjelp til f.eks. diverse brevskrivning og til selvangivelsen.

Medarbeidere

Opp gjennom tida var det flere medarbeidere i butikken. I og med at vi ikke har noen fullstendig liste over disse, velger vi å følge prinsippet «ingen nevnt, ingen glemt». Handel over disk med håndskrevet nota var det vanlige før. Butikkansatte ble gode i hoderegning, men hadde som regel en regnemaskin som sikkerhet i tillegg. Den nye tid innhentet imidlertid også butikken på Skoga, og en gang på slutten av 1970-tallet/tidlig 80-tall ble det sjølbetjening, noe som krevde litt omorganisering.

Over:
Gammelbutikken.
F.v. Erik Trøften, Ragnar Sjøen og Alf Nyland.
(Ukjent fotograf)

Til venstre:
Plantesalg.
(Foto: Roar Breiby)

Kåre Hagen utenfor butikken sommeren 1984. Mopeden tilhører Asbjørn Stensby. (Foto: Ole Øsmundset)

Kundegrnlaget

Beboerne på Trautskogen og en del lenger vestover i Stange kommune var faste kunder. I tillegg kom hyttefolk etter hvert som hyttebygginga i området skjøt fart. Disse var flinke til å bruke den lokale butikken, og påsken og sommeren var høysesong. Det berettes om nesten kaotiske handletilstander lørdagen før påske, og i disse åra kunne det være like stor opptjening i de tre sommermånedene som i resten av året til sammen. På 1900-tallet sank antall fastboende på Skoga jevnt og trutt, spesielt fra 1950 og utover. På 1990-tallet stabiliserte det seg rundt ca 30. Samtidig med denne utviklingen nådde Kåre etter hvert pensjonsalder, og i 1998 var det som nevnt kroken på døra for butikken.

Kilder

Hans Ludvig Fredheim:
«Trautskogen i Nord-Odal.
Skisser og bilder frå en krets.»
Kåre Hagen
Ivar Hagen
Aud Østby Amundsen
Hans Ludvig Fredheim
Karin Rasmussen

Moen Landhandleri

Butikken på Trautmoen i Bruvoll ble bygd i 1935, for øvrig like ved sida av Bruseth Landhandleri som ble satt opp samme år. Åpningsdagen var 20. juli 1935. Til å begynne med var det A/S Moen Landhandleri som var eier. Aksjeselskapet var dannet av Ole Møller, Knut Trøften og Harald Evensen. Det var sistnevnte som drev butikken. Han kom fra Fåberg i Oppland og hadde vært handelsbetjent på Togstad i Skogbygda i Nes før han kom til Nord-Odal. Her begynte han handel på Breiby (Rode) i 1930. Kona Lilly var fra Nes. Etter hvert ble det sju barn, og familien bodde i 2. og 3. etasje i butikkbygningen.

Drivere

Etter noen år kjøpte Harald ut de andre i aksjeselskapet, og han drev landhandleriet helt fram til 1976 da yngste sønn Even tok over. Av familien ellers var sønnen Leif med som medarbeider i noe tid. Rundt 1950 drev imidlertid han og søstera Målfrid butikken på Trautskogen. Fra 1969 til 1998 var Leif og kona Alfild innehavere av butikken på Bakkebua nedenfor Korsholen. Målfrid (g. Ju-

liussen) fortsatte som medarbeider på Moen sammen med faren og etter hvert med Even. Like ens gikk Evens kone Randi inn i driften av butikken. Ellers var det flere andre medarbeidere opp gjennom årene.

Virksomhet

Butikken er påbygd to ganger, siste gang i 1990. Da ble det også utleie av lokaler til Posten. Dette året førte med seg flere forandringer. Man gikk over fra handel over disk til sjølbetjening, ble kommisjonær for Norsk Tipping og fikk utsalg av reseptfrie medisiner. Sanitetsforeningen var med som pådriver for det siste tiltaket. De mente det burde være mulig å få tak i medisiner ute i distriktene.

På butikktomta ble det også satt opp et såkalt pakkhus, et varelager. Fra 1960-tallet og til ca 1980 var det utleie av frysebokser i et eget lite bygg. Dette var før det ble vanlig med dypfrysere hjemme hos folk. Etter det brukte bakerne Juliussen og Westheim fryseriet noen år. På ei tomt litt øst for butikken bortenfor Thune verksted var det et lagerbygg som ble brukt av Petter Larsen (senere Møllesentralen). Dette var distriktslager for mjøl til dyrefôr og gjødsel for butikker i både Nord- og Sør-Odal. Her brukte to – tre unggutter å møte opp for å være med og lesse av og trille inn 50-kilossekkene når bilen kom med levering.

Postkort fra Moen landhandleri rundt 1960. (Foto: Bjarne Westheim)

Vareutvalg

Vareutvalget i de første tiårene kan man trygt kalle assortert. I tillegg til dagligvarer var det dekketøy, gaveartikler, leker, klær, sko, stoffer, spiker og annen jernvare, sement og maling og ikke å forglemme tørrfisk som kom i god tid før jul. Folk lutet og bløtte ut til lutefisk sjøl. Tørrfisk var for øvrig med i vareutvalget helt til slutten. Even forteller at det spesielt like etter krigen var mye aktivitet med oppussing og bygging, og folk trengte materialer og utstyr til dette.

Forandringer

Tidene forandrer seg som kjent, og også i løpet av Randi og Evens tid har det vært store endringer i butikken. Ved handel over disk befant de fleste hyllene seg bak disken. Diverse varer som f.eks. mjøl, sukker, kaffe og gryn måtte veies opp i poser, og noe måtte pakkes inn. Kaffen ble for øvrig malt i butikken. Kunden skulle ha en håndskrevet nota. Overgangen til sjølbetjening krevde ominnredning. Det ble frysedisker og handlevogner, og kassalappen kom ferdig ut av kassaapparatet. Etter hvert kom det i stand samarbeidsavtaler i grossistleddet slik at butikken ble del av en kjede. Først var det K-kjøpmannen, så Service og til slutt Joker. Helt til overgangen til Joker rundt 2000 brukte man prismaskin og satte lapp på hver eneste vare. Etter det kom nye kassaapparater og skanning. På 2000-tallet ble det også post i butikk.

Alt dette medførte selvfølgelig en god del omstilling for butikkinnehaverne.

Åpningstider

Fra gammelt av var det nok relativt lange åpningstider. På lørdager måtte man ha oppe til skogsarbeiderne kom hjem etter arbeidsuka på ettermiddagen slik at de fikk handlet. Til å begynne med stengte Even kl 13.00 på lørdager, men fra 1990 ble åpningstida kl 09.00 til 18.00 i uka og til kl 15.00 på lørdag. I tillegg har det vært utkjøring av varer. En butikk drevet på denne måten er en arbeidsplass med lange dager seks dager i uka; en livsstil med andre ord.

Sitteplasser i butikken var en selvfølge før i tida da dette også var en sosial arena. I gamle dager var det i tillegg spyttebakker på golvet for de som tagg skråtobakk. I den forbindelse husker Even salg av kvartruller og åttinger. Spyttebakkene var borte for lengst, men stolene var på plass ved kassa like innenfor døra så lenge Randi og Even drev.

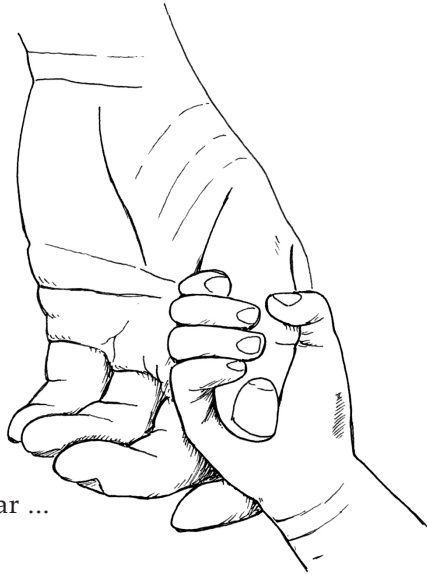
Slutt

Ved nyttår 2018 var det slutt for Moen Landhandleri etter 83 års drift. Dermed er den siste av de fire butikkene som en gang var beliggende i Bruvoll, borte.

Kilder

Nord-Odal bygdebok bd. 2 (2003)
Randi og Even Evensen

Næva hass far

Næva hass far ...
Stærke nævar ... ærbesnævar ...
Værme gode nævar
som fikse det mæste ...
Varsomme nævar som plastre kneet
da veslejenta hadde skrubbe sæ ...
Nævar som laga skesser
ta gamle beksømskor og sagblar ...
Han limte og filte døm tel
og je kunne gå på de islagte vassputta heme ...
Hadde råd før alt, han far ...
og nævar som strauk mæ over håret
mens han sang: «Je veit ei lita jente» åt mæ ...
Nævar som plokke fine steiner åt mæ
og lærte mæ at en stein kan væra nåå ta det vakreste som fins ...
Små skatter ... gode minner ...
Nævar som etter mange år vart liggenes stille oppå dyna
da han far vart sjuk, og var sliten ta livet ...
Nævar som je prøvde å værme mens je ga han far sangen tellbarsat ...
«Je veit ei lita jente» ...

Rune Nor

Je veit en god far med værme trygge nævar ...
nævar je aldri glømmer.

Av Aina Helen Nyland Østby

«Vi andre stirret i skrekkblandet fryd» ...

Erindringer fra skoletiden i Austvatn i 1940-årene

I årene 1942–45 bodde jeg i Austvatn og gikk i «storskolen» der fra 4. til 7. klasse. Vi gikk på skolen annenhver dag, for skolen var «fådelte» slik at to årstrinn gikk i samme klasse: 4. og 5. årstrinn gikk sammen og 6. og 7. Skolebygningen hadde to klasserom i 1. etasje og nok et klasserom og sløydsal i 2. etasje. «Småskolen» hadde det ene klasserommet i 1. etasje, og i rommet i 2. etasje holdt den private realskolen til.

Gymnastikksal hadde vi ikke, men om våren og høsten var ikke dette noe problem. Vi slo ball og hadde løpekonkurranser, og jentene drev med ringleker eller «munket», dvs. kastet en ball mot veggen og prøvde å holde den i luften så lenge som mulig mens de gjorde akrobatiske øvelser før den nådde bakken. Guttene sparket fotball.

Om våren var det også populært å kaste på stikka. Dette foregikk nok helst på Austvatn, ikke i skolegården. Vi brukte femøringer, og hvis vi ikke var fornøyd med resultatet, «lappet» vi, dvs. kastet om igjen i håp om å gjøre det bedre neste gang. «Potten» ble fordelt etter bestemte regler, og det ble nøye overvåket at alt gikk riktig for seg.

Om vinteren hadde vi «haulerenne» (sklie) i en liten bakke i skolegården, og den organiserte gymnastikkundervisningen bestod i at vi marsjerte opp og ned langs pultradene og sang «Mot i brystet» og liknende oppildnende sanger. Og det nærmeste vi kom til dusj og hygiene, var et besøk av «luskarkjerringa» (helsesøstera), som kom en gang iblant for å sjekke om vi hadde lus. Jeg tror ikke hun gjorde noen fangst i klassen vår.

Vi sang mye, noe jeg har hatt glede av til denne dag, for sanger biter seg fast i hukommelsen. Jeg mener å huske at vi startet hver time med en sang, og læreren i realskolen i 2. etasje fortalte at hun lurte på om de burde reise seg når «Ja, vi elsker» strømmet opp nedenfra.

Vi brukte Nordahl Rolfsens lesebok, som inneholdt tekster av anerkjente norske og utenlandske forfattere fra eldre og nyere tid, og hadde illustrasjoner av ansatte kunstnere. Vi ble derfor fortrolig med god litteratur – igjen noe som har gitt meg stor glede opp gjennom årene. Det var et lite bibliotek på skolen – noen triste bøker i mørkeblå eller brun innbinding som jeg mener å huske stod i et glasskap i klasserommet. Ikke særlig innbydende å gi seg i kast med. Noen av jentene fikk den lyse idé å lage et lite bibliotek i privat regi og donerte noen av sine

Elevene ved Austvatn skole i 1943.

egne bøker til formålet. De fikk plass i dokkestua ved lærerboligen og ble lånt ut til 10 øre boka. Dette initiativet hadde nok en viss suksess, men tapte i det lange løp i konkurransen med «Detektivmagasinet» og «Romantikk», som vi lånte av hverandre og leste i filler.

Det foregikk en ikke liten litterær produksjon i klasserommet også. Vi smuglet lapper til hverandre via hemmelige kanaler under pultene. Læreren var nok ikke helt uvitende om denne illegale virksomheten, og en gang slo han kloa i en av guttene som var i ferd med å sende en lapp. Han strakte ut hånden og ba om å få lappen. Men forfatteren gikk rolig opp til ovnen og kastet lappen i flammene. Vi andre stirret i skrekkblandet fryd og lurte fælt på hva det hadde stått på lappen.

Vi fikk også utløp for vår skrivetrang i minnebøkene, hvor skolekameratene skrev hilsener. Disse hilsenene – ofte ledsaget av et fotografi og tegninger eller glansbilder – kunne følge et klišépreget standardmønster: «*Rosene er røde, fiolene er blå. Druene er søte, og du*

likeså». Men de kunne også være mer personlige. Det var vel bare jentene som hadde minnebøker, men guttene var flittige bidragsyttere.

Siden vi gikk på skolen annenhver dag, hadde vi god tid til fritidsaktiviteter. Disse ble ikke organisert av voksne eller inspirert av TV og sosiale medier. Nei, vi fant på mer enn nok å gjøre på egen hånd. Men det var dessverre bare de som bodde på «tettstedet», som kunne ta del i alt som foregikk. De som hadde lang skolevei både sørover og nordover, måtte nok dra rett hjem etter siste time og dukket ikke opp igjen før to dager senere.

Men vi på «tettstedet» hadde det travelt. Når isen hadde lagt seg på sjøen – og før snøen kom – hadde vi ishockeyturneringer i Ausvassvika med hjemmelagede køller og en stein til «puck». Lagene ble delt inn etter følgende regler:

*Edde vedde
pien paen
svarte faen
du er inne (eller kanskje var det ute?)*

I Likkjerhaugen hadde vi skibakke som endte like nedenfor kjøkkendøra i Likkjen. De som våget seg ut på tunet, kunne derfor risikere å kolliderer med en skiløper i susende fart. Men jeg tror ikke de skjente på oss eller ba oss praktisere våre skiferdigheter et annet sted. De store gutta hoppet i Bakkebakken, som hadde stillas og var stor og imponerende i våre øyne. Bakkerekorden var visstnok 21 meter.

Likkjerhaugen var for øvrig en gang åsted for en spennende aktivitet. Noen av gutta hadde fått tak i litt heimeavla tobakk, og en tre - fire av oss ville prøve hvordan det var å røyke. Vi gikk opp i haugen etter skoletid, rullet sigaretter av avisepapir og tok et par drag. Vi fikk røyk i øynene, og det svei i fingrene, og vi måtte i hui og hast gi opp hele prosjektet. Vi ble nok ikke hektet på nikotin av denne opplevelsen, men senere kunne vel noen av oss skifte mening.

Å leke cowboy og indianer var populært. Som en av klassekameratene skrev i minneboken min: «*Vi har lekt indianer i 'Aussvasshavna'.* Hjortefot og Hiavata var navna.»

Det var også populært å leke «fanger». Vi ble delt inn i to lag, og leken gikk ut på å ta «fienden» til fange og fengsle ham eller henne. Fengslene var, etter hva jeg husker, låven på Østvik og fjøshvelven på Austvatn.

En gang fant vi flere geværer i sommerfjøset på Austvatn. Dette var dramatisk! Fornuftig nok varslet vi noen voksne om funnet og tok ikke geværene i bruk i fangeleken vår. Fangeleken var kanskje inspirert av krigen, som naturligvis kastet sin lange skygge over Austvatn også.

Men om klærne var lappet og omsydd mange ganger og fottøyet var så som så, manglet vi ikke mat. Og på skolen fikk vi tran. Læreren stod ved kateteret og skjenket av flasken, og vi stod i en lang kø med våre medbrakte skjeer. Vi skar grimaser og syntes smaken var fæl. Og det spørs om ikke noen lurte seg unna hele seremonien.

Vi ungene merket vel ikke så mye til krigen i det daglige, men den var likevel til stede i små – og noen ganger større – protesthandlinger. I gangen i skolebygningen hang det en stor plakate med bilde av to lyshårede menn med fast, målbevisst blikk. Under bildet stod det «Meld deg til Waffen SS du også» eller noe liknende. Denne plakaten rev en jente i klassen ned. En sterk politisk handling som fikk følger. Hun måtte straks gå til de lokale NS-myndigheter og hente en ny plakate. Det ligger også et klart politisk budskap i dette diktet som to gutter i klassen, hver for seg, skrev i minneboken min:

*«Drøm om sol og
drøm om sommer,
svikt ei Norge landet ditt.
Husk den tiden atter kommer
da vårt land igjen er fritt.»*

Et tydelig politisk budskap ligger det vel også i det følgende: Pinsemenigheten i Austvatn hadde søndags-skole, og flere av oss gikk der. Vi møttes hjemme hos forstanderen, og jeg husker disse stundene som trivelige og varme. Vi hadde en liten bok hvor vi fikk klistret inn en stjerne for hvert oppmøte. Jeg mener bestemt å huske at jeg fikk klistret inn et H7-

merke (Haakon den syvende) da jeg hadde møtt opp ti ganger.

Det var ikke mye underholdning i disse årene – hverken for voksne eller barn. Basarer ble en stor begivenhet. Dansefester var forbudt. Ja, det nærmeste en kom til dans, var vel å hoppe «Tyven, tyven» på juletreffester. Og det lå kanskje en snev av romantikk i det.

Men Frelsesarmé-møtene var en gledeskilde for store og små. Der var det sang og livlig musikk – både gitar og trekkspill. Ja, taket på Salem løftet seg når vi alle – troende og tvilende – stemte i med «Navnet Jesus blekner aldri!».

Et artig avbrekk i den daglige rutinen var det å ta Morterudsruta til Skarnes. Vi var gjerne flere sammen når vi dro dit. Morterudsruta gikk på «knott» (oreved) og kjørte gjennom tunet i Sørkedalen og på Kuggerud. Det var mange grunder på veien, og hvis det ikke satt en «vokter» ved grinda, måtte en av passasjerene hoppe ut og åpne. Vi skoleungene syntes det var stas å få denne jobben. Det var rent eksotisk å komme til Skarnes, og det var populært å gå til fotograf Emma Hanssen for å la seg avbilde.

I potittferien fikk mange av oss jobb på gårder med store potittland. Jordet ble delt inn i «oner», et område som et visst antall plukkere hadde ansvar for. Vi syntes alltid at ona vår var større enn naboens, og denne hersens «potittpuken» (potetopptakeren) kom alltid skramlende akkurat idet vi kunne trenge en liten hvil. Vi ble støle og stive og fikk vondt i ryggen. Men mon tro om vi ikke likevel husker potittonna som en trivelig tid?

For å avhjelpe mangelen på forbruksvarer startet en skolevenninne og jeg en «fabrikk» i skogen like under Bergsknappen. I ettertid har vi ikke blitt enige om hva vi produserte. Venninnen mener det var noe slags krydder. Jeg mener det var såpe, som skulle være en erstatning for «B-såpen», den rasjonerte og ikke nettopp velluktende toalettsåpen som var enerådende på markedet under krigen. Men uansett hva produktet var, fikk fabrikkens kort levetid.

Den 8. mai 1945 kom freden til Norge – og til Austvatn. Flaggene kom fram i alle hus. Gleden var stor! Men det var fremdeles tyske tropper i landet, og det kunne oppstå fiendtligheter. En liten avdeling engelske soldater ble stasjonert på Skytterhuset for å beskytte oss i en eventuell krisesituasjon. Vi ungene flokket oss utenfor Skytterhuset, for dette var spennende! De som gikk på den private real-skolen, hadde jo lært litt engelsk og pratet i vei med soldatene. Vi andre stod der tafatte, og en av soldatene syntes kanskje jeg så litt trist ut, for plutselig tok han metallmerket ut av lua og ga meg. En enestående gave! Som dessverre er blitt borte i årenes mange flyttinger.

Det er ikke mange igjen av oss nå. Vi går i avgangsklassen. Når vi en og annen gang treffes, dukker minnene opp – om en tid så fjern, men likevel så underlig nær.

Stor takk til disse skolekameratene som hjalp meg med å erindre: Borgny Lensebakken (Flateby), Gerd Kristoffersen (Køyen), Hans Østvik, Vidar Lensebakken, Wenche Fæhn (Løfsgaard).

Temmeret kom fram

Suksessforestillingen fra 2018, «Temmer skær fram!» ble satt opp igjen i Kvennstuguteateret i Vallset to dager i august 2019. Det ble suksess også i år: Over 700 tilskuere bivånet det dramatiske syngespillet i flotte omgivelser.

Rundt 100 aktører fra Nord-Odal; skuespillere, sangere og musikere deltok i forestillingen.

*Til høyre:
Tosten Trøften i rollen
som streikeleder
Markus Bergersen.*

*Under:
Koret med sin dirigent
Eva Vermundsberget.*

(Alle fotos: Stangeavisa)

Et dramatisk opptrinn under konflikten.

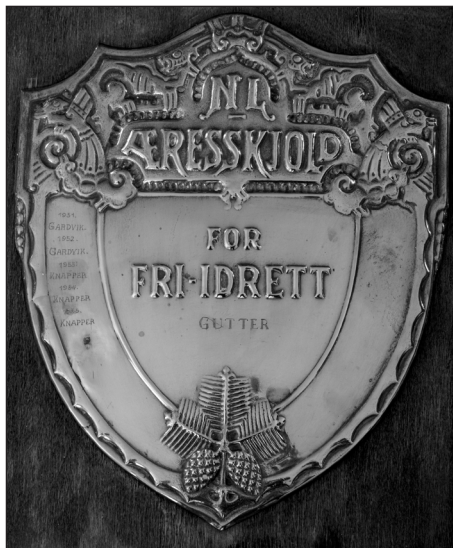
Fra venstre: Egon Tinglum, Marte Ø. Nygård, Agnes Jonsrud og Nita Ruud.

Gamle skatter fra Knapper skole

Knapper skole og Knapper barnehage er nå historie. Huset ble bygget i 1938 og ble brukt som skole fram til 1989. Det var barnehagedrift fra 1984 fram til sommeren 2019. I forbindelse med flyttingen har det selvfølgelig vært nødvendig med opprydding. De barnehageansatte kan så mye mer enn å oppdra og passe på barn. «Gamle skatter» som skjold, diplomer og skolefane er blitt tatt vare på for ettertiden.

Skjold, hva er nå det? I årene fra tidlig 1930-tall og ut til 1960-årene var det idrettskonkurranser mellom skolene i Mo. På den tiden var det skole i Austvatn, Gardvik, Fjell og Knapper. Sommerstid var det friidrett, mens det vinterstid ble konkurrert i skiidrett. I min tid som elev ved Knapper skole 1952 – 1959 ble «Skjoldkonkurransen» i friidrett arrangert på denne skolen. Alle elevene deltok. Det var ett skjold for jentene og ett for guttene. Øvelsene var 60 meter, høyde, liten og stor ball.

På vinteren var «Skjoldkonkurransen» i skiidrett, det vil si hopp. Arena for konkurransen var hoppbakkene Emmykollen i Gardvik, Vestbybakken i Fjell og Knapperbakken. Dette var kun for gutter. Jentene måtte finne seg i å være tilskuere.

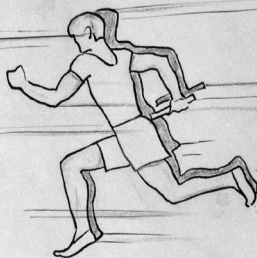
Skjoldet det ble kjempet om var i kobber. Øverst på skjoldet stod bokstavene NL. Det står for Norges Landsforbund for idrett som ble stiftet i 1919. Dette ble slått sammen med Arbeidernes Idrettsforbund i 1940. Organisasjonen tok navnet Norges Idrettsforbund i 1946.

Videre tekst på skjoldet er «Æresskjold for friidrett» eller «Æresskjold for skiidrett». Veggene i Knapper skole var prydet med åtte slike skjold, sju for friidrett og ett for skiidrett. Noen av skjoldene har inngravert hvem som vant de forskjellige årene. På ett av skjoldene finnes følgende gravering: «1941 – Austvatn. 1947 – Knapper.» Det tolker jeg som at det var et opphold i konkurransene disse årene.

Knapper skole dominerte friidretten både blant jentene og guttene. Forklaringen på det er nok at vi hadde en bane å trene på (skoleplassen), og at vi var den skolen med flest elever. I skiidretten var det den minste skolekretsen, Fjell, som forsynte seg med flest skjold. De hang i sin tid på Fjell skole. Liv Sletten har skrevet en artikkel i «Jul i Nord-Odal» år 2000 hvor hun forteller at guttene på Fjell skole trente i Struterud- og Kolstadbakken på 1930-tallet for å delta i disse skjoldkonkurransene. Struterudbakken ligger ved Finsrud i Mo.

Det som er litt rart er at alle skjoldene har bokstavene NL (Norges Landsforbund for idrett) selv om organisasjonen tok navnet Norges Idrettsforbund fra 1946. Jeg har ingen annen forklaring på det enn at skolene kjøpte opp et lager med skjold da de startet med idrettskonkurransene på 1930-tallet.

Disse konkurransene vil nok ikke få noen stor plass i idrettshistorien, men det var en annerledes skoledag som svært mange satte pris på. Min generasjon husker veldig godt hvilke elever som fremhevet seg i de forskjellige øvelsene. I tillegg til konkurran-

SKOLESTAFETT

I 4 x 60 m stafett på

*Furulunden ved Knapper 17. mai 1932 mellom
Knapper og Garvik skole vant Knapper skole
med følgende lag under 13 år:*

Reinhart Ringnes
Edvard Engebråten
Thor Grinda
Ottar Sørli

sen var det også en premie til beste jente og gutt. Dette ble regnet ut etter Tyrving-tabellen hvor både alder og øvelse var avgjørende for resultatet.

I esken med «gamle skatter» lå det også et diplom med følgende tekst: «Skolestafett. I 4 x 60 m stafett på Furulunden ved Knapper skole 17. mai 1932 mellom Knapper og Garvik skole vant Knapper skole med følgende lag under 13 år: Reinhart Ringnes, Edvard Engebråten, Thor Grinda og Ottar Sørli.»

Det begynner å bli en stund siden. Skjoldene og diplomene skal igjen få en hedersplass i prosjekt Torpet.

Alene

Jeg ser at du går der alene,
og hjertet mitt verker for deg.
Jeg gjenkjenner klumpen i magen
så liten, så trist og så lei.

Jeg feller en stille tåre
og tenker på hvordan det var
når alle de andre var glade
mens jeg på min hem'lighet bar.

Av Anette Gylstrøm

Jeg husker en stille hvisking
og hånlig blick som ble sendt,
og hvordan de stod der og kniste,
nei, det har jeg aldri glemt.

Jeg ville så gjerne skåne
min elskede mor og far.
Nei, de måtte aldri få vite
hvor ensom jeg egentlig var.

Å gå gjennom livet alene
er tungt for et sårbart sinn.
For alle små strå trenger støtte
i torden, regn eller vind.

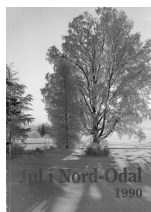
Så hør meg du voksne mobber:
Du lærer bort hvordan du er.
En lekse jeg gir deg i vrede:
Din morder i fåreklær!

Rune Nør 2019

Jul i Nord-Odal 1990-2019

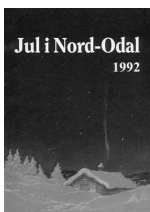
På de neste sidene finner du en innholdsoversikt for alle utgavene. De fleste årgangene er fortsatt å få kjøpt. Ta gjerne kontakt på epost: post@kulturminnelaget.no.

1990

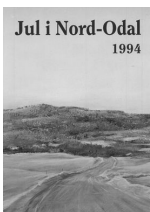
1991

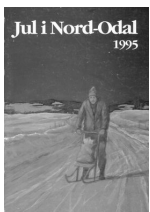
1992

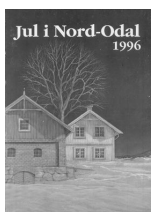
1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

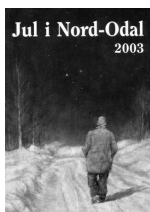
2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

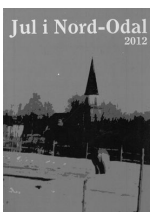
2009

2010

2011

2012

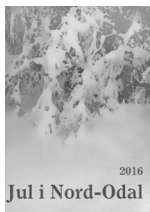
2013

2014

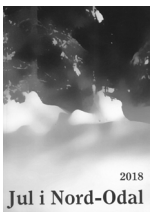
2015

2016

2017

2018

2019

2019

Forord: Jul i Nord-Odal gjennom 30 år.....	Redaksjonen
Sand avholdslag.....	May Britt Rovelstad
Bruk av truger i tidligere tider	Øyvind Krogsrud
Damehåndball i Knapper	Steinar Bjørnstad
Fjøsniessene på Soløst.....	Annie Selle
En ønskedrøm.....	Edel Rudshaug Sæther
Da je møtte puken – trudde je	Kjell Ola Sandmo
Hele slekta	Erik Evenrud
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss.....	Steinar Bjørnstad
Hemstadkiosken – et kulturminne	Gunnar Nygård
Hvem var Thorvald Meyer?.....	Gunnar Nygård
Nordodølinger i Vefsn og Hattfjelldal på 1800-tallet	Asgeir Østli
Det var ansless på Sand den gongen	Bengt Ringvold
Snekkersønn og museumsbestyrer.....	Gunnar Nygård
Med granbar under veakørja.....	Bengt Ringvold
Den kalde, fine tida	Jon Baraas
Snøkristallvenn.....	Bjørn Ivar Lund
Tanker i november.....	Anita Bunes
Månen etter Armstrong	Heldar Krogsrud
En historie om to jenter	Solveig Synnøve Luther
Motorpet, et senter for våre finske forfedre	Per Norheim
Rætte leia.....	Aina Nyland Østby
To butikker i Nordbigden.....	May Britt Rovelstad
Næva hass far	Aina Nyland Østby
«Vi andre stirret i skrekkblandet fryd»	Berit Spilhaug Johns
Temmeret kom fram.....	Gunnar Nygård
Gamle skatter fra Knapper skole	Steinar Bjørnstad
Alene.....	Anette Gylstrøm
Jul i Nord-Odal 1990-2019.....	Redaksjonen

2018

Forord: Tanker ved årets slutt.....	Bjørn Andersen
I skinnen av fjøsløkta	Bengt Ringvold
Julen er nær	Bjørn Ivar Lund
Forandringen	Ola Jensen
Gunnar og Gold Wing'en	Asgeir Østli
Historien om varpebåt VB 51 i Storsjøen.....	Per Erling Refsnes
Johan Ånerud – en allsidig håndverker.....	Steinar Bjørnstad
Det begynte i Tjernsligrenda	Gunnar Nygård
Songborg – et forsamlingshus i Størjebygda.....	Øyvind Krogsrud
Minne fra Sundsætra	Berit Bunes
Juletur til Månen	Heldar Krogsrud
Nord-Odalprosjektet 1969-1973	Ronald Andersen
«The times they are a-changin'»	Jon Baraas

Da je var med ærbesbussen tel bi'n	Kjell Ola Sandmo
Plukke blomster	Edel Rudshaug Sæther
En kunnskapsrik og fornuftig ung skribent	Berit Spilhaug Johns
Fløterkonflikten i Nord-Odal	Hans Ludvig Fredheim
Et gjensyn	Edel Rudshaug Sæther
Sæterminner i mi tid	Kirsti Holtet
Nordodølinger i Lappstovik høsten 1945.....	May Britt Rovelstad
Fire lik i et hus	Knut Ola Storbråten
Vægen min	Gunnar Nygård
Jettegryter og barndomsminner	Ola Kristiansen
Bror hass oldefar	Asgeir Østli
Tømmerfløting i Austvassåa	Knut Ola Storbråten
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad
Ingegerd Tronbøl hedret	Gunnar Nygård
«En interessant storgård»: Tannes i Nord-Odal.....	Steinar Bjørnstad
Snøfnugget.....	Victoria Nor
Da Sand avholdslag feiret 40-årsjubileum.....	May Britt Rovelstad
Det er bedre å tenne et lys enn å forbanne mørket.....	Thomas Tinglum

2017

Forord: Tidsbilder	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Madder Mortem	Agnete M. Kirkevaag / Asgeir Østli
På haiketur i Midtøsten i 1956	Berit Spilhaug Johns
Sand kirke står om enn tårnene faller	Roar Lishaugen
Festforestilling og festgudstjeneste.....	Eira Lindemark
Vælkjente smil.....	Bjørn Ivar Lund
De gode, gamle dager?	Bjørn O. Andersen
Sjakk er populært også i Nord-Odal.....	Bjørn O. Andersen
Nordodølinger på tømmerhogging i Numedal.....	Steinar Bjørnstad
Sandsdammen – et gammelt samlingssted	Ingegerd Tronbøl
Odalsgranitt fra Knapper ble eksportvare.....	Steinar Bjørnstad
Sko, mat og andre nødvendighetsartikler.....	Bengt Ringvold
Barndomsminner fra Malungen	Paul Olav Fallet
En bunke med gamle brev	Hans Ludvig Fredheim
Maries dans.....	Victoria Nor
Nå kommer jula	Ingeborg Østmodalen
Har deg litt	Storm Nyhus
Fra utlån av korn til legat for vanskeligstilte.....	Hans Otto Glomsaas
En stor lokal kulturskatt er bevart for ettertida	Gunnar Nygård
Jonas Strand Gravli ble årets «Kav odøling»	Asgeir Østli
Holt-elever intervjuet av skoleradioen i 1938	May Britt Rovelstad
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad
Stjernehimelen i 2018	Heldar Krogsrud
Ungdommers møte med Størjebygda i 1969	Øyvind Krogsrud
Ord ved livets start	Gunnar Nygård

Heidi og Lill Anette gikk Odalen på langs.....	Tora Herud
Svensk julefeiring i Paris	Birgitta Andreassen
Klokkemakerne i Nord-Odal.....	Ola Erik Tangen / Gunnar Nygård
Temmeret skær fram!.....	Redaksjonen
Øde og forlatt	Tove Grønli
Gikk i land etter 38 år i tankfart	Gunnar Nygård
To nye historiske «blå skilt» satt opp i 2017.....	Redaksjonen
Bengt Ringvolds «samlede verker».....	Redaksjonen
Sannhetens urokkelighet	Edel Rudshaug Sæther
AFKs seniorlag i 1976	Steinar Bjørnstad
Bilde med ukjente personer	Redaksjonen

2016

Forord: Ei lys framtid for bygda vår.....	Redaksjonen / Bjørn O. Andersen
Fra Størjebygda til hovedstaden	Øyvind Krogsrud
Odal Sparebank fyller 140 år i 2017	Hans Otto Glomsås
Gamle skoleminner.....	Bjørn O. Andersen
Mørkåa – fløterelv med nyrestaurerte kulturminner.....	Ingegerd Tronbøl
Kvinnenes underskriftskampanje i 1905.....	Asgeir Østli
Ei Hand i Juleti'	Halvor Haukerud
Morterudsbussene	Steinar Bjørnstad
Urokråka i Nord-Odal.....	Kaare Løchen, Glåmdalen
Biler er også kulturhistorie	Asgeir Østli
Livet går ikke alltid på skinner	Bjørn O. Andersen
Skråblikk på Øss'vatten	Ole Kristian Såheim
Leve i sult.....	Sarah Mellemløkken Haugen
Julenatt	Victoria Nor
Julekveld på hjemmet.....	Edel Rudshaug Sæther
Lokalhistorie på blå skilt	Asgeir Østli
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss.....	Steinar Bjørnstad
Glimt fra Nord-Odal for hundre år siden.....	Bengt Ringvold
På tur til Odalen sommeren 1895	Peter Aasen
Monica Rasen ble årets «Kav odøling».....	Liv Bjerke Lilleåsen
Marit Nybakk gir seg på Løvebakken.....	Gunnar Nygård
Barndommens tre	Edel Rudshaug Sæther
Heme nå.....	Hans Ludvig Fredheim
Kulturpris etter 60 aktive år	Gunnar Nygård
Nordodølinger i Ballard, Seattle, USA.....	Hans Otto Glomsås
Mannskap på Østmoen Sag i 1960.....	Steinar Bjørnstad

2015

Forord: Historien gjentar seg	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Han stupte til sist foran hjemmets port.....	Hans Ludvig Fredheim
Fattigdommens omskiftelige tilværelse	Bjørn O. Andersen
Den usynlige	Thor-Egil Danielsen

Fløting gjennom Løsetåa	Ingegerd Tronbøl
Glimt fra Odalsrutas historie	Ola Erik Tangen / Gunnar Nygård
Nabogardsnissen (2)	Ola Engelién
Mørkhudet «utlending»	Berit Grinden
Utvikling	Thor-Egil Danielsen
Bærbeint i tipperskoga.....	Gunnar Nygård
En reise gjennom Nordre Odalen i 1906	Hedemarkens Amtstidende
Hans og Kari på topp for 100 år siden	Asgeir Østli
Fanejunkerén Peder Pedersen	Ole J. Hovdhaugen / Gunnar Nygård
De falne fra Nord-Odal under 2. verdenskrig	Asgeir Østli
Skolebilde fra Knapper på femtitallet	Steinar Bjørnstad
Blomster, hage og trivsel	Bjørn O. Andersen
Den ensomme fisker.....	Tormod Bekken
En gammel cowboy har salet av	Terje Davidsen
Et hundreårsminne	Bengt Ringvold
Leseombudsordningen i Nord-Odal.....	Redaksjonen
Et varrende bål	Edel Rudshaug Sæther
Med livet som innsats i seks krigsår	Vidar Langstrand
Nordodølinger på Oppstads fotballag i 1953	Steinar Bjørnstad
Fire aforismer.....	Edel Rudshaug Sæther
Knivmakerén Søren Gustavsen Dammen.....	Steinar Bjørnstad
Mosokninger «til skræk for bygden» «Bergens Adressecontoirs efterretninger»	
Nordodølinger på FN-tjeneste i Gaza.....	Oddvar Aasen / Klaus Flugind
Martea minnes julefeiring i gamle dager	Magne Aurom
Suksess med levende undervisning	Levende undervisning
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss.....	Steinar Bjørnstad
Husholdningkursus for unge piger i 1906.....	Hedemarkens Amtstidende
«Nordodøling» i USAs Viking-bataljon	Gunnar Nygård / Asgeir Østli
En lurdagskvæll bortimot midtsommars	Bengt Ringvold
Minner fra krigen i Nord-Odal 1940-1945.....	Gunnar Nygård

2014

Forord: 25 morosamme år	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Hvor går vi?.....	Bjørn O. Andersen
Når stjernene lyer	Jakob Lishaugen / Ivar Nordhagen
Nabogardsnissen.....	Ola Engelién / Rune Nor
Mo kirke 150 år	Knut Ola B. Storbråten / Roar Lishaugen
Med sprengstoff og flykninger på lasteplanet.....	Avisa Friheten
Skolebilde fra Vester	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Nordodølinger på femmila i Holmenkollen.....	Roar Jonsrud
Møte.....	Gunnar Nygård
Klassereise.....	Gunnar Nygård
Barnehagenes oppstart og utvikling i Nord-Odal Astrid Sutterud / Ulla Bergseteren	
Hans Peter Hansen – gesellen fra Løset	Asgeir Østli
Andreas Markusson – noen glimt fra et aktivt liv.....	Bjørn O. Andersen

Tjenestegutten fra Løkkerdalen	Bengt Ringvold
Løberg taler i Stortinget.....	Fra Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Spanskekykens herjinger i Nord-Odal	Asgeir Østli
«Sport i ærbe»	Ingegerd Tronbøl
Maasaposten, Organ for Garvik Læseforening	Roar Jonsrud
Nord-Odal i 1814	Ingegerd Tronbøl
Muntre historier fra gamle dager.....	Steinar Bjørnstad
Elever ved Sagstua skole i 1944.....	Fra Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Ei bondekones hverdag	Karen Kval / Kristine Alsberg Haug
Sand IF feiret 90-årsjubileum.....	Marius Undlien
Et tragisk skipsforlis	Gunnar Nygård
For 100 år siden (1).....	Bengt Ringvold
For 100 år siden (2).....	Fra Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Skibakker «alle steller» i guttebygda Størjen	Øyvind Krogsrud
Gamle kart over Nord-Odal.....	Redaksjonen
Barndomsminner fra Nordre Rasen.....	Paul Olav Fallet
Førjulsnatt	Hans Ludvig Fredheim / Ivar Nordhagen
Utflyttet nordodøling i Guinness rekordbok	Steinar Bjørnstad
Mokjerka ovanetter	Gunnar Nygård
Tilbakeblikk på året som har gått.....	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Konfirmanter i Sand kirke 1945.....	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Fortellinger fra gamle dager i Mo	Redaksjonen
En gammel kjøpmannsbenk.....	Ola Erik Tangen / Steinar Bjørnstad

2013

Forord: Tjuelfjerde årgang	Redaksjonen / Steinar Bjørnstad
Barndomsminner fra 2. verdenskrig	Anne-Karin Kjeldset
Fløtterminner langs Tannåa	Ingegerd Tronbøl
Selvkastrasjon, fnatt og pultostforgiftning	Thoralf Ansteensen / Asgeir Østli
Et hundreårsminne	Bengt Ringvold
Nå	Hans Ludvig Fredheim / Ivar Nordhagen
De kjempet for kvinners rettigheter	Ingegerd Tronbøl
Sjellefred.....	Gunnar Nygård
Camilla Colletts odalsferd i 1838	Redaksjonen
Lurdagsgle'e	Hans Ludvig Fredheim / Ivar Nordhagen
Om kostholdet under 2. verdenskrig	Hans Haagenrud / Rune Nor
Livets væger.....	Gunnar Nygård
Tilbakeblikk på det året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Du unge menneske.....	Jørgen Underthun
«Kimer, I Klokker»	Ola Erik Tangen
Mormor venter med lykta	Åse Randi Thorstensen Bråthen / Rune Nor
Nord-Odal Sementvarefabrikk.....	Steinar Bjørnstad
Gammel protokoll fra Austvatn skolekrets	Steinar Bjørnstad
Historie, minner og tanker fra Sigfredstorpet.....	Paul Olav Fallet
Hva er dette?.....	Gunnar Nygård

Nordodølinger traff nordodølinger i USA	Hans Otto Glomsås
Med hvit jakke og blyant bak øret	Bengt Ringvold
Sand sentrum anno 1960	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger

2012

Forord: Tradisjoner og julefred	Redaksjonen / Bengt Ringvold
Bygdedoktoren med det store hjertet	Steinar Bjørnstad
En beskjeden mann med ualminnelige talenter	Gunnar Nygård
«Seimshuset» er bevart for ettertida	Ingegerd Tronbøl
Lotteri-Lars	Brynjulf Danielsen
Rudseterløpet	Ingegerd Tronbøl
Husbrann i Kullbråten – et 100-årsminne	Bengt Ringvold
Hvorfor heter det Tempeltuten?	Ole Erik Eier
Husøkonomene i Sand gamle kommunehus	Aud Sætre Nordli
Gåsvassåa og Juråa – om fløting og annet	Ingegerd Tronbøl
Mesterkokken på Grünerløkka	Steinar Bjørnstad
Muntre historier	Redaksjonen
Gamle gravplasser i Nord-Odal	Ragnar Olsen
«Det var stort å få spille på Trudvang»	Bengt Ringvold
Ved Sandsfossen i 1971	Gunnar Nygård
Det var en gang en juletefest	Ola Erik Tangen
Tilbakeblikk fra året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Minner fra oppveksten under krigen	Goro Lien
Sjellt på skoga	Hans Ludvig Fredheim
Austvatn skole 1956	Fra Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger

2011

Forord: Samhold og omtanke	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Fjeld-brødrene – kunstnere med røtter i Nord-Odal	Ingegerd Tronbøl
Minner fra Gamlevegen gjennom Fjell	Goro Thesen
Larry Norli – trekkpilletts Mr. Harmony	Ole Erik Eier
Et gammalt hem i skogen	Hans Marius Trøseid
Bunesvegen – et 100-årsminne	Bengt Ringvold
Grytåa – om fløting og annet	Ingegerd Tronbøl
Skulptøren med røtter fra Rovelstad	Gunnar Nygård
Det var da det, og ikke nå: Vinter-OL i Oslo 1952	Steinar Bjørnstad
Minner fra barne- og ungdomsår	Ola Erik Tangen
Historien om en femkroning	Kari Strand
Innvielsen av Sand kirke i 1891	Redaksjonen
Mitt hyggeligste minne	Steinar Bjørnstad
Steikepanna	Gunvor Nilsrud
Tre kæ'ær hviler	Hans Ludvig Fredheim
Austvatn skole i 1952	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Trollsteinen	Steinar Bjørnstad

Tyttbærfredning i Nord-Odal	Steinar Bjørnstad
Så brått	Thor-Egil Danielsen / Rune Nor
Jag og Stina har varit ute och vandrat länge.....	Bengt Ringvold
Sterke Reinhard	Hans Haagenrud
På sulom	Harald Rogstad
Taktfaste drøpp	Hans Ludvig Fredheim / Rune Nor
Lag din egen lutefisk!	Hans Haagenrud
Olas bilde	Ola Erik Tangen

2010

Forord: 21. årgang av Jul i Nord-Odal	Redaksjonen
Musik og kærlighed	Gertie Sjøen
Sigurd Hoel – en 50-årsmarkering	Liv Heier
Mangnes – slik det en gang var.....	Anne Elisabeth Høier
Isroser på kammersglaset.....	Bengt Ringvold
AIL Knuppen først og best i Nord-Odal	Reidar Venberget
Et minne om en bygdeslakter	Hans Ludvig Fredheim
Garviksæter-området er rikt på kulturminner.....	Ingegerd Tronbøl
Bjørnehistorier fra Søndre Krogsrud	Øyvind Krogsrud
«Trost i taklampa» med Knapper-statist.....	Ole Erik Eier
Rapport fra krigen i Nord-Odal 1940	Redaksjonen
Fra Skyrudsaga ca 1960.....	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Tredjeklassinger i 1955.....	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Tilbakeblikk på 2010.....	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Valthornvirtuosen Ivar Bratlie	Ola Erik Tangen / Gunnar Nygård
Vet du hva dette er?	Steinar Bjørnstad
Olas bilde	Ola Erik Tangen
Hundreårsminnet	Bengt Ringvold
Anders Skjepestad – musiker og klokkemaker	Jacob Mork
Vinterkveld i gamle dager	Hugo Engen
Drøm gjerne om en time	Jørgen Underthun
«Høiagtede glødesspredere»	Sverre Eier
Tjærebrenning	Hans Haagenrud / Gunnar Nygård

2009

Forord: Et lite jubileum	Redaksjonen
Nobelprisvinneren med røtter i Nord-Odal.....	Gunnar Nygård
Reisebrev fra en «skogsmatros» i Sør-Persiahavet	Harald Håkenrud
Juledansen på Tjernsli.....	Tormod Bekken
Spørsmåla, far.....	Gunnar Nygård
Butikker i Fjeld gjennom tidene.....	John T. Bergsødegård
Valg	Hans Ludvig Fredheim
Minner fra livet i Sandsætra i 1970-åra.....	Tom Helstad
Sang til Sand Ungdomslag	Anders Langve
Ny bok til jul: «Der var ei sæter»	Redaksjonen

Et 100-årsminne	Bengt Ringvold
Dr. Ansteensen og Evjebakken	Steinar Bjørnstad
– Denna Ibsen var en «grættstælp»	Ole Erik Eier
Fjell skole 1952	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Oktobersang	Haldis Myhrer
Tegn i tiden	Gunnar Nygård
Den lange skolevegen	Mildrid Føsker / Gunnar Nygård
Max Manus på elgjakt i Knapper	Steinar Bjørnstad
Årets idrettsprofil: Mona Ringkilen	Steinar Bjørnstad
Den gamle smia i Nordliløkken	Steinar Bjørnstad / Ola Erik Tangen
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Vise til mor	Torbjørn Nesset
Ei sannferdig historie fra Nord-Odal	Redaksjonen
Tom Vik fikk dialektpris	Gunnar Nygård
Gris-slakting på Skoga	Hans Ludvig Fredheim
Noen små trekk fra kristelig virksomhet i Nord-Odal	Carl Agnar Jernberg
Da freden kom	Hans Haagenrud
Olas bilder	Ola Erik Tangen

2008

Forord: Verdier som ikke er børsnoterte	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Henrik Wergeland og Nord-Odal	Ingegerd Tronbøl
Føre jul	Else Marie Danielsen
Håffer Pølsegubben hadde hatt	Hans Ludvig Fredheim
Mordet i 1832 og henrettelsen på Sagstua i 1833	Jørund Sveinungsen
Butikker i Austvatn gjennom tidene	John T. Bergsødegård
Drøm om en separator	Knut Ola B. Storbråten
Marie Røtterud – ei spesiell kvinne	Ingegerd Tronbøl
Historien om Nøkkelvannsløpet	Steinar Bjørnstad
Et 90 år gammel brev	May Britt Rovelstad
«Det hadde nukk vøri bere på et barnehemm»	Bengt Ringvold
Anton Sandmo – en av de gamle sliterne	Hans Haagenrud
Om det illegale miljøet i Bruvoll i krigsårene	Unni Dagfinrud / Ingegerd Tronbøl
Peer Gynt gjendiktet til odøling	Hans Haagenrud
Knuppens stafettlag	Redaksjonen / Ola Kristiansen
Eventyreren Svein O. Spilhaug	Hans Haagenrud
TV	Else Marie Danielsen
Jaktlag i Ulvtjennskoia	Redaksjonen
Tilbakeblikk fra året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad
Olas bilde	Ola Erik Tangen
Da Sina og Ole Edvard Haug innførte grønnsaker	Goro Haug Thesen
Jul uten mor	Kari Haukerud

2007

Forord: Et julebrev	Redaksjonen / Steinar Bjørnstad
Kvinner og kvinnebevegelse i Nord-Odal 1880-1920	Ingegerd Tronbøl
Bursdagslaget som endte tragisk	Ole Erik Eier
September-tanker frå butrappa på Trautskogen	Hans Ludvig Fredheim
Butikker i Gardvik gjennom tidene	John T. Bergsødegård
Elgkalvens julekveld	Marthe Luker
Ågot Sofie Bjørnstad – misjonær i Kina i 12 år	Steinar Bjørnstad
En husmann	Brynjulf Danielsen
Navneberg i Fløytlia	Ingegerd Tronbøl
Husmannsgutten som ble restauranteier i Christiania	Bengt Ringvold
To ta mæ	Kari Grinden Lilleseth
Konfirmanter i Mo i 1934	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Julebrev fra Nord-Odal anno 1856	Liv Heier
«En glad gutt» oppført på Linner i 1879	Mathea Trøften
Huldra i Brontjensberget	Oline Midtsund
Olas bilde	Ola Erik Tangen
Anleggsarbeid og rallare en fare for pigenes dyd	Kaare Løchen
Etternavn og slektsnavn i «gamle dager»	Steinar Bjørnstad
Tilbakeblikk fra det året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Ruglesteinen ved Grytsætra	Redaksjonen
Sangen om Sigurd Hoel	Jørgen Underthun
Farfar og jeg	Jonas André Oppi Gruben

2006

Forord: På gjengrodde stier	Redaksjonen / Ingegerd Tronbøl
Bjønner-Eriks julekveld	Aasta Danielsen
Gammel bil	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Butikker i Knapper	John T. Bergsødegård
Sik eller lagsild i Storsjøen?	Hans Haagenrud
Lysfesten på Trautskogen	Oline Midtsund
Æljjegern – før jakta	Willy Dambakken
Fornminner i Nord-Odal	Birgitte Bjørkli
Om Erik Njust og Nils Fjeld	Goro Haug Thesen
Stortingsmann og ordfører Ingebrigt Løberg	Jørund Sveinungsen
Skolebilde fra Bjelker ca. 1932	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
O jul med din glede ...og litt til	Gunnar Olsen
Konfirmanter i Mo kirke 1930	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Nå er det jul igjen	Bengt Ringvold
Vinterstemning i skogen	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Ode tell ila	Hans Ludvig Fredheim / Torill Øiongen
Bussruta Odal-Oslo i 1930-åra	Ole Erik Eier
Sportsminner fra 1946	Ole Erik Eier
Tilbakeblikk på året vi har lagt bak oss	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Nord-Odal Sanitetsforening 100 år	Redaksjonen

En pust i bakken.....	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
1. mai-feiring på Sand	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Dagfinrud-rokkens historie	Ola Erik Tangen
Marius Berg – «skogshøben» og skøyer	Hans Haagenrud
Fra Fjellbua omkring 1970	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger

2005

Forord: Julekort	Redaksjonen / Steinar Bjørnstad
Det gamle industriområdet ved Sandsfossen	Ingegerd Tronbøl
Fiske med vø i Storsjøen	Hans Haagenrud / Gunnar Nygård
Klokke med historie	Redaksjonen
«Det er stille i huset».....	Hans Ludvig Fredheim
Egil Jernberg om sitt pendlerliv.....	Tove Carlsen
«...at miste sin hals»	Bengt Ringvold
Det norske Kompaniet for Pelsdyravl.....	Knut Nygård
Et prestegjeld i Hedmark	Per-Øyvind Sandberg
Instruks for politibetjentene i Nordre Odalen.....	Redaksjonen
Garnfiske i Størjebygda	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Nordgaardsbakken i Knapper	Steinar Bjørnstad
Ei viku i oktober.....	Gunnar Olsen
Ei husmannskontrakt	Hans Haagenrud
Alderspensjon i Nord-Odal.....	Redaksjonen
Geografi-sang.....	Knapper og glansbilleder
«Det er litt rart»	Inger Johanne Vardeberg Kjelland
Stilbrog fra 1877	Redaksjonen
Fra Gammelsaga i Stange	Ingrid Bjørnstad
Et menneske jeg minnes	Øyvind Krogsrud / Hans K. Krogsrud
Sommerstemning ved Bunes-vegen.....	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger
Fjell skole på 1950-tallet.....	Nordre Odalen Kulturminnelags samlinger

2004

Forord: Nord-Odal i tekst og bilder gjennom 100 år	Redaksjonen
Sigurd Hoel og hans familie.....	Liv Heier
Fra Størjen til et liv i Canadas skoger.....	Øyvind Krogsrud
Knapperholen spiller opp til dans.....	Steinar Bjørnstad
Jernbaneplaner i Nord-Odal.....	Ole Erik Eier
Illegal virksomhet på Trautskogen.....	Ingegerd Tronbøl
Kølsvart småøbbør med myrsmak	Gunnar Olsen
Knapper-sang.....	Ole Erik Eier
Septembersøndag	Bengt Ringvold
Idrettshistorie fra Mo.....	Steinar Bjørnstad
Alf Prøysen 90 år	Hans Ludvig Fredheim
Rautopp og ulven	Hans Haagenrud

Tordenværet som rystet Nord-Odal	Ole Erik Eier
«Sjølisproget»	Hans Haagenrud
Knapper skole i 1944	Redaksjonen
«Jul»	Hugo Engen

2003

Underveis med en lengsel	Hilde Dagfinrud Valen
Hans Stormoen fant sin grav i Kongo	Asgeir Østli
Sjømalmen i Storsjøen	Kari Underthun / Ingegerd Tronbøl
I fars spor til fangeleirene	Hilde Dagfinrud Valen
Timotei og sulublonner	Gunnar Olsen
Barndomsminner	Goro Haug Thesen
På gjengrodde stier i Grønnerudslunden (5)	Ragnar Grinden / Bengt Ringvold
Storgården og stavkirken på Rustadneset	Aftenpostens arkiv
Jul i Nord-Odal i gamle dager	Ingeborg Trøften
Høymyrkollen	Steinar Bjørnstad
Markus – den lille gjeteren	Hilde Dagfinrud Valen
Da Østmonissen drog til sæters	Hans Haagenrud
Mer om bærplukking	Toril Lerdalen Huser
Hjalmar fra prærien	Steinar Bjørnstad
Et julekort	Hans Ludvig Fredheim
Med spiseskje til de store katedraler	Hans Ludvig Fredheim
24. desember	Markus Markusson
Takk for løypene	Hans Haagenrud
Gamle postkort	Redaksjonen
Ønsker du deg en komplett samling?	Redaksjonen

2002

Forord: Kulturpris til Jul i Nord-Odal	Redaksjonen / Steinar Bjørnstad
Odalens posthistorie	Liv Breiby Jensen
Bærplukking i Knapper	Steinar Bjørnstad
Masthaugdammen	Ingegerd Tronbøl
Tennungsaga	Bengt Ringvold
Rønnaug Holen – pionérkvinne på prærien	Ragna M. Severson / Gunnar Nygård
Kjona i Bakken	Hans Haagenrud
Gamle juleskikker	Ragnar Grinden
Jonette Mørk	Bjørn Lilleslått / Ivar Simastuen
Minneord over min venn Pipa	Hans Haagenrud
Austvatn skole 1952	Redaksjonen
Utdrag fra ei gammel «innføringsbok»	Redaksjonen / Thor Nordhagen
Forsommerstemning i Grasberget	Gunnar Nygård
Ei ny vending vinterved	Hugo Engen
En Amerika-reise i 1948	Aase og Hallstein Sletten
Butikk uten elektrisk strøm	Leif Evensen

Som grindgutt på Morterudsruta	Ole Erik Eier
Slalom i Knapper – utfør i Garmisch	Sverre Eier
Den gang det var skole i Fjell	Sverre Eier
Klaus og Knut.....	Christin Ottersen

2001

Austvatn – før og nå	Hans Marius Trøseid
Minner fra Viksætra	Ingegerd Tronbøl / Kari Vik
Landslagsjenta Hanne Ringnes	Steinar Bjørnstad
Da jeg mistet uskylden	Hans Haagenrud
De første ordførerne i Nord-Odal	Fra «Jubileumsskrift for Solør-Odal»
Pål Tapp	Ole Erik Eier
Avdukingen av bautaen ved Mo kirke i 1941	Kongsvinger Arbeiderblad
Den gamle plassen Johanneshaugen	Bengt Ringvold
M/S Storsjø 1905-1926	Erling Nygård
Ei bjørnehistorie fra farfars tid	Hugo Engen
Jakob Lishaugens dikt	Redaksjonen / Jakob Lishaugen
Australiafarer, reder og kaptein.....	Asgeir Østli
Sigurd Nordgård – en suveren altmuligmann	Goro Haug Thesen
Harald Stormoens fortellerkunst.....	Hans Haagenrud
Vise før Skoga.....	Hans Ludvig Fredheim
Flyktningelosen Ole Mellem.....	Robert Gruben
Om å være seg sjøl	Harald Rogstad

2000

Forord: Livskvalitet	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Stikkespikkere fra Nord-Odal i vesterled.....	Steinar Bjørnstad / Harald Rogstad
Da'n Haugne Garvik for tel himmels	Hans Haagenrud
«Even-drefta» skaffet Nord-Odal jenter fra Solør	Ole Erik Eier
Ei drukningsulykke ved Fetsund lenser i 1915	Ragnar Grinden / Asgeir Østli
Skøyte-entusiastene Arnfinn Myrholen.....	Steinar Bjørnstad / Gunnar Nygård
Barndomsminner fra Nord-Odal	Liv Sletten
Juleminner fra barndommen	Knut Nygård
Kølla.....	Egil Fredriksen
Nordodølingen som «hjalp» Hans Børli.....	Sverre Eier
Nødsår i Nord-Odal	Bengt Ringvold
Ei historie om jaktpoliti i tredveåra	Hugo Engen
Sløttøntid.....	Hans Ludvig Fredheim
Tørrsommer.....	Egil Fredriksen
Drikkeskikker	Kolbjørn Spilhaug
Til Austvassåa	Knut Nygård
«Den frygtelige ugærning i Nord-Odal».....	Gunnar Nygård
Hestbråtåvisa	Tåle Bryni
Fra «krigen» i Sand 1922	Redaksjonen

Sand sentrum ca. 1950.....	Redaksjonen
Østmoen Sag i 1960.....	Redaksjoen
10 år med Jul i Nord-Odal.....	Redaksjonen
Lengsla og drømme.....	Hans Ludvig Fredheim

1999

Forord: Tusenårs-stønna.....	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Et tradisjonsrikt handelssted.....	Knut Nygård
Glåmdals beste skøyteløper på 60-tallet.....	Steinar Bjørnstad
Dikteren på Vonheim.....	Liv Breiby Jensen
Solør-Odal-sang.....	Ragnvald Streverud
Djuptjenns-Per.....	Ragnvald Streverud
Et eventyr fra Gardvikåsen.....	Hans Haagenrud
Livets nyanser.....	Harald Rogstad
På gjengrodde stier i Grønnerudslunden (4).....	Ragnar Grinden / Bengt Ringvold
Et bevende hjerte.....	Hans Ludvig Fredheim
Jubileumsrenn i Kolstadbakken.....	Glåmdalen
Arbeidspending på 1860-tallet.....	Lars Hansen Løkken / Ola Kristiansen
Ila ved Kølbråtåbærje'.....	Hans Ludvig Fredheim
Værmann med mange interesser.....	Marius Bjørnstad / Lars Ole Brubakken Vik
En samtale med den ældste.....	Hedemarkens Amtstidende
Ungdomslivets «farer» i 1903.....	Fra Sand ungdomslags protokoll
Lausteinner.....	Egil Fredriksen
Den første lastebilen i Knapper.....	Ole Erik Eier
Århundregudstjenesten i 1900.....	Liv Breiby Jensen
Austvatn skole i 1905.....	Redaksjonen
Bever.....	Hugo Engen
Smiaa ved Trøbrua.....	Asgeir Østli
Vårflommen.....	Lars Kjølstad

1998

Den store begivenheten.....	Egil Fredriksen
Nå er det jul igjen.....	Arne Løfsgård
Konsta ved Trautgruva.....	Kari Underthun/ Ingegerd Tronbøl
Opprettelsen av Nord-Odal alders- og sykehjem.....	Asgeir Østli
På gjengrodde stier i Grønnerudslunden (3).....	Ragnar Grinden/Bengt Ringvold
Henry og Haagenrud'ene.....	Thor Martinsen
Størjebygdens Sangforening.....	Marthe Luker
Langrennsjenta Marit Weideborg.....	Steinar Bjørnstad
Herren glemmer ingen.....	Egil Fredriksen
Sand Mannskors historie.....	Fra Sand Mannskors jubileumsskrift
Sprek dame med sjømannspensjon.....	Anna Bjørgan
Minner fra Nord-Odal.....	Marton Leine
Reisebrev fra fotball-VM.....	Arne Olaf Sween
Gamle juleminner.....	Tormod Bekken

Vår moderne tids velsignelser.....	Harald Rogstad
«En Arbeidskar»	Lars Kjølstad
«Isak jøde».....	Otilie Moe
Regneprøven.....	Aud Karlsen Brederud
Garvik skole i 1944.....	Redaksjonen
Krambua i Bergstuen	Anna Bjørgan
Eftassol og fin utsikt over «Blæsæberget».....	Hugo Engen
Da Karl Johan reiste gjennom Odalen	Kongsvinger Arbeiderblad
Ingen grunn til å vente!.....	Erling Åge Melberg

1997

Forord: Kjapphetens tidsalder.....	Redaksjonen / Gunnar Nygård
Perspektiver i pottit-ønna.....	Hans Ludvig Fredheim
Julekvelden	Marit Skaar Skogesal
Tankeflukt.....	Otilie Moe
Harald Stormoen – en av Norges store skuespillere	Hans Haagenrud
På gjengrodde stier i Grønnerudslunden (2)	Ragnar Grinden/Bengt Ringvold
Beinvægen	Hans Ludvig Fredheim
Otilies juleminner.....	Otilie Moe
Et spennende skoleår i Brasil	Jenny Nygård
Hanorsundet – en utfordring for fløterne	Liv Breiby Jensen
Fire kjekke jenter minnes folkelivet på Trøftskogen.....	Anna Bjørgan
Gry Østvik – kvinnelig pionér i skiskyting.....	Steinar Bjørnstad
Marie Tannæs – kunstner med odalsrøtter.....	Anne Wichstrøm
Kunst i drengestua på Tannæs	Anna Bjørgan
Den underlige fiskeren på Storsjøen.....	Tormod Bekken
Minner fra Størjebygda	Bjarne Aas
Jul blant maya-indianere i Guatemala.....	Jorun Lindblad
Nord-Odal Lotteforening	Alfhild Holtet
En hverdagshistorie fra en svunnen tid.....	Hugo Engen
Kildal - bedehus og samlingssted i Fjell.....	Anna Bjørgan
Dramatisk flukt under krigen	Steinar Bjørnstad
Et førjulsminne om snauskaller.....	Egil Fredriksen

1996

Forord: Det blir stadig mer «før i vær'n».....	Redaksjonen
Godt år	Per Flenmoren
Fra Grønnerudslundens historie (1).....	Ragnar Grinden / Bengt Ringvold
Førjulstid på Engen	Hugo Engen
Postadresse Santa Barbara	Heidi Bergseteren
Slik var det	Otilie Moe
Storfamilien ved Lognsjøen	Anna Bjørgan
Erika Håkenrud — en ekte «Odals-kjendis».....	Elin Nordlund
Elgjakta i Nord-Odal gjennom tidene	Willy Dambakken
Noen papirlapper fra barndommen	Otilie Moe

Odd Løfsgaard, studenten som døde i tysk fangenskap.....	Hans Haagenrud
Ta deg tid	Per Flenmoren
Gamle seterveger blir som nye	Steinar Bjørnstad
Julehandel før og nå.....	Aase Sletten
Stønna	Hans Ludvig Fredheim
Gudrun Aanmoen — en «flyktningevertinne»	Kari Ree Haagenrud
Å blunke med øvvæ.....	Egil Fredriksen
Sandsprammen tilbake på Storsjøen etter 26 år	Asgeir Østli
Janus — en flyktning i eget land.....	Goro Haug Thesen
Da Christen Amundsen Torpet gjorde malmfunn	Kari Underthun / Ingegerd Tronbøl

1995

Forord: Sjette årgang av Jul i Nord-Odal	Redaksjonen
Nord-Odal Sanitetsforening jubilerer	Bjørn Trøften
Et lite industrieventyr i Knapper.....	Ingegerd Tronbøl / Kari H. Underthun
Amund Lie — et allsidig idrettstalent.....	Steinar Bjørnstad
Sagn og virkelighet i «Synd skal sones».....	Hans Marius Trøseid
Randi Nygård — sterk og selvstendig 80-åring	Anna Bjørgan
Historien om Sand Kobberværk	Ingegerd Tronbøl / Kari H. Underthun
Julefeiring under krigen	Egil Fredriksen
Noen minner fra ungdomstida	Otilie Moe
Tømmerfløting i Løsetåa.....	Åge Willy Strand
På vandring	Otilie Moe
Nordre Odalens Sparebank 1877-1952.....	Jørund Sveinungsen
En tussehistorie fra Odalen	Ragnvald Streverud
Elgjakta før og nå	Asgeir Østli
Barndomsminner fra Knapper	Hugo Engen

1994

Forord: Fra Okseberget til Singapore.....	Redaksjonen
En julebetragtning.....	Knut Ellefsrud
En krigsskjebne	Hans Haagenrud
Hvem var de to grannene i Odalen?	Hans Marius Trøseid
Dei tvo grannar i Odalen.....	Aasmund Olavsson Vinje
Bjørn Birkebeiner.....	Steinar Bjørnstad
Et langt og godt liv	Anna Bjørgan
Knapper-jente som au pair i USA.....	Elin Nordlund
Sand-jente på college i Singapore	Bengt Ringvold
Allsidig hus på Sand.....	Egil Fredriksen
Knapper-gar'n før i tida	Sverre Eier
Prøv om du kan smile.....	Otilie Moe
Et spesielt minne fra barndommen	Otilie Moe
Skådamma ved Sandfossen	Egil Fredriksen
Da den siste bjørnen ble skutt	Fra Glåmdalen
Skilek ved Rud skole	Aasmund Ruud og Kåre Føsker

Gamle postkort.....	Redaksjonen
Doktor fra Sand grunnla sjukehus i USA.....	Asgeir Østli
Judo — mer enn en kampsport.....	Anna Bjørgan
Stein ble verdenskjendis.....	Gunnar Nygård
Knapper-jente på kibbutz i Israel.....	Berthe Marie Bjørnstad
Tømmerfløting i Sand.....	Liv Breiby Jensen

1993

Forord: Har du noe stoff til Jul i Nord-Odal?.....	Redaksjonen
Da Schirmer møtte «jenta nord i skogen».....	Hans Marius Trøseid
Tanker ved juletider.....	Torstein Hervland
Mo IF i Holmenkollstafetten 1947.....	Redaksjonen
Pensjonatdrift i gamle dager.....	Ingrid Westvold
Nordodølinger på opplevelsrikt cruise.....	Gunnar Nygård
Kolstadrennet 1910.....	Kolbjørn Spilhaug
Landhandleriets historie.....	Anna Bjørgan
Fjellknappen 4H.....	Knut Ola B. Storbråten
Nordodøling på FN-tjeneste i Kroatia.....	Arne Kristiansen
Et liv i Televerkets tjeneste.....	Anna Bjørgan
Jakthistorie fra subarktiske strøk.....	Hans Haagenrud
Mer om sjøfløtinga i Nord-Odal.....	Liv Breiby Jensen
Dansk fortelling om tømmertapping i 1912.....	Karen Kristensen
Tusenkunstneren på Ringvold.....	Asgeir Østli
Kornmagasinene i Odalen.....	Johan Holtet
Minner fra skoledager i Garvik.....	Ingrid Westvold
Theodor Holtets petroleumsmotor.....	Johan Holtet
Fabelen om Prestberg-Mikkel.....	Randi Langen Moen
Nord-Odals beste skøyteløper gjennom tidene.....	Steinar Bjørnstad
Reiseskildring fra 1915.....	Fra Glommendalens Social-Demokrat
«Udsigt over Raasen».....	Redaksjonen
Gull, men ikke glede.....	Otilie Moe
Ola Odøl på utstillingstur.....	Fra Hedemarkens Amtstidende

1992

Forord: En ny årgang av Jul i Nord-Odal.....	Redaksjonen
Søren Berg — en av Odalens store sønner.....	Hans Marius Trøseid
Thorvald Klaveness — trofast «sommerodøling».....	Gunnar Nygård
Nord-Odal sognekald 1919.....	Erik Onstad
Et praktfullt kvinnfolk.....	Goro Haug Thesen
Mjølkerudssmeden.....	Bengt Ringvold
Spilleglede og kvalitet i Nord-Odal Hornmusikk.....	Bjarne Haug Thesen
Dramatiske april-dager for «Kett» Lien i 1940.....	Steinar Bjørnstad
Sjøfløting i Nord-Odal.....	Liv Breiby Jensen
Søkkstokken.....	Egil Fredriksen
N'Bakvenn-Ola og'n Fallinn.....	Roar Lishaugen

Kirkesangerens notatbok	Asgeir Østli
Er du født nordodøling, går det aldri over	Thomas Midtsund
Jenter i julebesøk	Lars Kjølstad
Mat- og drikkeskikker i gamle dager	Kolbjørn Spilhaug
Matauke i Storsjøen.....	Ingrid Westvold
Idrettsminner 1955-1965.....	Åge Solberg / Ragnar Håkenrud
Raskeste nordodøling gjennom tidene?	Arne Holth
Minner fra seterlivet i de store skoger.....	Otilie Moe
Barndomsminne fra Abborsetra.....	Otilie Moe

1991

Forord: Kjære nordodølinger og annet bra folk	Redaksjonen
«Livets årstid»	Knut Ellefsrud
Knivmakeren Ole Jacobsen Vestby.....	Asgeir Østli
Komponist, spellemann og tømmerakssmed	Anne Nygård
Odals-sang	Lars Kjølstad
Bildeskaperen fra Sætersgrenda.....	Gunnar Nygård
Jeg husker en julekveld	Harald Stormoen
Med insekter på menyen	Arild Hagen
Fra Moajordet til Nordmarka	Steinar Bjørnstad
Minner fra barndommens jul	Otilie Moe
Julekveld i skogen	Otilie Moe
Været i Nord-Odal	Per Fløtten
Hvorfor?	Anna Bjørgan
Storsjø-kaptein og fløterbas.....	Gunnar Nordseth
Tjenestejentens jul	?
Advent.....	Anna Bjørgan
Idrettsminner 1945-1955.....	Åge Solberg / Ragnar Håkenrud
Barndommens jul.....	Otilie Moe
En hilsen fra Nord-Dakota	Edroy Troftgruben / Gunnar Nygård
En reise til Sovjetunionen	Hans Haug-Ellingsrud
«Det 'n bæssfar førtælde»	Knut Sannerud
Skumringstimen heime	Anna Bjørgan
Utmarksplanen i Nord-Odal	Jan Borgnes
Småplukk fra guttedagene	Kolbjørn Spilhaug
Uten mening	Sverre Eier
Odalssang	Gulbrand H. Sætern
Songborg, «vor fremtids lyse slot».....	Bengt Ringvold

1990

Forord: Kjære leser!	Redaksjonen
«Bare nyttige gaver i år!»	Erling Åge Melberg
«Julen» av Sigurd Hoel	Sigurd Hoel
Sand-jente er professor i Italia.....	Gunnar Nygård
Minner fra Torpet	Gina Torpet

En fløterbas forteller	Ole Storbråten
«Stemme i skogsødet»	Jakob Lishaugen
Hos Morten Soløst på Sandsetra	Harald Rogstad
Idrettsjenta Marit Hemstad	Steinar Bjørnstad
Krigsfange på Java	Bengt Ringvold
Gamlepresten «mimrer»	Gunnar Nordseth
Husmannsplassen vest i skogen	Bengt Ringvold
«Vinterbønn»	Jackb Lishaugen
Odal Slektshistorielag	Asgeir Østli
På gamle stier i Nordmarka	Thorbjørn Hæhre
Da nordodølinger langpendlet til Sørisen	Asgeir Østli
En Grini-fange beretter	Hans Haug-Ellingsrud
«Pensjonist»	Jackob Lishaugen
Gruvedrift i Nord-Odal	Kari H. Underthun / Ingegerd Tronbøl
Fjeld skole 1920	Redaksjonen
Om Odalen og odølingene i gamle dager	Amund Helland
«Den gamle stalldøra»	Jakob Lishaugen
For og mot øl og EF	Asgeir Østli
Skøyterevolusjonen fra Odalen	Gunnar Nygård
«Måsåskula» 1930	Redaksjonen

Nordre Odalen Kulturminnelag

TA VARE PÅ RØTTENE

Tusen takk til alle som synes det er interessant å følge med på våre forsøk på å informere om, og bidra til å ta vare på, kulturminner i Nord-Odal. Opp gjennom åra har vi gitt ut flere bøker, samlet inn gamle bilder, gitt økonomiske bidrag, satt opp kulturhistoriske skilt og arrangert mange foredrag. For å nevne noe. Dette koster penger, og våre inntektskilder er ikke så mange, så derfor lurer vi på om noen av dere som følger oss her, kunne tenke seg å bli medlem i Nordre Odalen Kulturminnelag. Medlemskontingenten bør ikke være avskrekkende, 175 kr. pr. år, men det vil være til stor hjelp for oss i arbeidet med å ta vare på historia vår.

**Hvis du tenker at «ja, det skal jeg jammen gjøre»,
så kan du «vippse» 175 kr. til 137046.**

FØLG OSS PÅ FACEBOOK OG WWW.KULTURMINNELAGET.NO